

Универзитет „Св. Кирил и Методиј” – Скопје

Филозофски Факултет-Скопје

Институт за Педагогија

Постдипломски студии по Менаџмент во образованието

**Планирање и реализација на Етиката во
религиите како наставен предмет во
воспитно-образовниот процес**

-магистерски труд-

Ментор:
Проф. Д-р Наташа А. Галевска

Кандидат:
Ристе Кукутанов

Скопје, 2013

*Секоја етика е религиозна,
нема етика без религија,
и нема религија без етика.*

Евгеније В. Спекторски

СОДРАЖИНА

Вовед.....	5
I. Теориски пристап кон проблемот на истражување.....	7
1.1. Развој на идеата за изучување на Етиката во религиите како наставен предмет.....	7
1. 2. Дефинирање на проблемот.....	10
1. 3. Верското образование во стратешките документи за образование.....	12
1. 4. Зошто е потребно етичкото образование во училиштата.....	12
1. 5. Етиката како наставен предмет.....	15
1. 6. Компетенции на наставниците за планирање и реализација на предметот етика во религиите.....	18
1. 7. Анализа на учебникот по Етика во религиите	19
1. 8. Годишно планирање по предметот Етика во религиите	20
1. 9. Тематско планирање и анализа на структурата на темата.....	21
1. 10. Анализа на наставната програма.....	29
II.Методологија на истражување.....	30
2.1. Предмет на истражувањето.....	30
2. 2. Цел и карактер на истражувањето.....	30
III. Задачи на истражувањето.....	31
IV. Хипотези.....	31
V. Варијабли	32
VI. Методи, техники и инструменти.....	32
6. 1. Методи на истражувањето.....	32
6. 2. Техники и инструменти.....	33
6. 2. 1. Техника на интервју.....	33
6. 2. 2. Анкетирање.....	34
VII. Популација и примерок на истражувањето.....	34
VIII. Анализа на податоците.....	35

IX. Организација и тек на истражувањето.....	35
X. Анализа и интерпретација на резултатите од истражувањето.....	36
XI. Заклучок.....	100
XII. Библиографија.....	102
XIII. Прилози.....	105

\

Вовед

Живеејќи во мултиетничко, мултикултурно и мултиверско општество сè повеќе се појавува потреба од взаемно почитување и надминување на разликите. Различни луѓе различно вреднуваат некои работи, па затоа честопати се случува да има недоразбирања околу тоа што е добро, а што не е добро. Социјалните закони, обичаите и традициите во различни земји можат да бидат различни. Затоа, етичките правила може и да се разликуваат помеѓу луѓето, во зависност од нивната култура, општеството во кое живеат или нивната религиозна припадност.

Етичката и религиската култура, која се стекнува преку проучување на наставниот предмет Етика во религиите, е насушна потреба на современиот човек, бидејќи со нејзино посредство се разоткриваат сопствените цивилизациски и културни корени, се открива личниот идентитет. Важноста од образование односно правилно воспитание во денешно време е повеќе од потребна. Предметот Етика во религиите има за цел учениците да ги поттикнува на одговорно однесување во училиштето, во наставата, семејството и во животот и да развиваат дух на толеранција и почитување на различноста меѓу луѓето, а посебно во верата. Овој предмет со разработка на содржини за поголемите верски заедници во Република Македонија (Православната, Исламската, Католичката, Еврејската и др.) на учениците им нуди повеќе можности да создаваат дека верата е таа која нè поврзува сите и дека сме упатени едни на други, и би им помогнала на младата популација за откривање и негување на вистинските морални вредности, а со тоа и намалување на процентот на малолетнички деликвентни појави.

Педагогијата, како наука за воспитанието и образованието, влијае на целокупниот развојот на личноста на ученикот. Религиската педагогија, признавајќи го овој факт, се обидува педагошкото мислење да го поврзе со религиската сфера како битен елемент во развојот на личноста на ученикот верник. Етичкото образование денес претставува засебна едукативна форма во современите воспитно образовни системи поради тоа што денешниот човек има голема потреба од морално образование. Во современото општество продолжуваа да расте трендот на негативни појави, се случуваат реформи во големи размери, кои влијаат на сите сфери во човековиот живот: политичкиот, социјалниот, економскиот, образовниот, како и на моралното живеење. Незначителните позитивни резултати на овие иновации и промените кои настанале

се во сенка поради големиот број деструктивни тенденции и тоталитетот кој можеме да го опишеме како криза на моралот и духовно осиромашување на семејството, младината и општеството. Како резултат на овие негативни појави, се јавува потреба од етичко и морално образование. Човекот мора морално да се обликова и етички да се образува. На светот му требаат автономни личности со добра волја и правилно однесување, решителни и сигурни во постапките, луѓе со изразено чувство на должност кон себе и кон се во светот.

Цел на овој труд е да се анализира како се планира и организира Етика во религиите како наставен предмет во нашиот воспитно-образовен процес, преку согледување на моменталната состојба во основното образование, испитувања на ставови и мислења на учениците и родителите, нивните согледувања, методи, форми на реализација на наставата, преку анализа на наставната програма и учебник, да се утврди дали истите соодветствуваат со возраста, афинитетите на учениците и потребите на наставата, за да се добие слика каква е актуелната состојба со организацијата и реализацијата на Етиката во религиите како наставен предмет во нашиот воспитно образовен систем.

I. ТЕОРИСКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

1.1. Развој на идеата за изучување на Етиката во религиите како наставен предмет

Во модерното општество во кое е присутна криза на морални вредности, потребно е децата кога се развиваат да се запознаат со основните етички принципи врз кои се темели човечката цивилизација. Моралното воспитување е неопходно во развојниот процес на личноста. Човекот треба да ја оствари суштината на своето постоење што подразбира правилно живеење со јасна визија за задачите и за иднината. Личноста треба да го согледа своето место и својата улога во светот. Етиката која извира од религијата како систем на живеење, која се стекнува преку проучување на наставниот предмет Етика во религиите, е насушна потреба на современиот човек, бидејќи со нејзино посредство се разоткриваат сопствените цивилизациски и културни корени, се открива идентитетот на личноста. Важноста од образование односно правилно воспитание во денешно време е повеќе од потребна. Затоа сметаме дека предметот Етика во религиите, не само што ќе им даде правилно воспитание на децата, туку ќе им даде и потребно образование. Според христијанската традиција, значењето на зборот “образование, е во смисла на враќање на интегритетот на личноста на човекот. Неговата цел е да се создадат услови за заживување и развој на духовниот живот, зачувување на внатрешниот мир на детето од страстите и моќта на гревот, развој на сите разумни сили на душата (умот, волјата и емоциите), и спознавање на одговорноста за својот живот.

Уште од самиот почеток на христијанската епоха религиското поучување и воспитување имале педагошки карактер. Тие се засновани на учењето и примерот на Господ Исус Христос и светите апостоли. На таа педагошка дејност на Господ Исус Христос и светите апостоли и следеле дидактички препораки: што треба да се предава и како да се обработува избраното градиво. Податоци за ова, од една страна, ни даваат мистагошките катихези на свети Кирил Ерусалимски, а од друга страна списот на блажени Августин „За поуците на неуките“.¹ Подоцна оваа дејност сè повеќе се разгранувала и заедно со пастирското богословие и омилитиката претставувала еден дел од практичната теологија. Своето самостојно определување и името катихетика го

¹ Илиќ П. Ј., Драшкович Ч.(1981): Религиска педагогија, Скопје, стр. 55

добила дури кон крајот на XIII век. Катихетиката важела како теолошка гранка. Таа е теорија на христијанската религиска настава и воспитување. Како таква, била дел од педагошката наука и имала задача да го оспособи верникот во периодот на неговиот развој за вистински христијански живот. Притоа, катихетиката се служела единствено со учењето кое е изложено во изворните списи и светоотечката литература на христијанската религија. Примената на катихетските правила и упатства за животот се сфаќале како душегрижништво за младината. Но, таквото педагошко работење можело да ја задоволи научната мисла само во времето кога сето воспитување било под надзор на Црквата и кога педагогијата не постоела како посебна наука. Оттогаш катихетиката морала да излезе од чисто црковните граници и своето учење да го постави на поширока основа за воспитувањето, а особено за религиското воспитување, па така настанала христијанската педагогија како посебна теолошка дисциплина. Прв во православната христијанска црква кој почнал да ја обработува христијанската педагогија бил В. В. Зјенковскиј, ректор на Богословскиот институт во Париз. Тој особено се залагал за потребата педагошката мисла да ѝ се врати на христијанската антропологија. Негово значајно дело е „Проблемите на воспитанието во светот на христијанската антропологија“. Исто така значаен придонес на ова поле дале и митрополитот Амфилохије со неговото дело „Основи на православното воспитание“, протоереј Александар Зелененко – „Основни принципи на православната педагогија“, отец Борис Ничипоров – „Принципи на православната педагогија“, протоереј Глеб Каледа – „Задачи, принципи и форми на православното воспитание“, Н. В. Маслов – „Методи на православното воспитание“, Л. В. Сурова – „Методика на православната педагогија“ и други.²

Кога се зборува за проблемот на денешното образование не ќе може да се даде задоволувачки одговор ако образованието го исклучиме од врската со воспитанието, и ако ја прифатиме свеста на модерниот човек, според која, образованието се сфаќа само како стекнување на знаења од разни области, а образован човек е учен човек. Воопшто не може да се оспорува интелектното знаење од разни области што децата денеска го

² Јовковска А. (2011), *Дидактички аспекти на православнохристијанско воспитување*, специјалистички труд (ментор проф. д-р Снежана Мирасчиева), Педагошки факултет, Штип стр. 9

добиваат во училиштата. Во зависност од умешноста на наставниците (но не и на просветителите) и со вложен труд и волја, учениците се здобиваат со поголемо или помало интелектно знаење. Но таквото знаење ниту од близу не го опфаќа воспитанието како комплексно прашање, а со самото тоа и образование. Во услови на морално распаѓање, кога наркоманијата веќе е болест меѓу младите, кога промискуитетните полови врски се претвораат во животна норма на однесување, кога формирањето семејство и воспитувањето на деца престанува да биде приоритет за младите луѓе, и кога се повеќе растат расните и верските проблеми, позитивната улога на Етика во религиите станува особено очевидна. Сите традиционални религии го воспитуваат човекот на чувство на одговорност, настојуваат да укажат на важноста од создавање полноправно и здраво семејство и здрава средина за живеење.

Актуелните состојби на современото општество не бараат само промена во пристапот кон образованието, како една од важните компоненти на воспитувањето на човековата личност, туку и развој на способноста на учениците да направат подобар избор и да постават достоинствени цели за исполнување, во нивните животи. Сметаат дека ова е можно само ако ученикот стане способен не само да ги задоволи своите физички и материјални потреби, но исто така да се стреми и кон духовно-морална самореализација, да навлезе длабоко во својот ентитет и да биде свесен за значењето на целите во својот живот. Вака поставените образовно-воспитни цели во прв план ќе имаат не само когнитивни и оперативни подготовки на учениците, туку и формирање на способности на учениците кои ќе им овозможат да ги видат позитивните начини за решавање на проблемите во животот и способноста за имплементирање на истите во сопствениот и во животот на другите луѓе.

По примерот на многу европски држави каде алтернативно се учи етика или веронаука, со тоа што во верскиот предмет се вградени соодветни етички содржини,³ Владата на Р. Македонија направи еден спој од сето тоа и за првпат во учебната 2010-2011 година во системот на основно образование го воведо предметот Етика во религиите, како изборен предмет. Од самиот почеток од 90-те години, после напуштањето на еднoпартискиот систем, почнаа се погласно да се поставуваат

³ Лозановски, Ј(1999), *“Етичкото образование во средните училишта во Р. Македонија”* – Скопје, стр. 19

барањата за воведување на верска настава, во световниот образовен процес. Овие барања за воведување на верска настава на својот почеток се однесуваа само на средното образование. При тоа се нудат бројни модалитети за начинот на одржувањето на верската настава: од тоа да биде факултативна, па се до инсистирањето таа да биде задолжителен предмет. Во Република Македонија на два пати се вршат обиди да се внесе верското образование во образовниот систем, но безуспешно. Првиот пат во учебната 2002-2003 година, кога се предаваше на учениците во трето одделение, и вториот пат во учебната 2008-2009 година, на учениците од петто одделение. Иако според член 26 од законот за основно образование, објавен во Службен весник на Република Македонија број 103 од 19. 08. 2008 година, во основните училишта може да се остварува и верско образование како избран предмет. За среќа последниот обид преку предметот Етика во религиите е успешен, со надеж дека во иднина ќе ја докаже својата вредност, преку доброто однесување на младите во сверата на општественото живеење.

1. 2. ДЕФИНИРАЊЕ НА ОСНОВНИТЕ ПОИМИ

Етичкото и верското образование пренесено преку предметот Етика во религиите е систематско- едукативна активност, која има за цел да нè запознае со основните етички правила во различните религиски системи. Таа ги води децата по вистинските евангелски патеки кои се симбол за морална чистота, и дава одговор на суштинските животни прашања. Етика во религиите исто така има за цел учениците да ги поттикнува на одговорно однесување во училиштето, во наставата, семејството и во животот и да развиваат дух на толеранција и почитување на разликоста меѓу луѓето, а посебно во верата. Религиите можеби се разликуваат во поглед на учењето и за тоа како Го разбираат Бога, но во секоја религија моралниот закон се темели на високоморални начела упатени кон луѓето за почитувањето на Бога, себеси, природата и на сите други луѓе како Божји други луѓе како Божји созданија.

Некои автори, сметаат дека религијата не треба да се воведува во училиштата, и ја наведуваат можноста за манипулација и индоктринација преку религиската настава. Но, факт е дека православното христијанско воспитание само по себе има одлика на ненаметливост и неагресивност. Целта на православното воспитание во училиштата е, поаѓајќи од православните христијански димензии, да стави акцент на целокупниот развој на личноста и на формирање на лични и општествени општо човечки вредности. Присуството на предметот во училиштето е поврзано и со воспитните задачи на наставата и со формирањето на културниот, а со тоа и на религискиот идентитет на секоја личност. Тоа не мора да значи дека ученикот кој ја посетува наставата по предметот Етика во религиите треба да биде верник, бидејќи православното воспитување им остава на учениците полна слобода. Улогата на предметот е да ги информира, образува и да ги заштити учениците, да се постигнува подобрување на способноста за комуникација кај младиот човек, да се подига совеста и гради личниот дигнитет и достоинство, да се зацврстува самопочитувањето, да се засилува позитивната евалуација на другите луѓе и околината, да се осознаваат и подобро дефинираат емоциите, потребите и желбите, да се развива чувството за пријателство и помош и да се отвораат вратите и врската кон креативноста, иницијативата и проактивното делување. Верата подразбира слободен избор на секој поединец, секоја личност за да може да биде слободен да избере да верува или да не верува, мора најпрво да биде во ситуација да се запознае со она што верата го поучува.⁴

Религијата им дава на луѓето вредни укажувања за смислата на животот и им покажува високи вредности и добри морални правила. Религијата пропишува значајни норми, кои служат како основа за севкупното однесување на луѓето. Моралните правила го водат човекот кон среќен живот, кон живот без гревови, го чуваат човечкото достоинство. Етиката и религијата имаат важна улога во човековото постоење и во смислата на животот. Тие ја бараат добрината во човековиот живот. Религијата и етиката заемно се инспирираат: оној што ја следи етиката ја почитува религијата, приврзаникот на религијата ја спроведува етиката.

⁴ Кубрић З. , Зуковић С. (2010), *Верска настава у школи*, Нови Сад стр. 33-39

1. 3. ВЕРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО СТРАТЕШКИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ

Со цел да се добие увид и подобро проучување на оваа проблематика треба да се земат во предвид оние истражувања и статии кои на некој начин се обидуваат да ја подигнат моралната свест кај младата популација. Во Р.Македонија, Министерството за образование и наука, е одговорното тело за креирање и развивање на свеста, програми и планови за подобра образовна форма на работа со учениците. Како проект за истите креирања е националната програма за развој на образованието 2005-2015 каде се наведуваат акциони планови и активности за измени и прогрес во образованието. Во истата е нагласена и потребата од воведување на предметот верско образование во училиштата.⁵

1. 4. ЗОШТО Е ПОТРЕБНО ЕТИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО УЧИЛИШТАТА

Етичкото образование на младата личност е клучна алка во нејзиниот понатамошен морален развој. Затоа содржините и формите на етичкото образование на младите е предмет на многубројни научни расправи. Луѓето се запрашуваат за можноста од детско разбирање на доброто и злото и за нивната способност за правење диференцијација помеѓу двете основни етички категории. Многумина го поставуваат прашањето дали малите деца се добри и невини или себични и егоцентрични. Преку наставата по Етика во религиите и усвојувањето на знаењата по тој предмет, учениците треба да се запознаат со суштината на етиката прикажана во светите книги на најголемите светски религии, со вредностите и целите на современиот живот, да се упатат во знаењата за моралот и за квалитетот на живеењето. Позната е синтагмата „Без теорија нема практика“. Во тој контекст младите треба да се подготват за живот со другите луѓе, да се навикнат на обичаите и доброто однесување, и да ги научат

⁵ „Национална програма за развој на образованието во Р. Македонија“ – М. О. Н. Скопје, стр. 97

позитивните норми на дејствувањето во сите области во кои што ќе настапуваат. Етиката е шанса која треба да овозможи луѓето да се замислат и да се освестат, да се ангажираат во пронаоѓањето на најдобри патишта и норми за успешно запирање на деструктивните појави во општеството на кои се подложени сите луѓе на земјата. Значењето на етиката е уште поголемо кога ќе се има во предвид фактот дека таа треба да овозможи младите генерации да се подготват за големите обврски, во кои должноста да се биде човек, сериозен, добродетелен е основно животна задача на секое човечко суштество. Потребата од етичко образование во нашата епоха е огромна: “Денес човекот може да се сретне со самиот себе и да изгради свој сопствен вредносен систем само преку непосредна средба со етиката. Како наука и како наставен предмет, Етиката мора да стане дел од институционалното образование со цел младата личност да се запознае со моралните норми и моралните вредности и да се подготви да направи правилен етички избор.”⁶

Сведоци сме на тоа дека актуелната општествена состојба има директно влијание врз обемот, видот и сложеноста на кривичните дела кои досега беа извршувани од полнолетни лица, а сега се почесто слушаме дека малолетните се сторители на вакви дела. Исто така возраста на малолетни престапници, корисници на дрога и алкохол, сторители на кражби и слично, се повеќе се зголемува. На пример, во годината 2011, се регистрирани 230 малолетни пристапници во градот Битола. Од вкупно 230 одговорни малолетни лица над 14 години, со прекршочни дела се 165 лица, а со кривичнаи дела 41 лице. добро секој процент е важен. Сличен ваков пример имаме и во Русија, каде Рускиот премиер Владимир Путин во 2012 год. донесе одлука за воведување на предметот „Основи на религиската култура и светската етика” во сите училишта во земјата. Понатаму, во Република Финска веронауката или етиката се учат како алтернативни предмети во првите три години од средното образование. Во Република Италија етиката или веронауката се изучуваат според изборот на ученикот во шесте години од гимназиското образование со седмична застапеност од еден или два часа. Република Хрватска предметот веронаука го вовеле како изборен предмет непосредно со предметот етика во сите четири години од средното образование. Етичкото образование во Република Словачка е многу застапено и нивниот систем на етичко

⁶ Заревска-Пешевска, О. (2003), *”Младите и етичкото образование”*, Скопје, Старт, стр. 38

образование е најпознат во светот. Таму етичкото образование се изучува во последните пет години од основното образование и во првите две години од средното образование, значи седум години, како избран предмет непосредно со веронауката.⁷ Слични вакви примери имаме и во Република Словенија, Бугарија, Австралија, Германија и др.

Педагогичката, како наука за воспитувањето и образованието, влијае на развојот на личноста на ученикот. Религиската педагогија, признавајќи го овој факт, се обидува педагошкото мислење да го поврзе со религиската сфера како битен елемент во развојот на личноста на ученикот. Истата стана и една од најмодерните и најактуелните педагошки појави. Од горенаведените податоци гледаме дека религиската педагогија преку различни предмети како на пример: Веронаука, Основи на религиската култура и светската етика, Етика во религиите и сл. се реализира во воспитно образовните системи во многу земји во светот.

Нејзината потреба сè повеќе се согледува во денешно време. Во современото општество продолжуваат да се случуваат реформи во големи размери, кои влијаат на сите сфери во животот: политичкото, социјалното, економското, образовното, како и моралното живеење. Незначителните позитивни резултати на овие иновации и промените кои настанале се во сенка поради големиот број деструктивни. Од вкупната бројка 16 се зависници на дрога.⁸

Горенаведените податоци се доволен показател за тоа дека денешната младина сè повеќе ги губи своите морални вредности и го одбира погрешниот пат во животот. Затоа сметаме дека е неопходно во училиштата да се воведат предмет кој учениците ќе ги насочува кон вистинските етички и морални вредности. Само за пример во Полска 1990 година кога е воведена веронауката како предмет во образованието, во средината на деведесетите години стапката на криминал и девијантност кај младата популација е намалена за 17%. Полезноста од веронауката сепак вродила со позитивни резултати, кои се полезни не само за секоја личност, туку и за општеството кое ако напредува во

⁷ Топузоска, Љ. (2004), *Видови и методи на етичко образование во одделенската настава*, докторска дисертација (ментор д-р. Кирил Темков), Филозофски факултет, Скопје. Стр. 19- 20

⁸ www.makdenes.org/content/article/1908019.html

тенденции и тоталитетот кој можеме да го опишеме како криза на моралот и духовно осиромашување на семејството, младината и општеството. Нарушувањето на религиозната и моралната свест (определување на морален избор), емоционалната, волева, душевна и духовна незрелост, денес, може да се забележи не само кај младите и адолесцентите, туку и кај децата од основно-училишна возраст. Тековната социјална ситуација кај младите е драматична, како што постојано се потврдува од страна на медиумите. Сегашните трендови во нашето општество, дури и позитивните промени во политичката, социјалната и економската сфера сè уште немаат позитивно влијание врз духовната и моралната состојба кај помладата генерација. Целосно оздравување на општеството и излез од кризната ситуација е можно само со обраќање кон духовните вредности и културно-историското наследство на христијанскиот народ.⁹

1. 5. ЕТИКАТА КАКО НАСТАВЕН ПРЕДМЕТ

Зборот етика има многу значења. Таа може да се однесува на проучување на стандардите на однесување и практичното пресудување, тогаш е еквивалентна на моралната филозофија и моралната теологија. Може исто така да се однесува на систем или кодекс на владеење на одреден филозоф, религиски мислител, религиска група, професија итн. Етиката може да се однесува на ставови кои опфаќаат судови, стандарди, принципи и правила на владеење (реално и идеално) на одреден поединец или група, без разлика дали таа група е професионална, национална или религиска. Тоа е блиску до нашата вообичаена употреба на изразот моралност, како и терминот етички кодекс или морален кодекс.

Етиката како философска дисциплина која ги истражува целите и смислата на моралните барања како и основните критериуми за вреднување на моралните постапки, е од голема корист за правилно развивање на младата личност. Современото изучување

⁹Јовковска А. (2011), *Дидактички аспекти на православнохристијанско воспитување*, специјалистички труд (ментор проф. д-р Снежана Мирасчиева), Педагошки факултет, Штип стр. 10

на етичките теории и историја не е можно без согледување на нејзините извори и темели, кои допираат до филозофските мисли на античка Грција. Хеленската етика е учителка не само на нашата етика и на нашата наука туку и на целата наша духовна култура. Самиот збор етика е од грчко потекло (ethos - обичај и ethicos-морал). Од ова произлегува дека етиката е наука за моралот. Терминот етика и осамостојувањето на етиката како посебна филозофска дисциплина е поврзан за Аристотел, кој прв го употребил зборот етика во своето дело Никомахова етика. Тој ги делел човековите вредности на интелектуални и етички-морални. Најчесто во теоријата се поистоветуваат термините етика и морал. Меѓутоа помеѓу нив постои значајна разлика затоа што во суштина моралот се дефинира како одредена општествена појава, комплетно дејствување и начин на однесување на индивидуите и колективитетите во секојдневниот живот. Додека етиката е наука односно теорија за моралот. Во реалноста не се прави голема разлика меѓу етиката и моралот. Тие сепак можат да се разликуваат како теорија (етика) и практика (морал). Но ниту тогаш тие не се во меѓусебна надредена позиција. Во најопшта смисла моралот можеме да го објасниме како меѓучовечки односи, односно како збир на општествени норми, правила и начела за однесувањето на човекот во општеството. Во своето изворно значење моралот потекнува од латинскиот јазик (mos,moris-обичај, правило, закон; mores - начин на однесување на луѓето и сфаќање на тоа однесување, moralis –морален). Моралот е еден од облиците на човековата пракса во кој се изразува стварниот, практичен и активен однос на човекот кон надворешниот свет и самиот себе, кон другите луѓе, општествената заедница, кон работата и кон материјалните и духовни вредности.¹⁰

На самото православно христијанско воспитание во училиштата треба да се гледа како единствен, постапен и континуиран воспитно образовен процес во кој се јасно назначени целите и задачите кои треба да се постигнат. Затоа е потребно е да се формулираат општи и специфични цели, бидејќи од нив зависи исходот, односно она што учениците треба да го усвојат, постигнат и развијат, за време на изучувањето на овој предмет, а тоа се: знаења, способности и ставови. Основните знаења од православната теолошка наука треба да биде составен и неразвоен дел од општото

¹⁰ Мирасчиева, С. (2010)“Прирачник за наставата по изборниот предмет Етика во религиите”– Скопје, Киро Дандаро стр. 8-9

образование, но и можност учениците да дојдат до перспектива која ќе им овозможи спознавање на вистината за себе и светот кој ги опкружува. Од друга страна, моделот на „слободно училиште“ кој ја вклучува религиската слобода, подразбира отсуство од насилно наметнување на религиските влијанија,¹¹ и воспитување во духовна слобода, односно духовно созревање преку кое секој човек станува потполно свесен за својата духовна одговорност и за животниот пат кој тој го избрал. Верската слобода подразбира одреден степен на развиеност на религиска свест или духовна зрелост. Затоа може да се каже дека целите на православно христијанско воспитание треба да се разгледуваат преку можноста самото училиште да биде едно од елементарните фактори на општиот духовен развој на учениците. Затоа може да се каже дека, целта на православно христијанско воспитание во училиштата треба да биде разгледувано од аспект на морално изградување на поединецот, групата и општеството во целина. Етичкото образование е насочено кон едукација на автономна личност, способна да се соочи со проблемите на живеењето и со сите сериозни проблеми на човештвото, која има знаење за суштината на етиката и е оспособена етички да ги решава проблемите во клучните ситуации, и на својот живот, и на своето општество, и на сето човештво. Етички образованата личност има способност да обликува, избира, следи и брани соодветни аксиолошки ставови, а од вредностите да создава сообразни ефектни морални норми на однесувањето. Тоа е потребно за снаоѓање на личноста во сложените процеси на современиот свет и на демократијата, како и во очекуваните тешкотии на идното живеење на човештвото, а ќе овозможи решавање на проблемите (како што се еколошката криза, воените закани, социјалните конфликти, здравствени те и климатските тревоги) со пронаоѓање на добри одговори, со јавно изнесување на нормативните предлози, со поврзување на луѓето во нивното прифаќање и сложно извршување.

¹¹Кубрић З. ,Зуковић С. (2010), *Верска настава у школи*, Нови Сад стр. 38-39

1. 6. КОМПЕТЕНЦИИ НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА ПЛАНИРАЊЕ И РЕАЛИЗАЦИЈА НА ПРЕДМЕТОТ ЕТИКА ВО РЕЛИГИИТЕ

Наставата по предметот Етика во религиите може да ја изведуваат дипломирани студенти на Богословскиот факултет “ Св. Климент Охридски”- Скопје, со завршен втор циклус на академски специјалистички студии по методика на наставата по религиско образование на Педагошкиот факултет при универзитетот “ Гоце Делчев”- Штип.

Во наставата по предметот Етика во религиите треба да се применуваат интерактивни техники на учење кои наставникот ќе го стават во улога на координатор, инструктор и водач на часот. Наставникот кај учениците треба да ја зголемува мотивацијата, да ја развива креативноста и да ја поттикнува желбата за истражувачка активност. Наставникот пред учениците треба да биде трпелив и да има одговор на сите прашања. Со тоа ќе придонесе да се индивидуализираат задачите на учениците и истите да се прилагодат на нивните интереси, очекувања и интелектуални можности.

За сето ова да може да го пренесе на учениците, неопходно е наставникот да се стекне со познавања од областа на дидактиката, па така правилно да ги обликува христијанско-воспитните содржини на начин кој ќе биде најпогоден за учениците да ги остварат целите и задачите на православното христијанско воспитание.

Наставникот по предметот Етика во религиите треба добро да ги познава сите дидактички аспекти на православното христијанско воспитание, за да може, согласно наставниот контекст и можноста за учење на учениците, критички и конструктивно да промислува, да биде способен за ритмизирање и инсценирање на наставата сè до многу конкретни одлучувања. Дидактичките познавања на наставата му овозможуваат на наставникот да ги формира стимулациите, прашањата и задачите на начин на кој учениците ќе ги активира и поттикне на размислување за Бога, светот, себеси и луѓето околу себе и сл.

1. 7. АНАЛИЗА НА УЧЕБНИКОТ ПО ЕТИКА ВО РЕЛИГИИТЕ

Учебникот по Етика во религиите е работен според наставната програма која е одобрена од МОН. Не постојат никакви отстапувања во учебникот во однос на структурата на содржините во наставната програма. Содржините во учебникот се тесно поврзани со секојдневниот живот на поединецот. Учениците кои ќе се определат да го изучуваат овој предмет во согласност со своите родители, можат да усвојат знаења од етиката, што се темелат на православното христијанство, исламот, јудаизмот, католичкото и евангелско-методистичкото учење, да ги развиваат способностите за морално расудување и да се поттикнуваат да ги почитуваат хуманите односи меѓу луѓето. Во првата тема од наставната програма се обработуваат содржини од етиката како наука за доброто и моралот. Втората тема дава преглед на заедничките принципи на религиските учења (православното христијанско учење, исламот, јудеизмот, католичкото и евангелско-методистичко учење). Третата тема им дава можност на учениците да изберат да ја изучуваат етиката на една од религиите што се најзастапени во Република Македонија (етика на православното христијанско учење, етика на исламот, етика на јудеизмот, етика на католичкото и етика на евангелско-методистичко учење). Ваквиот распоред на содржините и активностите создава основа секој ученик да се запознава со етиката и моралните вредности на наведените религии. Со изучувањето на овој предмет учениците ќе стекнат основа да ги прошируваат знаењата и вештините за етиката и моралот. Јазикот и стилот во учебникот е разбирлив, јасен и прилагоден на психофизичките способности на учениците од основните училишта. Текстот во учебникот освен што е разбирлив им остава простор на учениците да размислуваат за своите и туѓите постапки, да поврзуваат знаења од други наставни предмети. Од тој аспект може да се истакне дека учебникот по Етика во религиите е современо дизајниран учебник со јасна намера, цел и функција. При анализа на илустративните компоненти на учебникот по Етика во религиите ќе забележиме дека е застапен со повеќе компоненти како: илустрации, фотографии, илустрации кои навестуваат проблемска ситуација и др. Покрај текстот во учебникот се застапени и врамените текстови со дефиниции, поими, мисли од светите религиски

книги (Библијата, Коранот, Талмудот и др.), мисли од филозофи и сл. Автор на учебникот е доц. м-р Петко Златески, а рецензенти: претседател: доц. д-р Светлана Камџијаш, заменик претседател: м-р Гордана Никчевска, член: Душанка Голубовиќ Нешовска, и истиот е издаден во Скопје 2010 година.

1. 8. ГОДИШНО ПЛАНИРАЊЕ ПО ПРЕДМЕТОТ ЕТИКА ВО РЕЛИГИИТЕ

Вку	Наставна тема	Нова наст. содржина	Повтору. Утврдува.	Друг вид на часови	Вкупно часови	Време на реализација
1	Етиката како наука за доброто и моралот	5	2	3	10	IX,X
2	Етиката во православ. Хрис. учење	9	3	2	14	X,XI,XII
3	Етика во религиите	13	4	3	20	XII,I,II
4	Етичка заснованост на православ.христи	3	1	4	8	II,III,
5	Православен христи. морал	9	3	6	18	IV,V,VI
6	Резервни часови	0	1	1	2	
	вкупно	39	14	19	72	

ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА

Ученикот/ученичката:

- Да се запознава со етиката како наука за доброто и моралот;
- да се запознава со основите во етиката на православно христијанство, етиката на исламот, етиката на католичкото учење, етиката на јудеизмот и етиката на евангелско-методистичкото учење;
- да ги познава основните етички поими на религиите;

-да усвојува знаења од : **Библијата, Куранот, Талмудот**, и начините на нивното читање и разбирање;

-да создава дека религијата ги поучува луѓето да го прифаќаат и почитуваат хуманото однесување меѓу луѓето;

-да ги запознава и почитува различните религии на граѓаните во македонското општество,

-да ги развива вештините на толеранција, дијалог, почитување и соработка со другите;

Наставниците по Етика во религиите во основните училишта треба да ги реализираат индивидуалните задачи, а притоа истите да бидат прилагодени на нивните интереси и интелектуални можности. Многу наставни активности кои се предложени во наставната програмата по Етика во религиите, му даваат можности ученикот да работи индивидуално, во пар, како член во група, а со тоа се дава можност за работа во сите форми на наставна работа. Како елемент за следење на работата на учениците се нагласува мотивацијата како услов за примена на повеќе техники како разговор меѓу учениците и наставникот, меѓу учениците, поттикнувањето на симулирање на одредени ситуации со етички карактер, самостојно и критично мислење и др. Со тоа содржините по Етика во религиите нудат соодветна прегледност и комплементарност и со другите наставни предмети, а особено со наставните предмети за природата, општеството, запознавање на околината, историја, географија, ликовно и музичко образование, како и со часовите на одделенската заедница.¹²

1. 9. ТЕМАТСКО ПЛАНИРАЊЕ И АНАЛИЗА НА СТРУКТУРАТА НА ТЕМАТА

Прикажаното тематското планирање е составено и користено од авторот во учебната 2011/2012 год.

Тема број 1: Етиката како наука

Ред.бр.	Структура на темата: 10 часа
1.	Запознавање со наставната програма
2.	Етиката - поим

¹² http://bro.gov.mk/docs/izborni_predmeti/Etika%20vo%20religiite%20konechna%20verzija.pdf

3.	Значење на етиката
4.	Вежби: кодекс на однесување во и вон училиштето
5.	Морал – поим
6.	Значење на моралот
7.	Разговор на тема: Морално однесување
8.	Доброто како највисока етичка вредност
9.	Повторување на темата
10.	Утврдување на темата

Време на реализација: септември/октомври

Цели-задачи:

- да се запознава со значењето на наставниот предмет;
- да ги усвојува поимите етика и морал
- да препознава и прифаќа хумано однесување меѓу луѓето;
- да се поттикнува на одговорно однесување кон самиот себе и кон

другите;

- да се поттикнува на етички начин на расудување;

Тема број 2: Изборна тема: Етиката во православното христијанско учење

Ред.бр.	Структура на темата: 14 часа
1.	Настанокот на православното христијанско учење
2.	Раѓањето на Спасителот Господ Исус Христос
3.	Повторување на двете наставни содржини
4.	Говорна вежба: Прослава на Божиќ во мојот дом
5.	Најважни случувања од животот на Господ Исус Христос
6.	Христовата смрт и воскресение
7.	Црквата го продолжува Христовото дело
8.	Основни поими за православното христијанско учење

9.	Повторување на одредени наставни содржини
10.	Христијанството во Македонија
11.	Македонски светители
12.	Содржина и поделба на Библијата
13.	Вежба:Пронаоѓање на библиски кратенки во Библијата
14.	Повторување и утврдување на темата

Време на реализација:октомври/ноември/декември

Цели-задачи:

- да ги знае основните податоци за православното христијанско учење;
- да познава текстови за раѓањето на Господ Исус Христос;
- да открива дека Господ Исус Христос живеел скромн живот на Земјата;
- да ги познава најважните случувања од животот на земјата на Господ Исус Христос;
- да ја познава содржината на Исусовата радосна вест;
- да сознава дека Бог се грижи за луѓето и ги поучува како да се однесуваат;
- да се знае како да се слават најголемите христијански празници Божиќ и Велигден во црквите и семејството;
- да го разбере значењето на крштевањето;
- да се запознава со библиските сведоштва за христовата смрт и воскресение;
- да го разбере значењето на крстот како знак на Христовата љубов и како свет знак на христијаните;
- да знае како е основана Христовата црква;
- да ги усвојува основните поими за православното христијанско учење;
- да знае како се основани првите христијански заедници во Македонија;
- да се запознава со дејноста на македонските светители;
- да сознава дека Библијата е темелен извор на христијанската вера;
- да сознава како настанал Библијата и каде се користи;

- да сфати како треба да се чита и разбере библиските текстови

Тема број 3: Етика во религиите

Ред.бр.	Структура на темата: 20 часа
1.	Заеднички етички принципи на религиските учења
2.	Вежби: наоѓање на значењето на поими означени како добродетели
3.	Теориски основи на учењето на исламот
4.	Етичката заснованост на исламот
5.	Основи на исламскиот морал
6.	Повторување и утврдување на материјалот
7.	Теориски основи на католичкото учење
8.	Етичка заснованост на католичкото учење
9.	Основи на католичкиот морал
10.	Повторување и утврдување на материјалот
11.	Вежби: анализа на текст
12.	Теориски основи на евангелско-методистичкото учење
13.	Етичка заснованост на еванг.-метод. Учење
14.	Основи на еванг.- метод. Морал
15.	Повторување и утврдување на материјалот
16.	Теориски основи на јудаизмот
17.	Етичка заснованост на јудаизмот
18.	Моралот во јудаизмот
19.	Вежби: споредба меѓу различни етички системи
20.	Повторување и утврдување на материјалот

Време на реализација: декември/јануари/февруари

Цели-задачи:

- да ги создава заедничките етички основи на религиите;
- да открива дека етичкото учење на религиите се содржи во светите книги;

- да ги увидува заедничките правила за добро однесување и заеднички живот во религиите;
- да ги познава основните добродетели/вредности на човекот;
- да создава дека Алах е еден и дека е величествен според исламското учење;
- да создава дека Мухамед е последен пратеник од Алах;
- да се запознае како е објавена книгата на Алах- Куранот;
- да ги запознае петте правила (услови)на исламот;
- да увидува дека исламот ги поттикнува луѓето на образование и дека ги цени образованите луѓе;
- да знае за љубовта, почитта и разбирањето во семејството;
- да ги запознава и да ги прифаќа начините на поздравување на луѓето,без разлика на верата, родот или националноста и нивно почитување;
- да создава кои работи се вредни во животот на човекот и колку е значајно тој да биде чесен;
- да се запознае со основните податоци за католичкото христијанство и нивните основни поими;
- да ги создава и објаснува десетте Божји заповеди;
- да препознава лоши друштва и лоши општествени влијанија;
- да се запознае со податоците за евангелско-методистичко христијанско учење, со нивната историја и работа во Македонија;
- да осознава дека во заедницата секој треба да се залага за она што треба да го направи во заедничкиот живот;
- да ја создава важноста на трудот за формирање на личноста;
- да се запознае со основните податоци на јудеизмот,потеклото и историјата;
- да се поттикнува да покажува почит кон јудеизмот;
- да ги именува заедничките корени и елементи на јудеизмот и другите религии;
- да го запознава националниот идентитет на Евреите;

- да создава и разбира зошто човекот живее со другите луѓе;
- да осознае дека десетте Божји заповеди се исти за сите луѓе без разлика на верата, полот, расата и сл.

Тема број 4: Етичка заснованост на православното христијанство

Ред.бр.	Структура на темата: 8 часа
1.	Заедница на луѓето
2.	Дискусија:Едно мое доживување кога сум бил среќен/тажен
3.	Семејството и семеен живот
4.	Писмена вежба: Моето семејство
5.	Однесување кон себе и другите луѓе
6.	Дискусија: Активности и одговорности во семејството
7.	Разработка на библиски текстови кои го опишуваат животот на Пресвета Богородица
8.	Повторување и утврдување на темата

Време на реализација:февруари/март/

Цели-задачи:

- да се поттикнува да ги создава и прифаќа разликите меѓу луѓето, нивното потекло, (возраст, род, религија, и сл.)
- да разбере зошто човекот живее со други луѓе;
- да се запознава со основните правила за одржување на добри односи и работа во заедница со другите луѓе;
- да ги запознава и прифаќа правилата на добри меѓусебни односи на учениците во активностите во одделението;
- да ги прифаќа правилата на добри односи со родителите;
- да покажува доверба и љубов кон блиските во семејството;

- да создава дека во заедницата секој треба да се залага за она што треба да го направи за заедничкиот живот;
- да ја создава потребата за своето однесување со почит кон наставниците и духовните лица;
- да запознава начини како да им помага на своите родители;
- да знае за Пресвета Богородица која е пример за сите мајки на светот;

Тема број 5: Православен христијански морал

Ред.бр.	Структура на темата: 18 часа
1.	Добродетели – вредности на христијаните
2.	Важни одлики кои треба да ги поседува секој христијанин
3.	Дискусија за сторени добри дела, љубов, праведност, храброст....
4.	Повторување на наставни содржини
5.	Покајание – преиспитување на себе си
6.	Читање на библиски текстови
7.	Законот на љубовта – најголем закон даден од Бога
8.	Благодарност на човекот кон Бога
9.	Разговор за благодарноста на човекот кон Бога
10.	Повторување на наставни содржини
11.	Чувај го дарот на животот и животот на другите
12.	Разговор за шестата Божја заповед
13.	Христијанско вреднување на работата
14.	Разговор за четвртата Божја Заповед
15.	Сакај ја вистината со зборови и дела
16.	Што значи да се биде верен
17.	Разговор за деветата и седмата Божја заповед
18.	Повторување и утврдување на темата

Време на реализација: април/мај/јуни

Цели-задачи:

- - да запознава кои работи ги вреднуваме како добродетели во животот;
 - да создава кои се највисоките христијански добродетели;
 - да ги открива во секојдневниот живот позитивни примери за развивање на пријателството;
 - да создава дека христијанската вера најдобро се изразува преку добрите дела;
 - да увидува дека секој човек може да згреши;
 - да прифаќа да се преиспитува и да се покае за своите грешки;
 - да се поттикнува да избегнува лоши и неправедни постапки;
 - да го цени мирот и секогаш да се залага за мир;
 - да создава дека праведниот секогаш цврсто и храбро стои на страната на вистината;
 - да создава што е неправда и дека неправдата доведува до незадоволство меѓу луѓето;
 - да сфати дека љубовта е темел на човековиот живот и благосостојба;
 - да го создава значењето и потребата од благодарност кон Бога и кон луѓето особено кон родителите;
 - да прифаќа да го избегнува насилството и судирот меѓу своите врстници со трпеливост, разговор и проштевање;
 - да ја создава важноста на трудот за формирање на личноста;
 - да се запознава со учењето дека Бог го благословува трудот и дека трудот го изразува достоинството на човекот и неговата личност;
 - да создае дека неделата е ден за одмор;
 - да открива зошто е важно секогаш да ја говориме вистината;
 - да увиди преку примери од животот дека лагата доведува до невољи;
 - да го сфати значењето на верноста- како христијански добродетел;
 - да создава дека со изневерувањето ја губиме довербата меѓу луѓето;

1. 10. АНАЛИЗА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Етиката во религиите како наставен предмет се изучува во шесто одделение (во деветгодишното основно образование) и е избран предмет. Неделниот фонд на часови за предметот изнесува по два часа во неделата, односно 72 часа во текот на учебната година. Со овој наставен предмет како и по другите предмети се нагласува поврзувањето на учењето со искуството на учениците, флексибилната организација на часовите, поттикнувањето на индивидуалните активности и групната работа на учениците со што се постигнува подобра комплементарност со другите предмети и кооперативност во процесот на наставата и учењето. Наставата по овој предмет, им овозможува на сите ученици кои сакаат автентично и интегрално запознавање, чување и развивање на нивниот верски и културен идентитет. Всушност, со наставната програма се разработени целите, содржините, основните поими и активностите за поттикнување и развивање на пријателството, довербата и почитта во одделението, развивањето на оделенската заедница и заедницата на учениците во училиштето, откривањето на вистината дека сме потребни едни на други и како може во училиштето и дома меѓусебно да си помагаме, подобро да учиме и да живееме.

Етиката во религиите како наставен предмет има цел учениците да се поттикнуваат на одговорно однесување во училиштето, во наставата, семејството и во животот и да развиваат дух на толеранција и почитување на луѓето. Овој предмет со разработката на содржините за поголемите верски заедници во Р. Македонија: Православната црква, Исламската верска заедница, Католичката црква, Евангелско-методистичката и Еврејската заедница на учениците им нуди повеќе можности да сознаат дека етичките правила дадени во светите верски книги се тие кои нè поврзуваат сите и дека сме упатени едни на други. Поконкретно општите цели на Етиката во религиите како наставен предмет се разработени и по наставни теми според началата на систематичност, постапност и целовитост. Наставата се изведува со современи методи (метод на нагледност, метод на разговор, учење со примери, анализа на изработени текстови и сл.).

II. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ

2. 1. ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Предмет на истражувањето е Етиката во религиите како наставен предмет и начините на негово планирање и реализација во основното образование во Република Македонија.

Предметот е проучуван преку :

- мислењата и ставовите на учениците и родителите за Етиката во религиите како наставен предмет и неговото планирање и реализација;
- анализа на наставната програма и содржините во учебникот Етиката во религиите за шесто одделение,
- компетенциите на наставниците кои ја реализираат наставата по предметот Етиката во религиите;

2. 2. ЦЕЛ И КАРАКТЕР НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Целта на истражувањето е да се испита планирањето и реализацијата на наставниот предмет Етика во религиите во основното образование преку следните аспекти:

- како се изведува наставата по предметот Етика во религиите,
- кои се содржините, методите и формите што се користат во наставата за реализација на неговите цели;
- какви се компетенциите на наставниците кои ја изведуваат наставата по овој предмет;
- какви се мислењата и ставовите на учениците и родителите во однос на предметот Етика во религиите и неговото влијание врз правилниот развој на личноста на детето.

Според карактерот, истражувањето е индивидуално, современо, применето и во него е користен квантитативен и квалитативен истражувачки пристап.

III. ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

За да се постигне поставената цел на ова истражување потребно е да се реализираат неколку задачи:

- Да се испита начинот на планирањето и реализацијата на наставниот предмет Етика во религиите во основното образование.
- Да се испитат ставовите на учениците во врска со организацијата и реализацијата на наставниот предмет Етика во религиите во основното образование.
- Да се испитат ставовите на учениците во врска со влијанието на наставниот предмет Етика во религиите врз нивниот развој;
- Да се испитаат ставовите на родителите во врска со влијанието на наставниот предмет Етика во религиите врз нивниот развој;

IV. ХИПОТЕЗИ

Земајќи ги предвид предметот, целите и задачите на ова истражување, ги поставивме следниве хипотези:

Општа хипотеза:

Постојат оптимални дидактички услови за планирање и организација на Етика во религиите како наставен предмет во основното образование.

Посебни хипотези:

1. Учениците имаат позитивни ставови за реализацијата на Етика во религиите како наставен предмет во основното образование.

2. Постои изразен интерес кај учениците за изучување на предметот Етика во религиите.
3. Учениците сметаат дека изучувањето на предметот Етика во религиите позитивно влијае на нивниот морален развој.
4. Учениците се задоволни од начинот на оценување по предметот Етика во религиите.
5. Учениците сметаат дека изучувањето на предметот Етика во религиите позитивно влијае врз соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници.
6. Предвидениот фонд на часови соодветствува на целите и содржините на предметот Етика во религиите.

V. ВАРИЈАБЛИ

- **Независна варијабла** – наставата по предметот Етика во религиите во основното образование во однос на:
 - начините на планирање
 - начините на реализација
 - начините на оценување
- **Зависна варијабла** - ставовите и мислењата на учениците и нивните родители.

VI. МЕТОДИ, ТЕХНИКИ И ИНСТРУМЕНТИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

6. 1. МЕТОДИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Во рамки на оваа истражување се применува дескриптивниот метод, со кој појавите се запознаваат какви се и колкави се, што значи се утврдува фактичката состојба на појавата онаква каква што е. Дескриптивниот метод се користи за да се направи детална анализа на планирањето и организацијата на Етиката во религиите како наставен предмет во основното образование.

Во истражувањето е користен и компаративниот метод за спроведување на добиените резултати меѓу трите училишта, различни по големина и местоположба, како и за споредување на резултатите добиени од субпримероците на учениците кои порано го изучувале и кои во моментот на истражување го изучуваат предметот Етика во религиите.

6. 2. ТЕХНИКИ И ИНСТРУМЕНТИ

Според поставените задачи, за потребите на оваа истражување користени се следниве техники:

6. 2. 1. ТЕХНИКА НА ИНТЕРВЈУ

Техниката на интервју се користи за да се дознае како учениците и наставниците гледаат на користа од изучување на овој наставен предмет, како го доживуваат и какви се нивните размислувања во врска со тоа. Како дел од квалитативните истражувања на кој припаѓа и дескриптивниот метод, ќе биде користено интервјуто како техника.

ИНТЕРВЈУ

Интервјуто е од неформален вид, односно слободно интервју, каде истражувачот подготвува "лабав" збир на теми околу кои треба да се разговара. Како примерок на испитување се земени родителите на деца го слушаат предметот Етика во религиите.

По извршеното интервју, се добија податоци за:

- Начинот на планирање и организација на Етика во религиите како наставен предмет во основното образование .
- Влијанието на Етика во религиите како наставен предмет врз развојот на детската личност.

Сите овие податоци се искористени за потврдување на хипотезите, можна реализација на поставените задачи и добивање на дополнителни информации.

6. 2. 2. АНКЕТИРАЊЕ

Анкетирањето како истражувачка техника се користи за прибирање податоци за проблемот што се истражува. Се изготвуваат прашалници за учениците кои го изучуваат овој предмет и ученици кои минатата година го изучувале, кои опфаќаат прашања поврзани со проблемот. Примери за ваквите прашалници се дадени:

- (прашалник за ученици кои го изучуваат) – прилог бр. 1

- (прашалник за ученици кои го учеле) – прилог бр. 2

VII. ПРИМЕРОК НА ИСТРАЖУВАЊЕ

За потребите на ова истражување се земени две посебни примероци на испитаници, односно, примерок на родители и примерок на ученици. Големината на примерокот во ова истражување изнесува стодваесет и девет ученици од три училишта и дваесет родители. Се работеше со пригоден примерок. Начинот на избор на единиците е соодветен со функцијата на испитаниците и потребите на истражувањето.

Следниве училишта го сочинуваат примерокот каде е вршено истражувањето:

*ООУ,, Крсте .П.Мисирков ,, Радовиш

*ООУ,, Никола Карев ,, Радовиш

*ООУ,, св. Кирил и Методиј ,, с. Ораовица Радовиш

Основни училишта:	f	%
ООУ Крсте .П.Мисирков	29	41.4
ООУ Никола Карев	23	32.8
ООУ Св. Кирил и Методиј	18	25.8
Вкупно	N=70	100

Примерокот за интервјуто го сочинуваат 20 родители на учениците кои го слушаат предметот Етика во религиите.

VIII. АНАЛИЗА НА ПОДАТОЦИТЕ

Добиените податоци се анализираат на различни начини и се добива една општа претстава за нивната содржина. Истовремено со самиот преглед на податоците, истражувачот ги издвојува заедничките и специфичните податоци од испитаниците и со нивна конкретизација доаѓа до изборот на клучните теми околу кои ги групира податоците. Понатаму со дескриптивно индексирање, истражувачот текстот од транскриптите го организира и групира во теми во зависност од мислењата на испитаниците. Потоа следува фазата на табелирање, во кои податоците се внесуваат во онолку редови колку што има интервјуирани испитаници и толку колони колку што теми се определени. Притоа текстот што се внесува во табелата ја задржува оригиналноста. Во последната фаза на анализата, кога сите податоци се обележани и разделени по теми, истражувачот компарирајќи ги сличностите и разликите меѓу нив тој дефинира концепти, за нив дава објаснување развива стратегија на делување.

IX. ОРГАНИЗАЦИЈА И ТЕК НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Најпрво се идентификува и формулира причината на истражувањето. Преку формулирањето на проблемот, прецизно беше определен предметот на истражување и се објасни неговото значање. Откако се дефинира проблемот, јасно и дословно беа наведени целите кои треба да се постигнат во истражувањето и се определи видот на истражувањето.

Истражувањето е реализирано во учебната 2011/12 година во периодот од март до мај месец 2012 година во три етапи:

1. Етапа:

- Барање писмена согласност од Филозофскиот факултет – Институт за педагогија, за спроведување на истражувањето;
- Барање согласност од основните училишта за спроведување на истражувањето;

- Техничка подготовка на инструментите за истражувањето;

2. Етап:

- Печатење на инструментите за истражување;

- Информирање на училиштата во кои се спроведуваше истражувањето;

- Теренска работа (пополнување на инструментите).

3. Етап:

- Разгледување и класифицирање на добиените податоци;

- Обработка на податоците;

- Графичко преставување на добиените податоци;

- Анализа и интерпретација на добиените резултати;

- Донесување заклучок;

X. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ

10. 1. Анализа и интерпретација на резултатите од испитувањето на ставовите и мислењата на учениците кои го изучуваат предметот Етика во религиите

Предметот Етика во религиите се изучува во шесто одделение од деветгодишното образование, како избран предмет. Неделниот фонд на часови за предметот изнесува по 2 часа неделно, односно 72 часа во текот на учебната година.

Истражувањето се вршеше во три основни училишта во општина Радовиш, и тоа во следниве основни училишта:

-ООУ,, Крсте .П.Мисирков ,, Радовиш

-ООУ,, Никола Карев ,, Радовиш

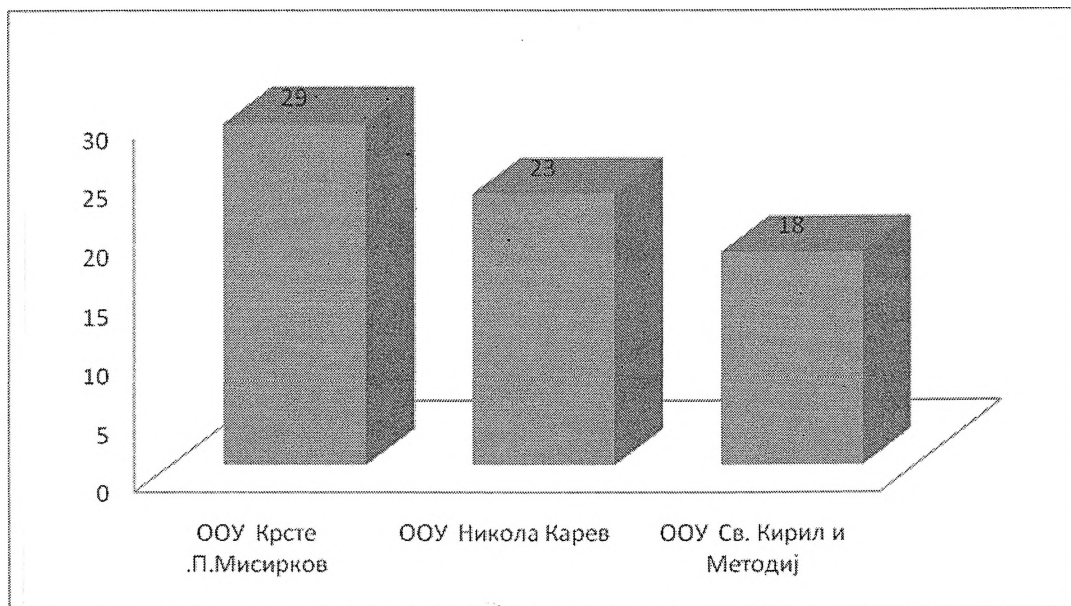
-ООУ,, Св. Кирил и Методиј ,, с. Ораовица-Радовиш

Во ова истражување се испитувани мислењата и ставовите на ученици кои го изучуваат предметот Етика во религиите. Вкупно беа опфатени 70 ученици од сите три основни училишта.

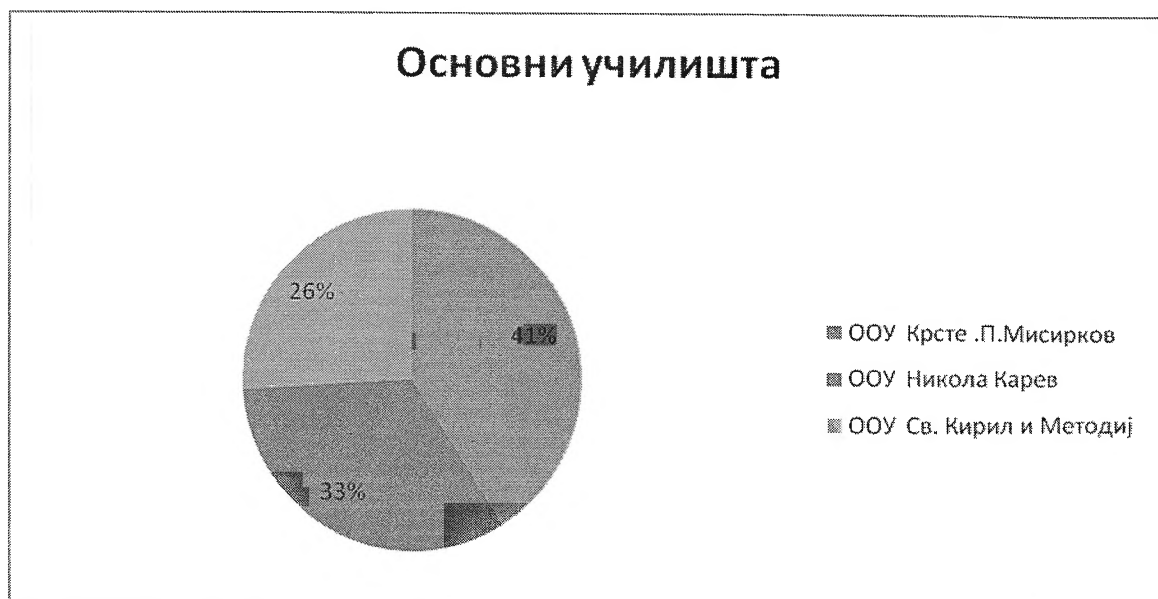
Основни училишта:	f	%
ООУ Крсте .П.Мисирков	29	41.4
ООУ Никола Карев	23	32.8
ООУ Св. Кирил и Методиј	18	25.8
Вкупно	N=70	100

(N- вкупен број на испитаници)

Табела бр. 1

Графикон бр. 1

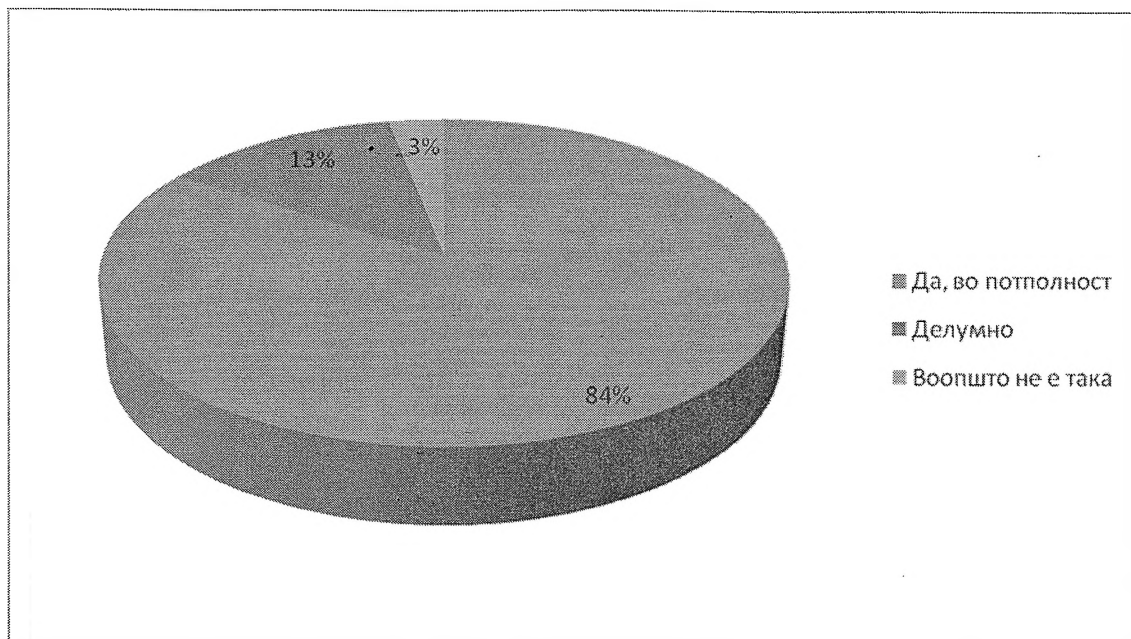
Прашање бр. 1

Првото прашање се состои од неколку подпрашања:

1. 1. Содржините на предметот Етика во религиите се интересни?

Прашање 1. 1	F	%
Да, во потполност	59	84.3
Делумно	9	12.8
Воопшто не е така	2	2.9

Графикон бр. 2. Ставови на учениците во однос на прашањето колку се интересни содржините на предметот Етика во религиите.

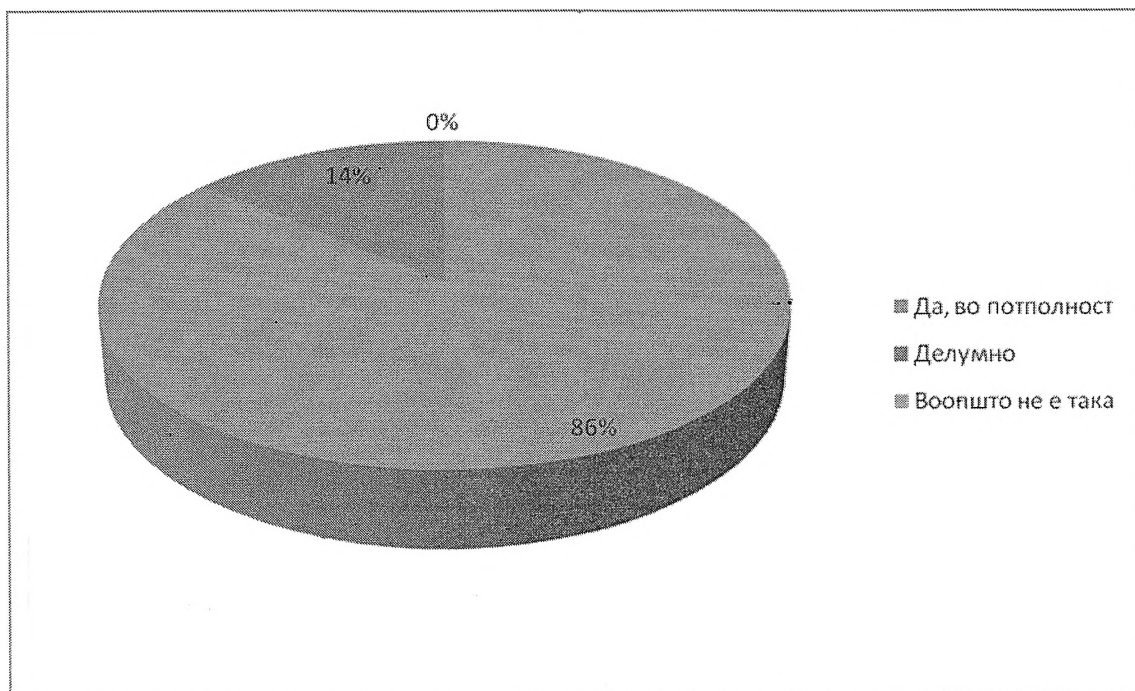
На прашањето бр. 1.1 од вкупно 70 испитани ученици кои го изучуваат предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните или изразено во проценти 84.3% се изјасниле дека содржините на предметот Етика во религиите се интересни, додека 12.8% од вкупниот број на испитаници одговориле дека делумно содржините на предметот Етика во религиите им се интересни, а само 2.9% одговориле дека содржините на предметот Етика во религиите не им се интересни. Според добиените податоци може да заклучиме дека учениците се заинтересирани да го изучуваат предметот Етика во религиите, а показател е и фактот што од сите анкетирани ученици ниту еден не одговорил дека не е заинтересиран воопшто да го изучува предметот. Тоа е затоа што содржините во предметот се тесно поврзани со секојдневниот живот на поединецот. Стекнатите знаења му овозможуваат на ученикот да ја разбере суштината и значењето на животот, радоста и работата, а и пред се на љубовта како темел на човековиот живот и благосостојба. Преку наставата по Етика во религиите и усвојувањето на знаењата по тој предмет, учениците се запознаваат со суштината на етиката прикажана во светите книги на најголемите светски религии, со вредностите и

целите на современиот живот, да се упатат во знаењата за моралот и за квалитетот на живеењето.

1. 2. Имаме голема корист од изучувањето на овој предмет.

Прашање 1. 2	F	%
Да, во потполност	60	85.7
Делумно	10	14.3
Воопшто не е така	0	0

Графикон бр. 3. Ставови на учениците во однос на прашањето дали имаат голема корист од изучувањето на предметот етика во религиите.

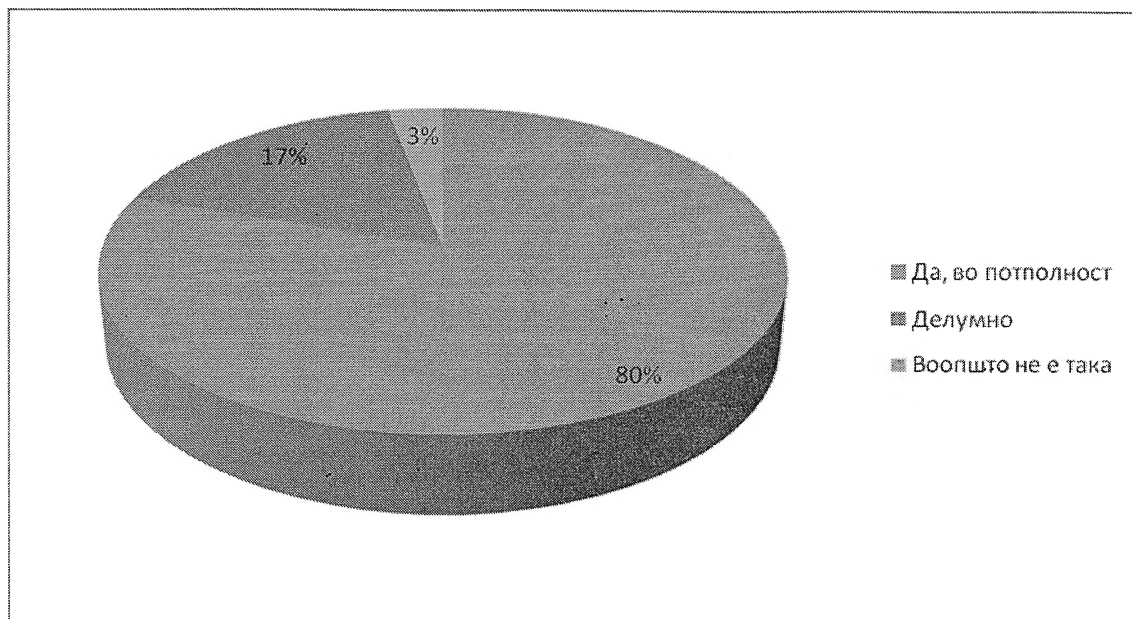

На прашањето бр. 1. 2 од вкупно 70 испитани ученици кои го изучуваат предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните или изразено во проценти 85.7% се изјасниле дека имаат голема корист од изучувањето на овој предмет, а само 14.3% од вкупниот број на испитаници одговориле дека делумно имаат корист од изучувањето на овој предмет и ниту еден ученик не изјавил дека воопшто нема корист од изучување на предметот Етика во религиите. Според добиените податоци може да заклучиме дека предметот Етика во религиите ја исполнува својата цел, и преку своите содржини им помага на учениците во решавањето на своите секојдневни предизвици, ги учи како да ги одбегнуваат современите пороци. Истиот го привлекува интересот на учениците затоа што етиката како философска дисциплина која ги истражува целите и смислата на моралните барања како и основните критериуми за вреднување на моралните постапки, е од голема корист за правилно развивање на младата личност. Моралот пак, е еден од облиците на човековата пракса во кој се изразува стварниот, практичен и активен однос на човекот кон надворешниот свет и самиот себе, кон другите луѓе, општествената заедница, кон работата и кон материјалните и духовни вредности. Изучувањето на предметните содржини кај учениците придонесува во развојот на способностите за прифаќање и почитување на разликите меѓу луѓето и нивната различна родова, национална и конфесионална припадност. Покрај тоа, стекнатите знаења дека религијата ги поучува луѓето на меѓусебно почитување и разбирање овозможуваат кај учениците да се развијат вештини на дијалог, толеранција, почитување и кооперативност со другите, како и чувство на солидарност и хуманост.

1. 3. Часовите се добро осмислени.

Прашање 1. 3	F	%
Да, во потполност	56	80.0
Делумно	12	17.1
Воопшто не е така	2	2.9

Графикон бр. 4. Ставови на учениците во однос на прашањето дали часовите се добро омилен.

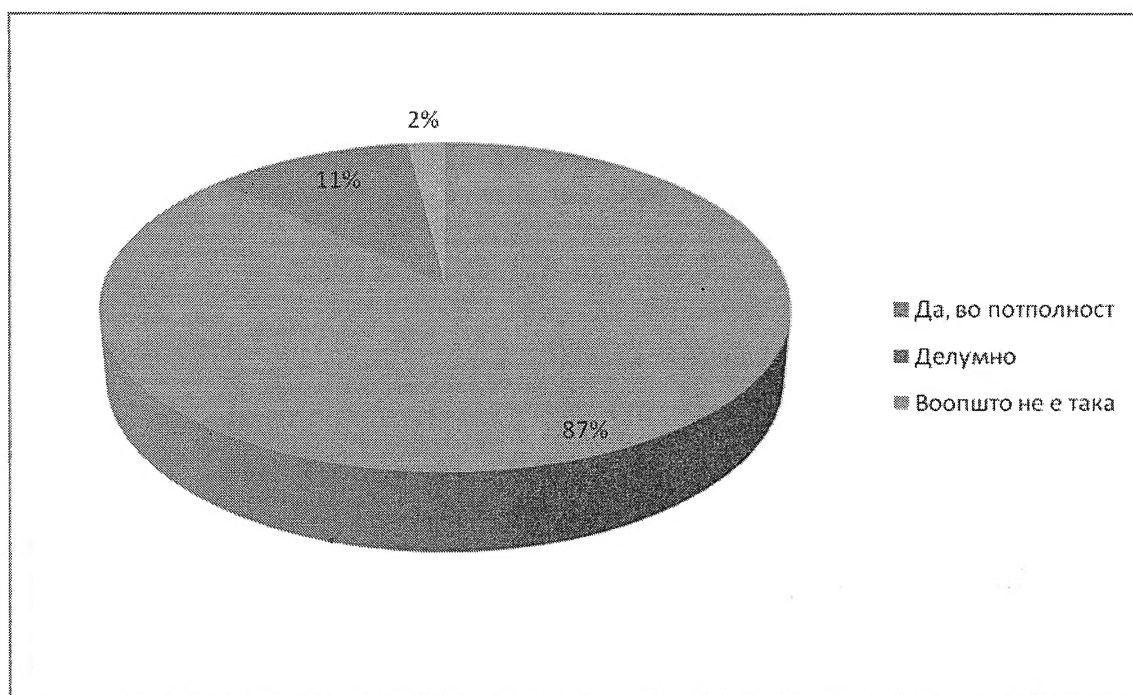

На прашањето бр. 1. 3 од вкупно 70 испитани ученици кои го изучуваат предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните ученици или изразено во проценти 80.0% се изјасниле дека часовите се добро осмислени, додека 17.1% од вкупниот број на испитаници одговориле дека делумно часовите се добро осмислени и 2.9% се изјасниле дека часовите не се добро осмислени. Од добиените резултати може да се заклучи дека учениците се задоволни од текот на часовите, за чија организација и реализација е одговорен наставникот. Тој е во постојана улога на координатор, инструктор и водач на часот. Наставникот кај учениците треба да ја зголемува мотивацијата, да ја развива креативноста и да ја поттикнува желбата за истражувачка активност. Наставникот пред учениците треба да биде трпелив и да има одговор на сите прашања. Со тоа ќе придонесе да се индивидуализираат задачите на учениците и истите да се прилагодат на нивните интереси, очекувања и интелектуални можности. На оваа влијае и примената на наставни средства, современи техники на работа и информатичко компјутерската технологија за време на часовите.

1. 4. Изучувањето на овој предмет позитивно влијае на нашиот морален развој.

Прашање 1. 4	F	%
Да, во потполност	61	87.2
Делумно	8	11.4
Воопшто не е така	1	1.4

Графикон бр. 5. Ставови на учениците во однос на прашањето дали изучувањето на овој предмет позитивно влијае на нивниот морален развој.

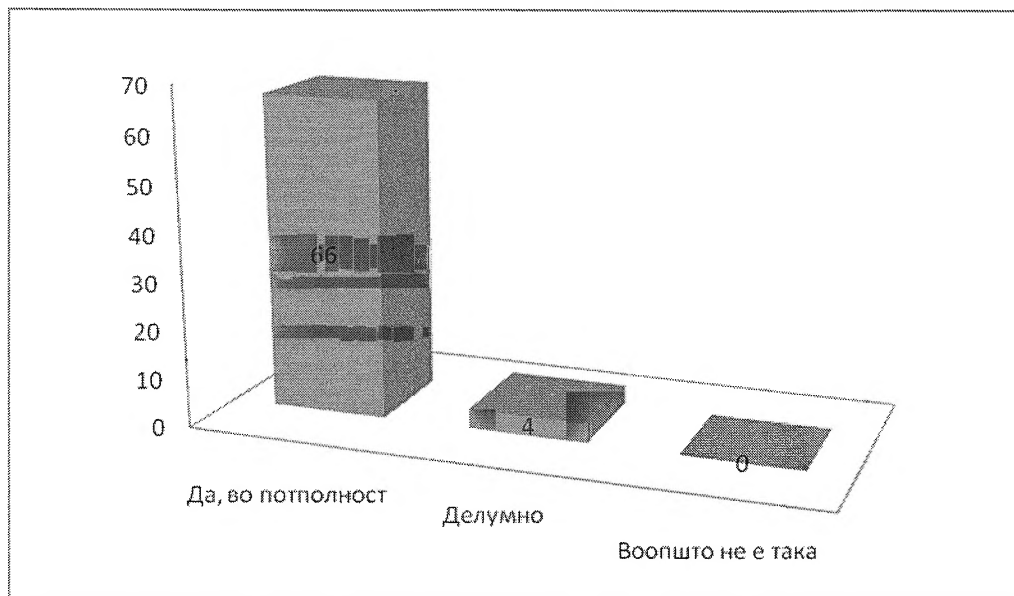

На 1. 4 прашање 87.2% одговориле потврдно (Да, во потполност) што укажува на тоа дека предметот Етика во религиите позитивно влијае на морален развој на учениците, 11.4% од анкетираниите одговориле со Делумно, а само 1.4% одговориле со негативно (не) дека предметот нема никакво позитивно влијание врз нивниот морален развој. Од ова заклучуваме дека предметот Етика во религиите има голем удел и влијание врз формирањето на моралните карактеристики на личноста, преку подучувањето како треба правилно да размислува, како правилно да се однесува, како да прави добри дела како да се грижи за другите и слично. Етичкото образование на младата личност е клучна алка во нејзиниот понатамошен морален развој. Во тој контекст младите треба да се подготват за живот со другите луѓе, да се навикнат на обичаите и однесувањето и да ги научат позитивните норми на дејствувањето во сите области во кои што ќе настапуваат. Етиката е шанса која треба да овозможи луѓето да се замислат и да се освестат, да се ангажираат во пронаоѓањето на најдобри патишта и норми за успешно запирање на деструктивните појави на кои се подложени во современото општеството. Преку проучувањето на добродетелите како вистински вредности на човековото постоење, ученикот доаѓа до знаење дека човекот е морално битие бидејќи поседува чувство за морална одговорност, и дека моралните правила ги почитуваме , не само кога ги признаваме како вредности, туку ако се трудиме и да го усогласиме сопственото однесување со тие правила.

1. 5. Постои размена на идеи за другите религии.

Прашање 1. 5	F	%
Да, во потполност	66	94.3
Делумно	4	5.7
Воопшто не е така	0	0

Табела бр. 2. Ставови на учениците во однос на прашањето дали постои размена на идеи за другите религии.

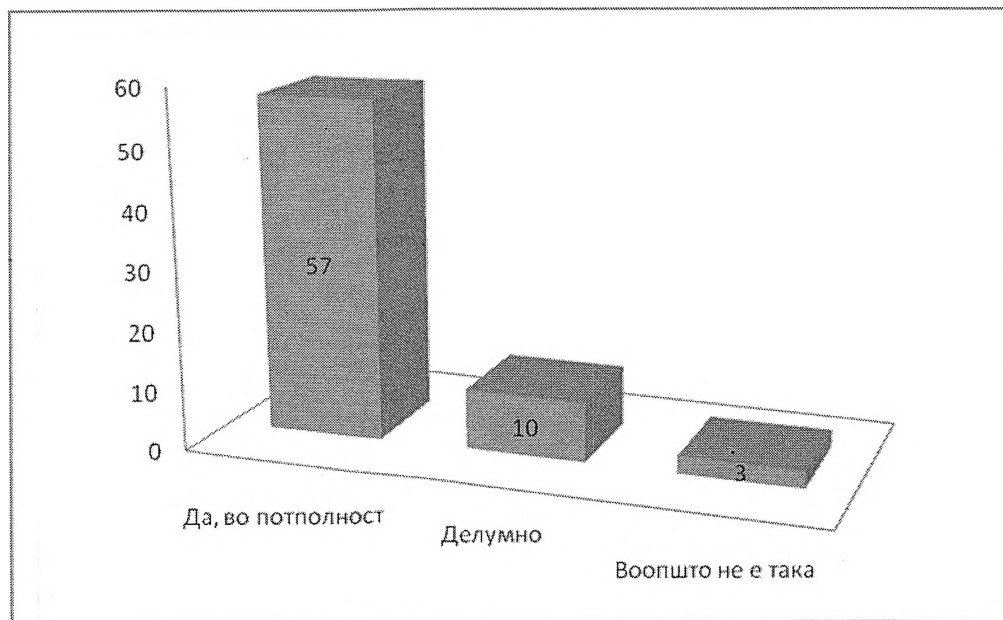
На прашањето 1. 5, односно: Постои ли размена на идеи за другите религии, од 70 испитани ученици, 94. 3 % одговориле со Да, во потполност, 5. 7% одговориле Делумно, а ниту еден ученик не изјавил дека воопшто не постои размена на идеи за другите религии. Од добиените резултати може да се констатира дека овој предмет со разработка на содржини за поголемите верски заедници во Република Македонија (Православната, Исламската, Католичката, Еврејската, Евангелско-методистичката и др.) на учениците им нуди повеќе можности да создаваат дека верата е таа која не поврзува сите и дека сме упатени едни на други, и би им помогнало на младата популација за откривање и негување на вистинските морални вредности. Исто така, содржините од предметот Етика во религиите претставуваат можност ученикот да се запознае со етиката во оделните религиски учења како христијанството, исламот, католичкото учење, јудаизмот и евангелско методистичкото учење. Учениците преку изучувањето на овој предмет стекнуваат знаења за заедничките етички основи на религиите и етичките принципи на религиските учења содржани во светите книги. Истовремено содржините од програмата ќе им овозможат на учениците да усвојат оделни знаења од Библијата, Куранот, Талмудот. Покрај ова учениците ќе ги усвојат и начините на читање и разбирање на содржините на светите книги. Исто така и преку

посетата на верските објекти како цркви, џамии и друг вид на светилишта учениците ги збогатуваат своите познавања за општите и заедничките димензии на верувањето во Бога.

1. 6. Задоволен сум од начинот на организација на наставата.

Прашање 1. 6	F	%
Да, во потполност	57	81.4
Делумно	10	14.3
Воопшто не е така	3	4.3

Табела бр. 3. Ставови на учениците во однос на прашањето колку се задоволни учениците од начинот на организација на наставата.

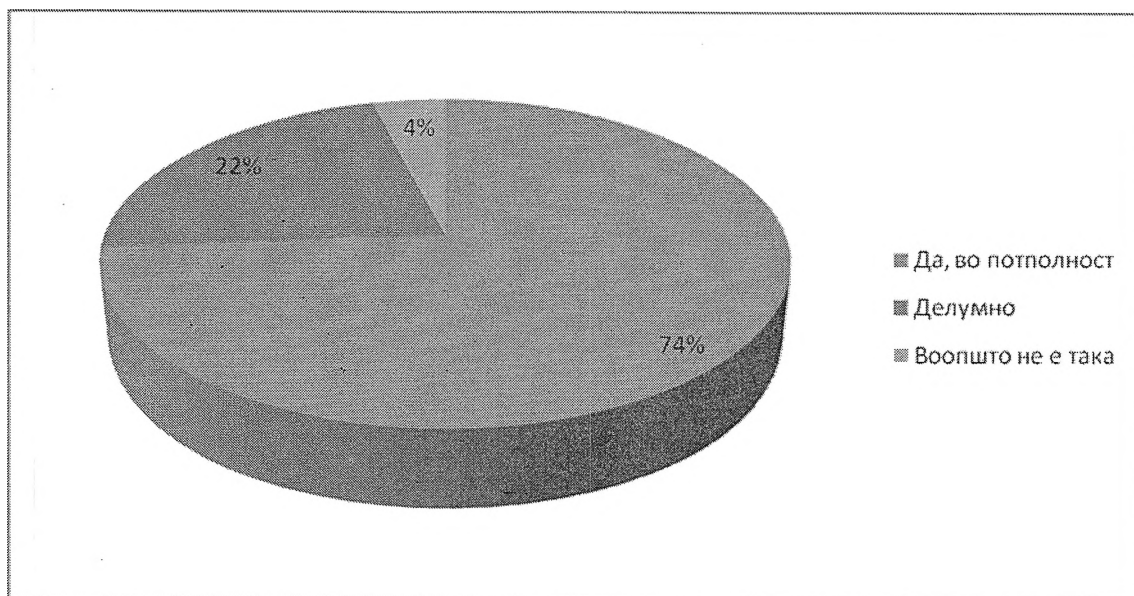
На прашањето бр. 1. 6, (Задоволен сум од начинот на организација на наставата), од 70 испитаните ученици, 81.4% одговориле со Да, во потполност, 14.3% одговориле

Делумно, а само 4.3% воопшто не е така. Од дадените резултати може да се заклучи дека учениците се задоволни од начинот на организација на наставата по предметот Етика во религиите. При организацијата на наставата по предметот Етика во религиите особено внимание се обраќа на планирањето и подготовката на наставата, како и во изборот на соодветната дидактичко-методска апаратура при реализација на наставата, и истата се реализира според наставната програма која е одобрена од МОН. Наставната програма е обликувана според развојните карактеристики на учениците и дидактичките стандарди за наставните програми. За успешната организација на наставната програма голема улога има и наставникот и неговата иницијативност, конструктивизам, креативност и флексибилност, кои се движат во рамките на потребите, можностите, способностите и интересите на учениците. Наставникот е главниот „виновник“ за секој добро организиран и успешно реализиран час.

1. 7. Задоволен сум од начинот на оценување.

Прашање 1. 7	F	%
Да, во потполност	51	72.4
Делумно	16	22.3
Воопшто не е така	3	4.3

Графикон бр. 6. Ставови на учениците во однос на прашањето дали се задоволни од начинот на оценување.

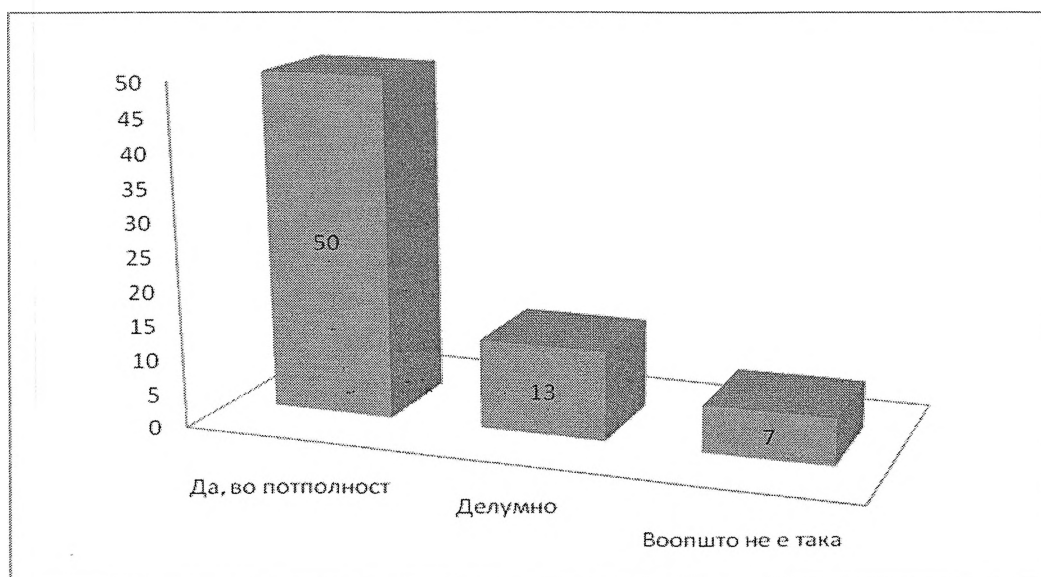
На прашањето бр. 1. 7 од вкупно 70 испитани ученици кои го изучуваат предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните ученици или изразено во проценти 72.4% се изјасниле дека се задоволни од начинот на оценување, додека 22.3% од вкупниот број на испитаници одговориле дека делумно се задоволни од начинот на оценување и 4.3 % се изјасниле дека не се задоволни од начинот на кој е оценувано нивното познавање на предметот. Од добиените резултати може да се заклучи дека учениците се задоволни од начинот на оценување на нивните познавања на предметот Етика во религиите. Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат активностите и постигањата на учениците, се прибираат показатели за нивната мотивираност за учење, како и за соработката на секој ученик со другите ученици во групната и индивидуалната работа во текот на наставниот процес. Поради специфичноста на наставата по овој предмет има потреба редовно да се планираат часови за проверување на знаењата и вештините на учениците за моралното расудување (според целите и содржините за секоја наставна тема), бидејќи многу значајно е на секој ученик да му се овозможи да размислува, да го изнесува своето мислење и да соработува со другите

ученици. Исто така, се применува усното проверување и оценување, индивидуалната презентација од истражувањата на ученикот на одредена тема или презентација од групната работа на учениците. Учениците се оценуваат со бројчани оценки на крајот на првото полугодие и на крајот на учебната година, а во текот на наставната година наставникот формира описна и бројчана оценка.

1. 8. Предметот Етика во религиите ми помага во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници.

Прашање 1. 8	F	%
Да, во потполност	50	71.4
Делумно	13	18.6
Воопшто не е така	7	10.0

Табела бр. 4. Ставови на учениците во однос на прашањето колку предметот Етика во религиите им помага во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници.

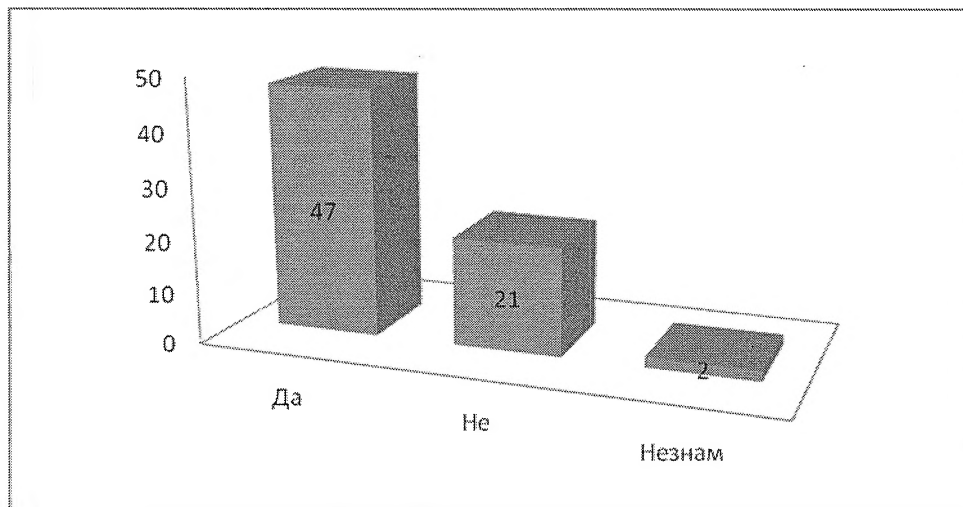
На прашањето 1. 8, односно: Предметот Етика во религиите ми помага во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници, од 70 испитани ученици, 71.4% одговориле со Да, во потполност, 18.6% одговориле Делумно, а само 10.0% воопшто не е така. Од добиените резултати може да се констатира дека овој предмет со разработка на содржини за поголемите верски заедници во Република Македонија (Православната, Исламската, Католичката, Еврејската, Евангелско-методистичката и др.) им помага на учениците во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници, затоа што живеејќи во мултиетничко, мултикултурно и мултиверско општество се повеќе се појавува потреба од взаемно почитување и надминување на разликите. Предметот Етика во религиите има за цел учениците да ги поттикнува на одговорно однесување во училиштето, во наставата, семејството и во животот и да развиваат дух на толеранција и почитување на различноста меѓу луѓето, а посебно во верата. Сите традиционални религии го воспитуваат човекот на чувство на одговорност, настојуваат на важноста и создавање полноправно и здраво семејство и здрава средина за живеење. Религиите можеби се разликуваат во поглед на учењето и за тоа како Го разбираат Бога, но во секоја религија моралниот закон се темели на високоморални начела упатени кон луѓето за почитувањето на Бога, себеси, природата и на сите други луѓе како Божји други луѓе како Божји созданија. Во тој контекст младите треба да се подготват за живот со другите луѓе, да се навикнат на обичаите и однесувањето и да ги научат позитивните норми на дејствувањето во сите области во кои што ќе настапуваат.

Прашање бр. 2

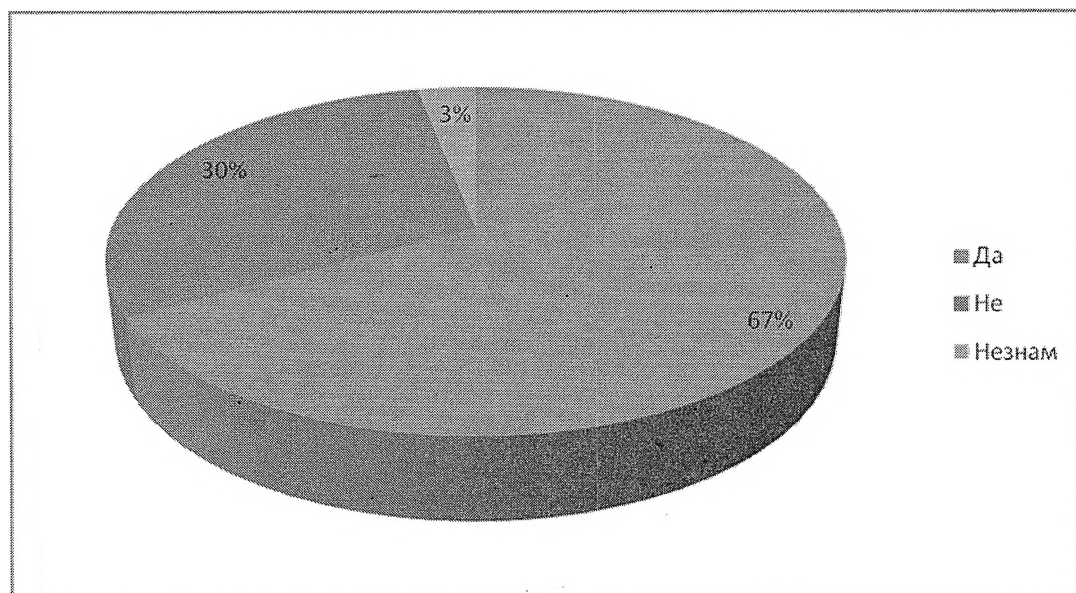
Дали сметате дека 2 часа неделно се доволни за изучување на предметот Етика во религиите?

Прашање 2	F	%
Да	47	67.1
Не	21	30.0
Не знам	2	2.9

Табела бр. 4. Ставови на учениците во однос на прашањето дали два часа неделно се доволни за изучување на предметот Етика во религиите.

Графикон бр. 7. Ставови на учениците во однос на прашањето дали два часа неделно се доволни за изучување на предметот Етика во религиите.

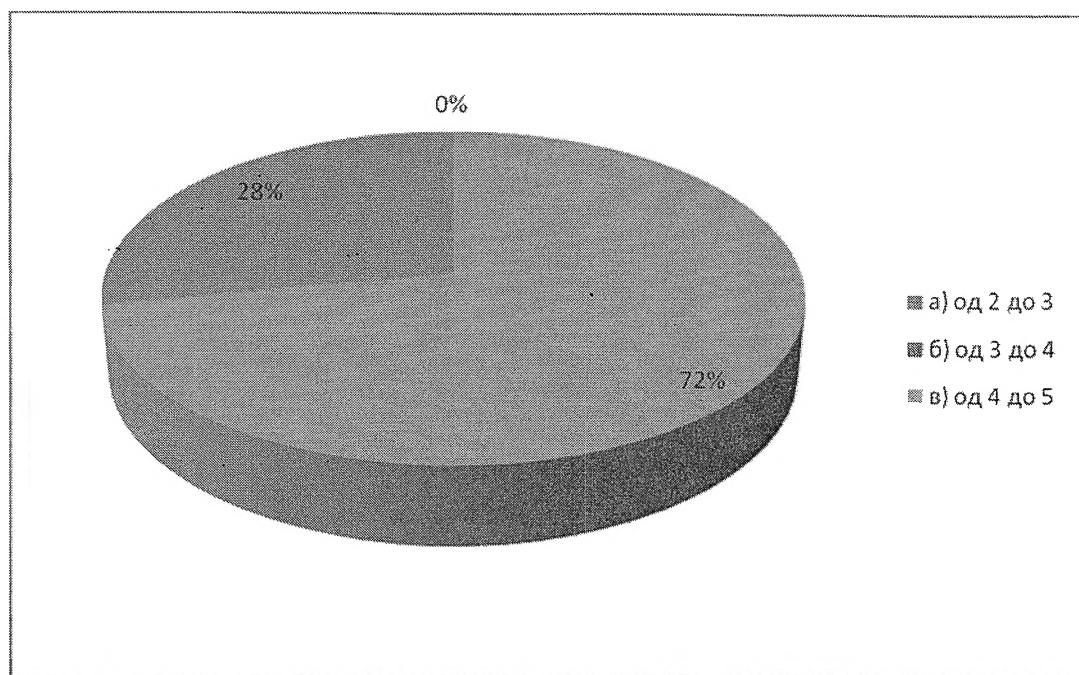
На прашањето бр. 2, т.е. дали сметате дека 2 часа неделно се доволни за изучување на овој предмет, од вкупно 70 испитани ученици, 67.1% одговориле потврдно, 2.9% ученици одговориле неутрално (не знам), а останатите 30.0% одговориле дека не се доволни два часа неделно (види прашање бр. 3). Од понудените ставови на учениците, поголемиот дел од нив дале потврден одговор, што значи дека според нив два часа неделно е сосема доволно за изучување на предметот Етика во религиите. За предметот Етика во религиите со наставниот план се предвидени по 2 часа неделно, односно 72 часа годишно. За да се постигнат планираните цели за секоја наставна тема ориентационо се планирани наставните часови. Од досегашното искуство во нивната реализација сметам дека два часа се сосема доволни за реализација на предметот, но при истата треба да се внимава тие два часа да не бидат како блок часови или да се реализираат во еден ист работен ден, затоа што во ваков случај се губи ефикасноста при реализацијата. Со два часа неделно реализирани во два различни дена е сосема доволно да се постигнат посакуваните резултати.

Прашање бр. 3

Колку часа неделно сметате дека е потребно за целосно усвојување на наставните содржини по овој предмет?

Прашање	F	%
а) од 2 до 3	15	71.5
б) од 3 до 4	6	28.5
в) од 4 до 5	0	0

Графикон бр. 8. Ставови на учениците во однос на прашањето колку часа неделно сметат дека е потребно за целосно усвојување на наставните содржини по овој предмет?

Според добиените резултати, каде што своето мислење го дадоа само 30.0% од учениците, за а) од 2 до 3 часа неделно се изјасниле 71.5%, за б) од 3 до 4 вкупно 28.5%, и за опцијата по в) од 4 до 5 часа не се изјаснил ниту еден од испитаниците. Од добиените резултати може да се констатира дека дел од учениците чувствувајќи ја потребата и користа од етичка едукација, посакуваат почесто да се среќаваат со темите кои ги изучува предметот Етика во религиите. Врз основа на личното искуство како наставник по овој предмет сметаме (види прашање бр. 2) дека два часа неделно се сосема доволно. Со повеќе часови неделно товарот паѓа врз учениците кои и така се преоптеретени со големиот број на предмети и вкупниот неделен број на часови. Со добрата посветеност на наставникот при работата со учениците со два часа неделно се постигнуваат посакуваните резултати.

Прашање бр. 4

Наведи неколку наставни содржини кои сметате дека се корисни за вашиот морален и етички развој: (оценете од 1 до 5 при што 1 значи најмалку, а 5 најмногу корисни)

Ранг 1. Животот и учењето на Господ Исус Христос.

Ранг 2. Етиката и моралот.

Ранг 3. Покајание-преиспитување на себе си.

Ранг 4. За љубовта кон семејството.

На прашањето бр. 4 (Наведи неколку наставни содржини кои сметате дека се корисни за вашиот морален и етички развој) учениците имаа слобода да го формулираат својот одговор, т.е. прашањето беше од отворен тип. Затоа одговорите ги класифицираме во ранг листа на најмногу застапени одговори. Од 70 ученици, најзастапена содржина како одговор беше наставната содржина во која се проучува животот и учењето на Господ Исус Христос и затоа е рангирана на место бр.1, истата од сите ученици или 100% беше оценета со 5 како најкорисна содржина. На второ рангирано место е одговорот “ Етиката и моралот ” како наставна содржина која е од голема корист за учениците, истата во 90.0% од дадените одговори беше оценета со висока оцена 5 како корисна содржина, а само 10.0% со оцена 4. На трето рангирано место е наставната содржина која го проучува однесувањето кон себе и кон другите луѓе и истата 87.2% од учениците ја оцениле со висока оцена 5, 11.4% со оцена 4, а 1.4% ја оцениле со 3. И на четврто рангирано место се наоѓа наставната содржина под наслов “ За љубовта кон семејството “ во која се истакнуваат семејните вредности и улогата и должностите на детето во семејството, оваа наставна содржина 84.3% од учениците ја оцениле со висока оцена 5, 12.8% ја оцениле со 4, а само 2.9% од учениците ја оцениле со 3. Од наведените одговори може да се согледа кои наставни содржина имаат најголемо влијание врз моралниот и етички развој на учениците. На крај ги прикажуваме и останатите наставни содржини кои беа помалку истаканати, и тоа: Законот на љубовта- најголем закон даден од Бога, Сакај ја вистината со зборови и дела, заедница на луѓето и сл.

Прашање бр. 5

Набројте неколку морални постапки кои сте ги научиле од часовите по предметот Етика во религиите.

Ранг 1. Да ги сакаме и почитуваме сите луѓе, без разлика на вера, национална припадност, боја на кожа и сл.

Ранг. 2. Да сме праведни и чесни.

Ранг 3. Да не лажеме, туку да сме вистинољубиви.

Ранг 4. Да сме добри другари и да си помагаме.

На прашањето бр. 5 (Набројте неколку морални постапки кои сте ги научиле од часовите по предметот етика во религиите) учениците како и на претходното четврто прашање имаа слобода да го формулираат својот одговор, т.е. прашањето беше од отворен тип. Затоа одговорите ги класифициравме во ранг листа на најмногу застапени одговори. Од 70 анкетирани ученици, најзастапен одговор или морална постапка која ја научиле е да ги сакаме и почитуваме сите луѓе, без разлика на вера, национална припадност, боја на кожа и сл., истата од сите ученици или 100% беше оценета со висока оценка 5 како морална постапка која ја научиле сите, и која веруваме и помага најмногу во соживотот со другарчињата од другите националности и верски припадности. На второ место по ранг е одговорот: Да сме праведни и чесни. Две морални вредности кои се одлика на секој вистински христијанин, истата во 95.7 % од дадените одговори беше оценета со висока оценка 5 како морална постапка која ќе им користи и во иднина, а само 4.3% со оценка 4. Понатаму, на место бр. 3 е рангирана моралната постапка која се однесува на избегнување на лажењето и постојано да се зборува само вистината. Овие морални вредности ги тераат децата да внимаваат на секој искажан збор, и им помага во комуникацијата со родителите, наставниците и другарчињата, истата 91.4% од учениците ја оцениле со висока оценка 5, а само 8.6% со оценка 4. И на крај на четврто место рангирано според застапеноста во анкетните одговори е моралната вредност која им помага учениците во изградбата на заедницата , а тоа е: Да сме добри другари и да си помагаме. 87.1% од учениците ја оцениле со

висока оцена 5, а 12.9% ја оцениле со 4, како морална вредност која ќе им користи и понатаму и ќе влијае врз нивниот морален развој.

Прашање бр. 6

Кое од религиозно етичките учења ти е најинтересно? И зошто?

Оваа прашање е од отворен тип и на учениците им овозможува слобода во креирањето на нивните одговори. Добиените одговори ги класифициравме според сличност, и така на тој начин добивме тврдења кои може да се класифицираат во ранг листа. Во прилог еве како изгледаат најзастапуваните нивни одговори:

Ранг 1. На православното христијанство- не учи на вистинската љубов.

Ранг 2. Римокатоличкото учење- за хуманоста на мајка Тереза, и

Ранг 3. учењето на исламот и нивните верски обичаи.

Според прикажаната ранг листа на одговори од учениците може да се констатира дека најинтересно религиозно етичко учење им е за православното христијанство, кое се темели врз учењето, животот и делата на Г. Исус Христос, и најголем акцент се дава на љубовта, како најголема етичка вредност. Причината за ова е тоа што една тема (од вкупно пет) посебно зборува за етичката заснованост на православното христијанство, и им овозможува на учениците подетално да се запознаат со истото, и тоа што сите испитаници кои го изучуваат овој предмет се од православна вероисповед, и им помага во запознавањето на сопствената вероисповест. Потоа е римокатоличкото етичко учење кое што има доста сличности со православното, на учениците им се објаснува разликата и сличноста помеѓу овие две христијански вероисповеди, а се запознаваат и со ликот и делата на мајка Тереза како истакнат хуманист и борец за човековите права, и истото предизвикува интерес кај учениците. И на крај етичкото учење на исламот и исполнувањето на нивните верски обичаи, како религија која е застапена во нашето општество, и кое им помага на учениците во разбирањето на различностите во вероисповедањето. Доста помага и тоа што во презентацијата на истата учество зимаат и ученици од исламската вероисповед.

Прашање бр. 7

За кои работи најчесто зборувате на часовите по предметот Етика во религиите и во која мера истите теми ви се интересни?

И ова прашање како и предходното е од отворен тип и на учениците им овозможува слобода во креирањето на нивните одговори. Добиените одговори исто така ги класифицирав според сличност, и така на тој начин добив тврдења кои може да се класифицираат во ранг листа. Во прилог еве како изгледаат најзастапуваните нивни одговори:

Ранг 1. За моралниот начин на однесување.

Ранг 2. За поголемите празници и нивното значаење.

Ранг 3. Етички поуки и приказни.

По рангирањето на добиените одговори и пресметка на добиените резултати, може да се констатира дека суштински најважните теми, побудуваат голем интерес кај самите ученици. Па така гледаме дека најзастапен одговор е “ за моралниот начин на однесување” и истиот од сите 70 ученици или 100% беше оценета со висока оцена 5 (степен на интерес) , и од ова може да се констатира дека проучувањето на етиката како наука за доброто е прифатливо од страна на учениците и тоа предизвикува голем интерес кај нив самите, а и истото тоа го прави овој предмет по различен од другите. На второ место по ранг е одговорот: За поголемите празници и нивното значаење, и истиот од сите 70 ученици или 100% беше оценета со висока оцена 5 (степен на интерес). Преку проучување на христијанството и другите религии, учениците се запознаваат со поводите и причините за празнувањето на поголемите празници, и преку оваа им стануваат појасни традиционалните начини на празнување и смислата на верските обичаи. И на крај на трето место на ранг листата е одговот: Етички поуки и приказни, кој 97.1% од испитаните ученици го оцениле со 5 (степен на интерес) , а само 2.9% од учениците го оцениле со 4. Од добиените резултати може да констатираме дека пренесувањето на моралните должности преку поука и приказна е доста интересно за

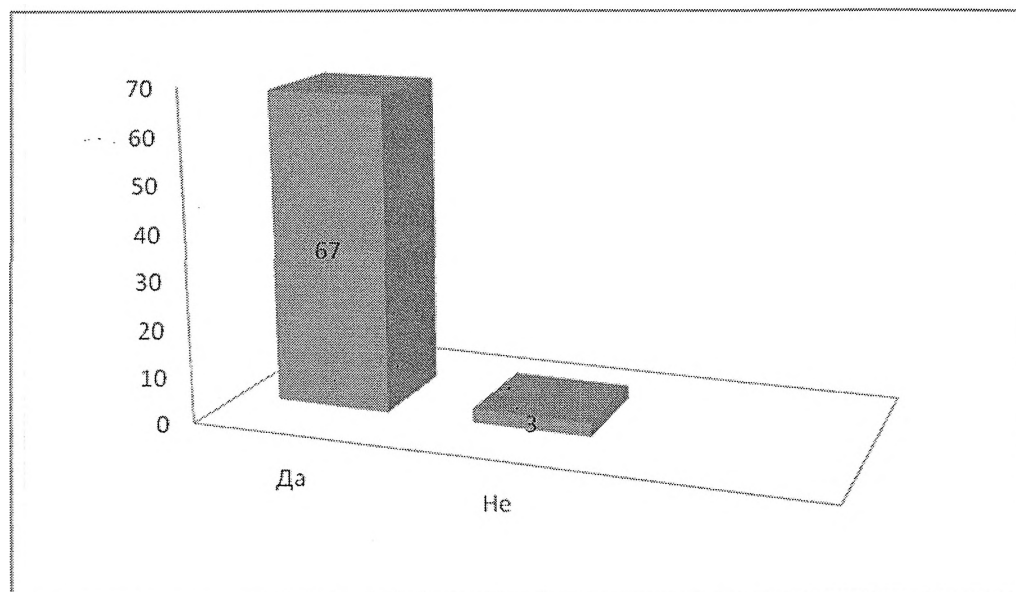
децата и може да влијае врз нивниот начин на размислување и донесување етички заклучоци.

Прашање бр. 8

Дали освен материјалот од лекциите, наставникот користи и други наставни средства (илустрирани книги, Библија, географски карти, компјутер и сл.). Доколку одговорот е Да, наведете конкретно што користи?

Прашање бр. 8	f.	%
Да	67	95.7
Не	3	4.3

Табела бр. 5. Ставови на учениците во однос на прашањето дали освен материјалот од лекциите, наставникот користи и други наставни средства.

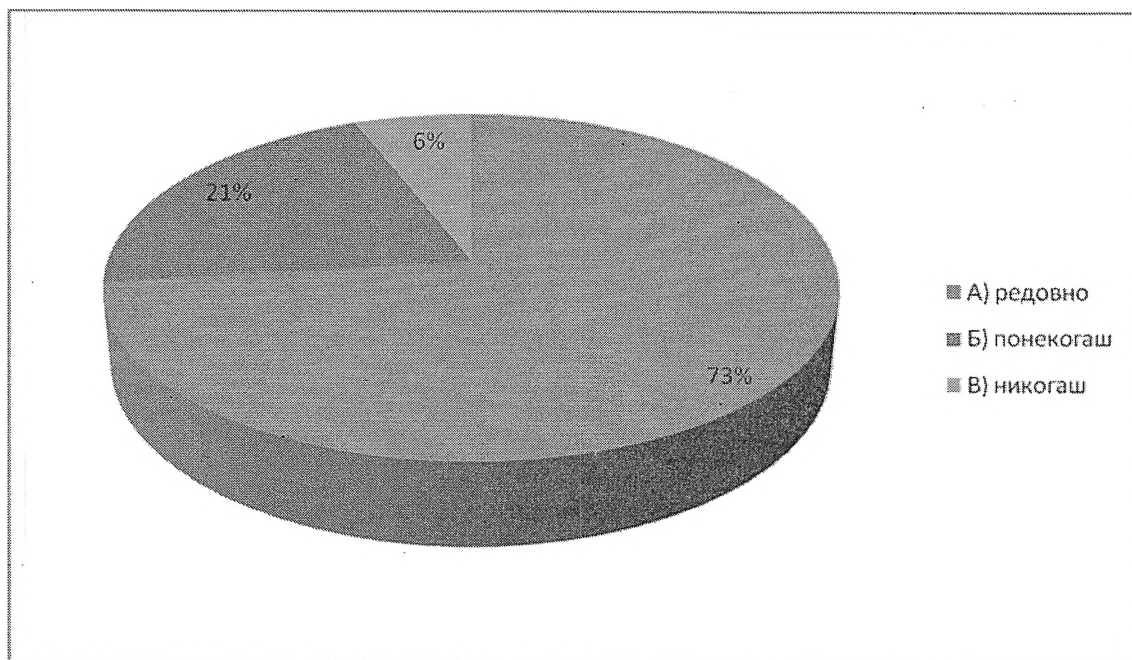
На прашањето бр. 8 (Дали освен материјалот од лекциите, наставникот користи и други наставни средства (илустрирани книги, Библија, географски карти, компјутер и сл.) од 70 испитани ученици 95.7% одговориле позитивно (да), а само 4.3% одговориле негативно (не). Од дадените резултати може да се заклучи дека наставникот користи наставни средства. Во набројувањето на нагледните средства сите ги спомнале илустрираните книги, компјутерите и сл. Од истите најмногу е застапена илустрираната библија за деца и млади, бидејќи во неа на разбирлив начин се раскажани и сликовито објаснети некои делови од Библијата. Наставникот има голем простор и за употреба на компјутерите во наставата што му овозможува наставата да ја изведува на современ начин, и истата да биде поинтересна и учениците преку сликовитиот приказ полесно да го совладат материјалот и да се стекнат со трајни знаења .

Прашање бр. 9

Колку често наставникот користи современи форми на работа при реализација на овој наставен предмет?

Прашање бр. 9	f	%
А) редовно	51	72.9
Б) понекогаш	15	21.4
В) никогаш	4	5.7

Графикон бр. 9. Ставови на учениците во однос на прашањето колку често наставникот користи современи форми на работа при реализација на овој наставен предмет.

На прашањето бр. 9 од вкупно 70 испитани ученици кои го изучуваат предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните или изразено во проценти 72.9% се изјасниле дека наставникот редовно користи современи форми на работа при реализација на овој наставен предмет, додека 21.4% од вкупниот број на испитаници одговориле дека понекогаш наставникот користи современи форми на работа, а само 5.7% одговориле дека наставникот никогаш не користи современи форми на работа. Според добиените податоци може да констатираме дека при реализација на предметот Етика во религиите наставникот користи современи форми на работа. Методиката на наставата по предметот Етика во религиите е приспособена на новите едукативни содржини и на личноста на младите денес. Во неа основен метод се дијалогот и интерактивната настава заедно со трите основни етичко-едукативни методи: етички пример и поука, изложување прашање за одлучување, давање етичка оценка. Со поттикнување на самостојното и критичко учење, индивидуална и партнерска работа,

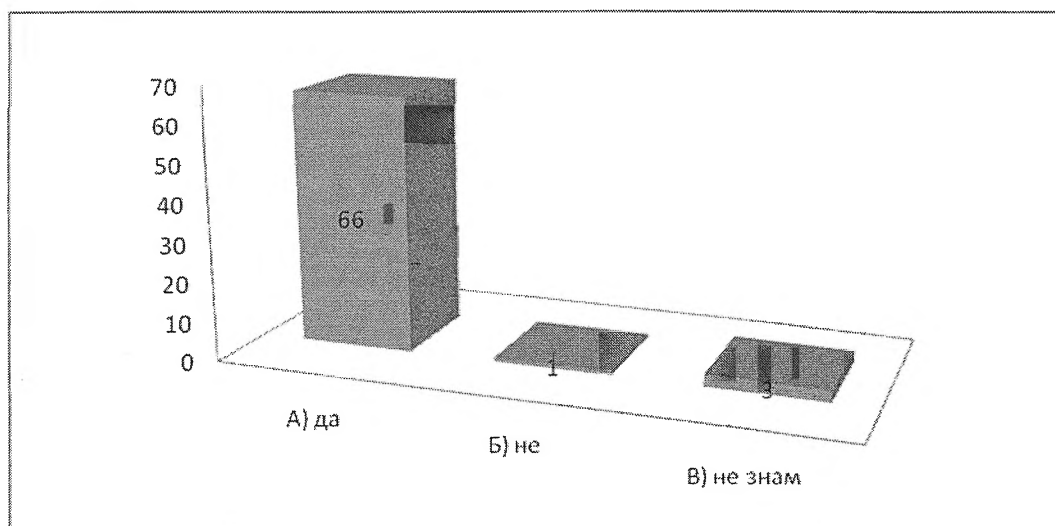
учење по пат на решавање на проблеми, бура на идеи и групни дискусии, проектно учење и самостојно истражување, вештини за користење на повеќе извори на знаења, студија на случаи и сл. наставникот се обидува да ја активира младата личност и нејзината свест за прифаќање и застапување на етиката, за своето лично напредување и за развој на своите заедници.

Прашање бр. 10

Дали наставата по предметот Етика во религиите ви помага во донесување на некои одлуки во секојдневниот живот?

Прашање бр. 10	F	%
А) да	66	94.3
Б) не	1	1.4
В) не знам	3	4.3

Табела бр. 6. Ставови на учениците во однос на прашањето дали наставата по предметот Етика во религиите ви помага во донесување на некои одлуки во секојдневниот живот.

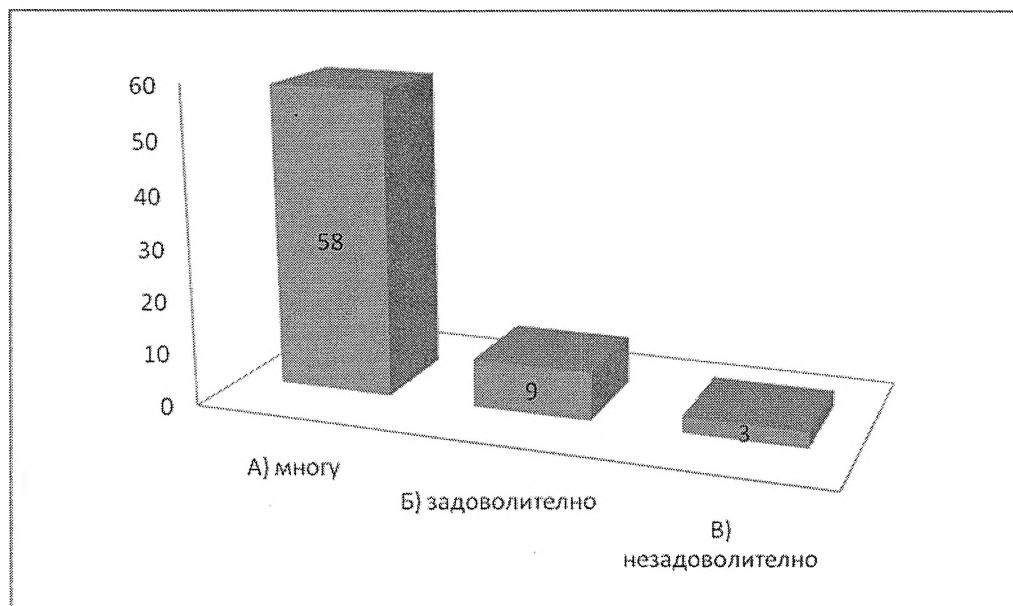
На прашањето бр.10 , односно: Дали наставата по предметот Етика во религиите ви помага во донесување на некои одлуки во секојдневниот живот, од 70 испитани ученици, 94.3% одговориле со Да, во потполност, 1.4% одговориле Не, а само 4.3% од испитаните ученици одговориле со Не знам. Од добиените резултати може да се констатира дека предметот Етика во религиите преку своите наставни содржини позитивно влијае врз донесувањето на правилните одлуки на младата личност. Содржините од предметот Етика во религиите овозможуваат ученикот да стекне знаења за етиката како наука за доброто и моралот, знаење за поимот и значењето на етиката и моралот, како и знаења за доброто како највисока етичка вредност. Знаеме дека етичкото образование претставува суштествен, клучен дел од човечката општа едукација, го води младиот човек по патот на правилна морална изградба, давајќи му шанса да научи што е добро и кои се неговите творечки потенцијали. Преку етичкото образование човекот се изградува во слободна, зрела и одговорна личност, која е способна самостојно да носи етички решенија и да креира правилни морални норми. Етичкото образование му помага на човекот да го пронајде патот до себе, да го согледа своето место и својата улога во светот, да се оспособи да се соживее со целината на животот и да се доживее себеси како негов дел, како дел од сепостоечката Божја творевина. Од функционален аспект, содржините се во функција на развивање способност за препознавање, прифаќање и примена на правилата за добро однесување и хумани односи меѓу луѓето. Затоа и поголемиот број испитаници одговориле позитивно, Да.

Прашање бр. 11

Колку сте задоволни од реализацијата на часовите по предметот Етика во религиите од предметниот наставник?

Прашање бр. 11	F	%
А) многу	58	82.9
Б) задоволително	9	12.8
В) незадоволително	3	4.3

Табела бр. 7. Ставови на учениците во однос на прашањето колку се задоволни од реализацијата на часовите по предметот Етика во религиите од предметниот наставник.

На прашањето бр. 11 (Колку сте задоволни од реализацијата на часовите по предметот Етика во религиите од предметниот наставник?), од 70 ипитани ученици, 82.9% одговориле Многу, останатите 12.8% од испитаните ученици одговориле Задоволително, а само 4.3% одговориле со Незадоволително. Од добиените резултати може да се констатира дека учениците се задоволни од предавањата на часовите по Етика во религиите и од компетенциите на наставникот. Улогата на наставникот во наставата е да биде добар и умешен наставник, што значи да знае како да го поттикне ученикот да учи. Под успешно подучување се подразбира добро осмислување на наставната активност со кој ученикот ќе ја совлада предвидената наставна единица. Наставникот може креативно да насочува и предлага сообразни аспекти на содржината, според интересирањето на учениците и актуелноста на наставната материја. Што се однесува до начинот на презентирање на содржините пред учениците, не може да се посочи единствен начин на пренесување на знаењата и истиот да биде ефикасен за сите ученици, во сите ситуации. Добар начин на предавање е оној од кој учениците запомниле најмногу и преку кој на учениците им е представена претвидената наставна содржина. Односот ученик-наставник треба да е пријателски што во никој случај не

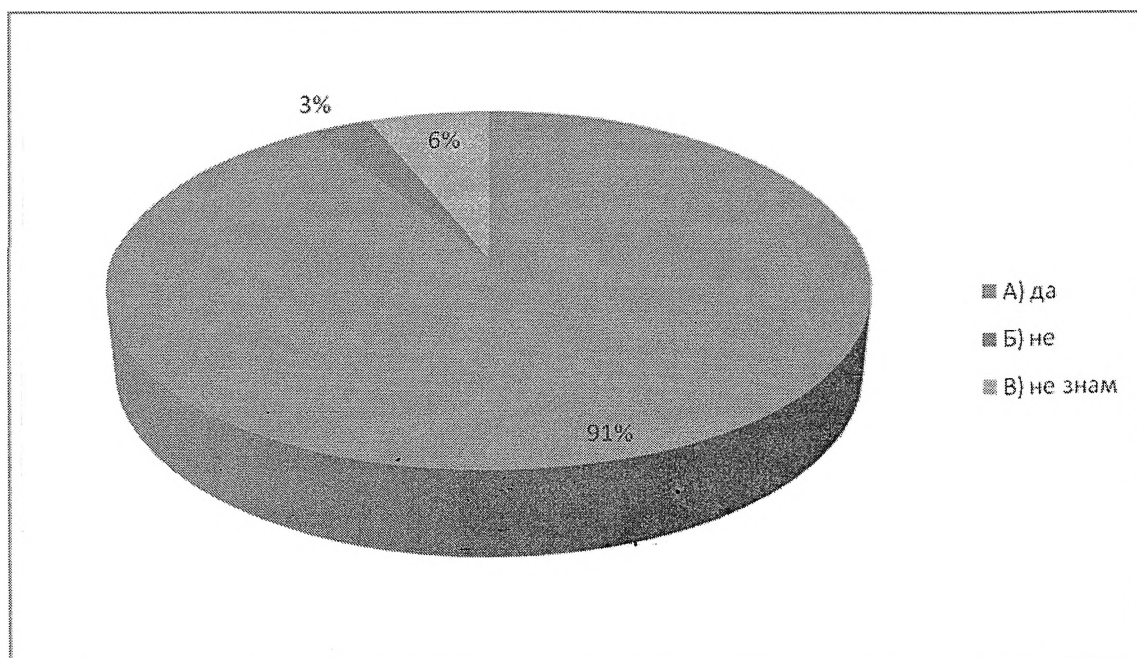
значи дека учениците можат да се однесуваат кон наставникот без почит. Наставата секогаш треба да се раководи на демократски начин, а проверката на знаења на учениците е најдобро да се утврди со предходен договор помеѓу наставникот и учениците, имајќи ги предвид и обврските на учениците и по другите наставни предмети.

Прашање бр. 12

Дали мислиш дека преку изучување на предметот кој ќе ти ги покаже вистинските морални вредности, полесно ќе ги одбегнеш пороците?

Прашање бр. 12	F	%
A) да	64	91.4
Б) не	2	2.8
В) не знам	4	5.8

Графикон бр. 10. Ставови на учениците во однос на прашањето дали преку изучување на предметот кој ќе им ги покаже вистинските морални вредности, полесно ќе ги одбегнуваат пороците.

На прашањето бр. 12 од вкупно 70 испитани ученици кои го изучуваат предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните ученици или изразено во проценти 91.4% се изјасниле со Да, дека преку изучување на предметот кој им ги покажува вистинските морални вредности, полесно ќе ги одбегнат пороците, 2.8% одговориле Не, а само 5.8% од испитаните ученици одговориле со Не знам. Од добиените резултати може да се заклучи дека предметот Етика во религиите преку истакнувањето на вистинските животни вредности, им помага на ученици во полесното избегнување на современите пороци. Денешната младина се повеќе ги губи своите морални вредности и го одбира погрешниот пат во животот. Изучувањето на предметот Етика во религиите може да им помогне на учениците полесно да се ангажираат во пронаоѓањето на најдобрите патишта и норми за успешно запирање на деструктивните појави во општеството на кои се подложени сите луѓе на земјата. Значењето на етиката е уште поголемо кога се има во предвид фактот дека таа треба да им овозможи на младите генерации да се подготват за големите обврски, во кои должноста да се биде човек, сериозен, добродетелен е основна животна задача на секое човечко суштество.

Прашање бр. 13

За мојот иден развој сметам дека најкорисни би ми биле следниве теми и истите е потребно да бидат застапени со повеќе часови.

Ова прашање е од отворен тип и на учениците им овозможува слобода во креирањето на нивните одговори. Добиените одговори исто така ги класифициравме според сличност, и така на тој начин добивме тврдења кои може да се класифицираат во ранг листа. Во прилог еве како изгледаат најзастапуваните нивни одговори:

Ранг 1. Етичката заснованост на православното христијанство.

Ранг 2. Етиката како наука за доброто и моралот

Ранг 3. Основни вредности на заедничкото живеење

Ранг 4. За содржината на Библијата

Според прикажаната ранг листа на одговори од учениците може да се констатира дека учениците за најкорисна тема која сакаат да биде повеќе застапена во учебникот е

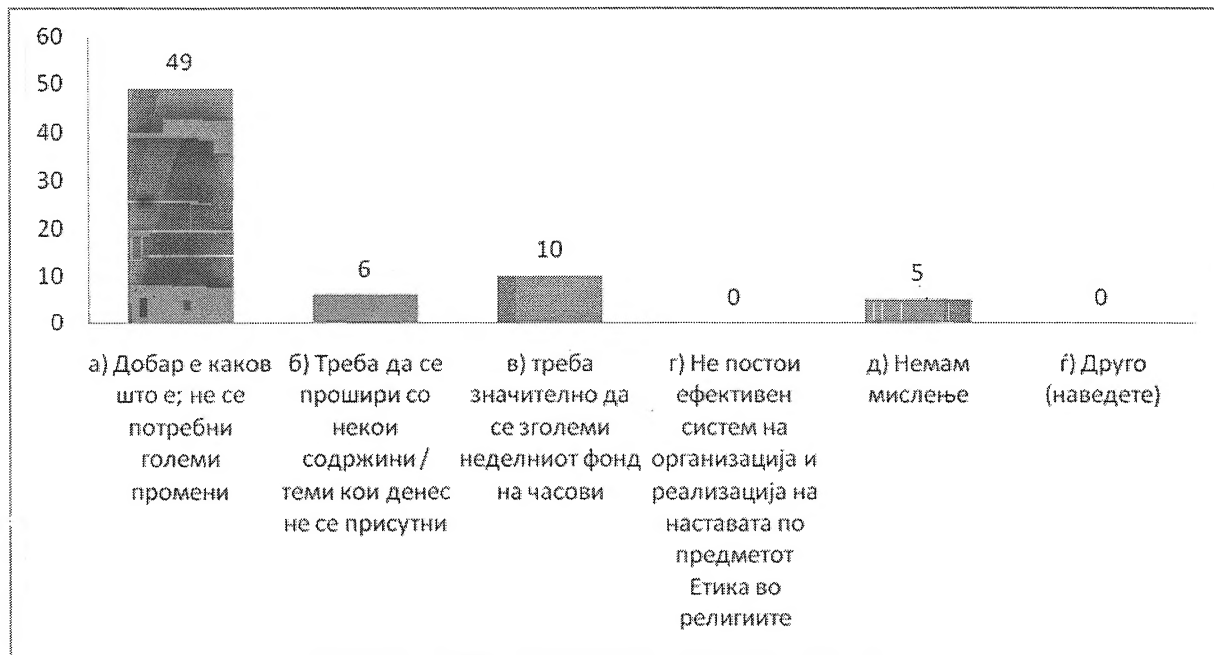
Етичката заснованост на православното христијанство, преку која се запознаваат и ги осознаваат добродетелите во животот на христијаните, односно ги осознаваат вредностите на православната христијанска етика со кои треба да се раководи секој христијанин, што треба да се прави, што е добро, на што треба да се внимава за да може да се угоди на Бога и сл. Понатаму на второ место е тема Етиката како наука за доброто и моралот, која учениците сметаат дека им е корисна и тема која сакаат да биде повеќе застапена во учебникот. Во оваа тема се зборува општо за поимот етика како филозофска дисциплина која ги истражува целите и смислата на моралните барање како и основните критериуми за вреднување на моралните постапки. Потоа на трето рангирано место е содржината со наслов: основни вредности на заедничкото живеење, во која учениците свакаат дека не треба да се прави никакви разлики меѓу луѓето, дека наша должност е да се сакаме и почитуваме сите и само така ќе ја унапредуваме нашата заедница. И на последното четврто место по ранг е темата која ги обработува содржините од Библијата, како најсвета книга во христијанството, неисцрплив извор на мудрост и книга која претставува најголемиот учебник по етика.

Прашање бр. 14

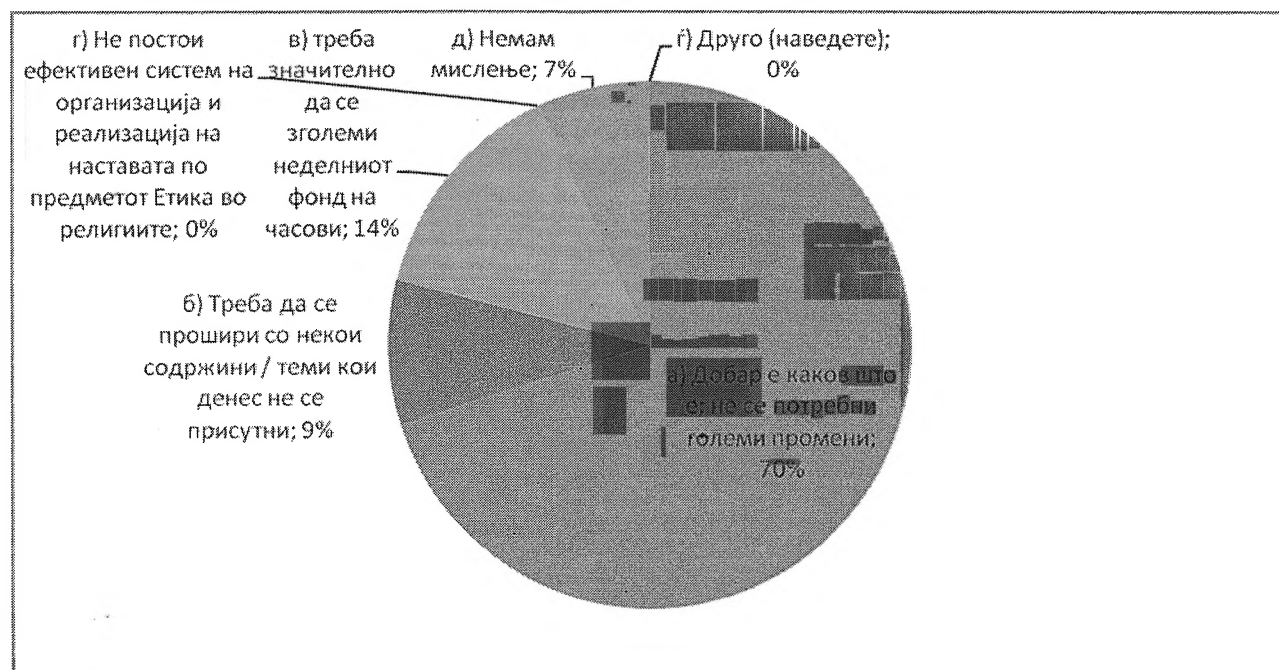
Кое е вашето мислење за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја?

Прашање бр. 14	f	%
а) Добар е каков што е; не се потребни големи промени	49	70.0
б) Треба да се прошири со некои содржини / теми кои денес не се присутни	6	8.6
в) треба значително да се зголеми неделниот фонд на часови	10	14.3
г) Не постои ефективен систем на организација и реализација на наставата по предметот Етика во религиите	0	0
д) Немам мислење	5	7.1
ѓ) Друго (наведете)	0	0

Табела бр. 8. Ставови и мислења на учениците во однос на прашањето за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја.

Графикон бр. 11. Ставови и мислења на учениците во однос на прашањето за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја.

На прашањето бр. 14 (Кое е вашето мислење за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја?) на учениците им беа понудени 6 одговори. Од вкупно 70 испитаници, најголем број ученици или 70.0% одговориле дека начинот на организација и реализација е добар каков што е, не се потребни големи промени, 8.6% одговориле дека треба да се прошири со некои наставни содржини, 14.3% мислат дека треба да се зголеми неделниот фонд на часови, 7.1% немаат мислење. Од ова можеме да заклучиме дека начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја е добар, и не треба да трпи големи промени.

Прашање бр. 15

Ве молиме за сугестии и предлози со кои би допринеле за подобрување на квалитетот на организацијата на наставата по предметот Етика во религиите.

Ова прашање е од отворен тип и на учениците им овозможува слобода во креирањето на нивните одговори. Добиените одговори исто така ги класифициравме според сличност, и така на тој начин добивме тврдења кои може да се класифицираат во ранг листа. Во прилог еве како изгледаат најзастапуваните нивни одговори:

Ранг 1. И понатаму да го изучуваме овој предмет, и да е задолжителен.

Ранг 2. Повеќе да изучуваме за нашата религија.

Ранг 3. Да се посетуваат верски објекти.

Според прикажаната ранг листа гледаме дека како најзастапен предлог е предметот Етика во религии да се изучува само една година, како избран предмет во шесто одделение од деветгодишно образование, доколку предметот се изучува четири години (од шесто до девето), може да се каже дека повеќе ќе влијае врз правилниот развој на младата личност. Понатаму на второ по ранг место се наоѓа предлогот дека треба повеќе да се изучува за сопствената религија (овде учениците се од православна вера), затоа што колку повеќе ја познаваме верата, толку повеќе ќе ги почитуваме традиционалните вредности, кои се морален украс на нашиот народ. И на крај како последен предлог е почестата посета на верските објекти како цркви, џамии и сл. преку

која учениците поубаво ќе се запознаваат со традициите и обичаите на другите религии.

10. 2. Анализа и интерпретација на резултатите од испитувањето на ставовите и мислењата на учениците кои го изучувале предметот Етика во религиите

Истражувањето се вршеше во две основни училишта во општина Радовиш, и тоа во следниве основни училишта:

-ООУ „Крсте .П.Мисирков „ Радовиш

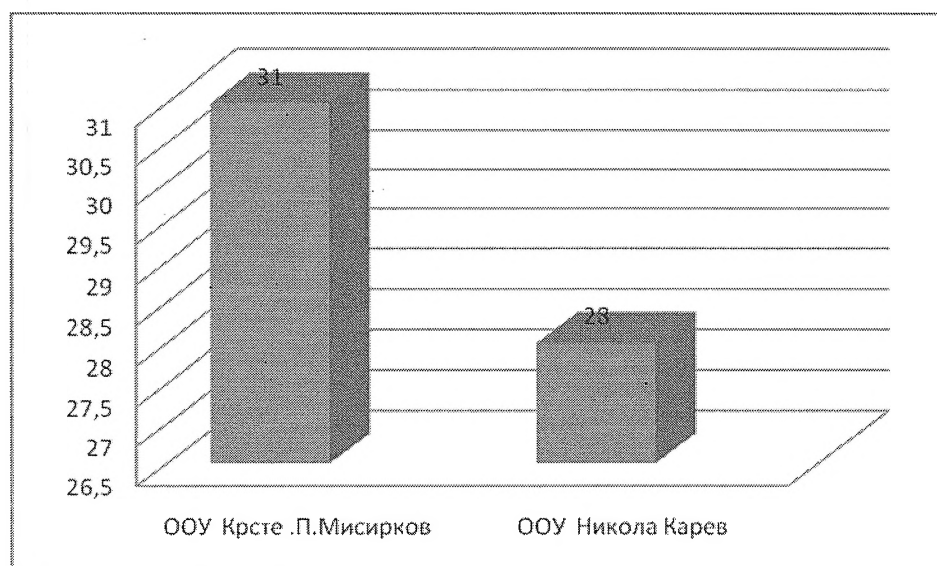
-ООУ „Никола Карев „ Радовиш

Во оваа истражување се испитувани мислењата и ставовите на ученици кои го изучувале предметот Етика во религиите во учебната 2010/11 год. Вкупно беа опфатени 59 ученици од две основни училишта.

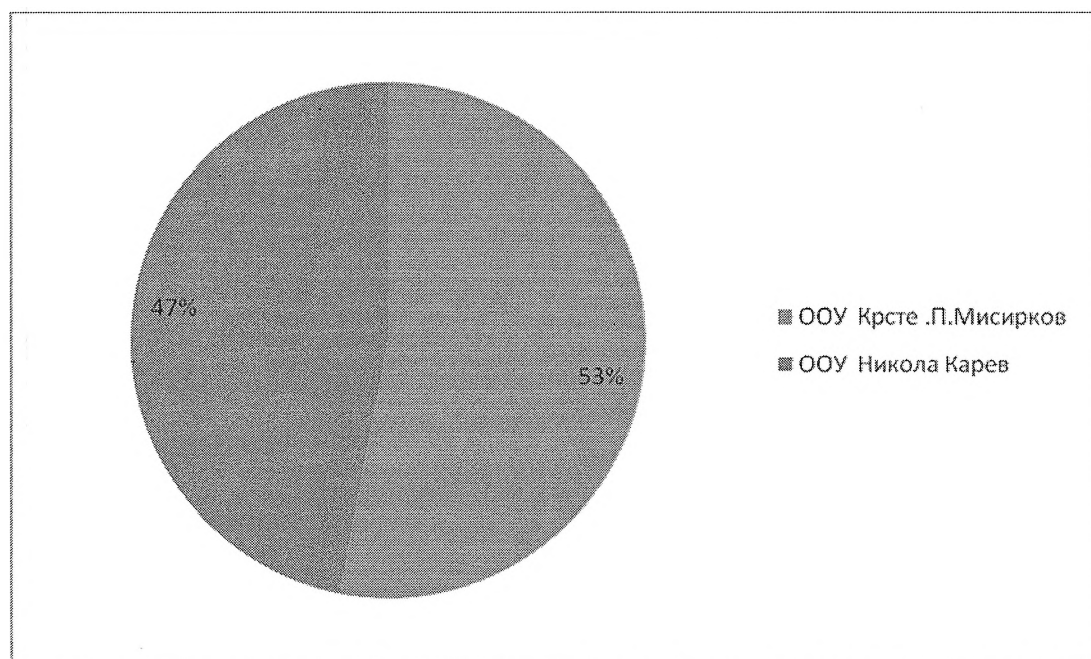
Основни училишта:	f	%
ООУ Крсте .П.Мисирков	31	52.5
ООУ Никола Карев	28	47.5
Вкупно	N=59	100

(N- вкупен број на испитаници)

Табела бр. 8. Основни училишта

Графикон бр. 12. Основни училишта

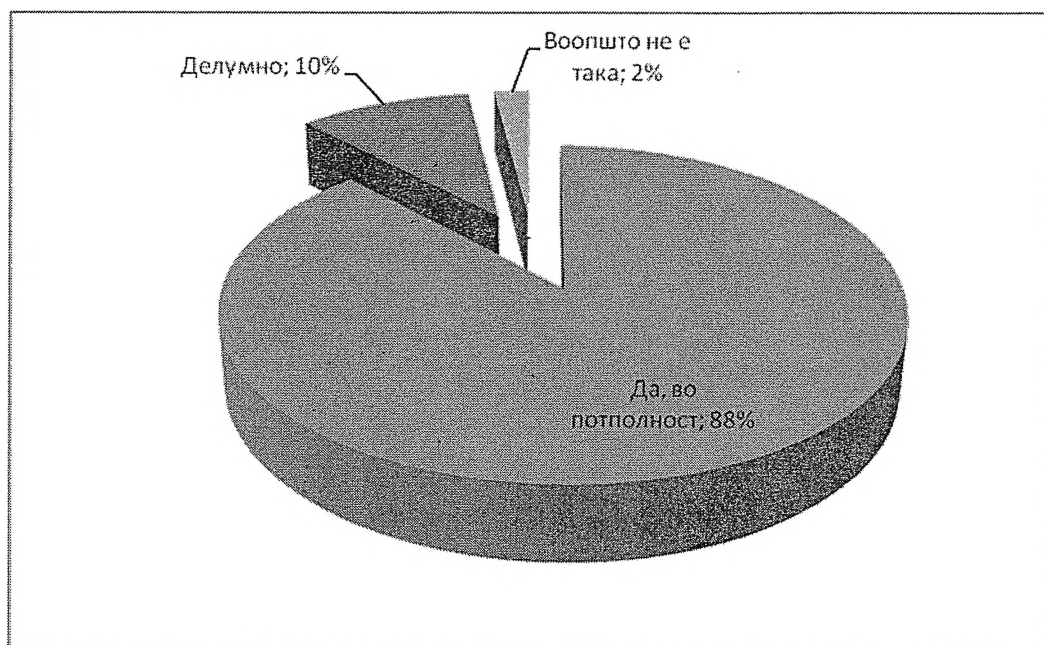
Прашање бр. 1

Првото прашање се состои од неколку подпрашања:

1.1. Содржините на предметот Етика во религиите ви беа интересни?

Прашање 1. 1	F	%
Да, во потполност	52	88.1
Делумно	6	10.2
Воопшто не е така	1	1.7

Графикон бр. 13. Ставови на учениците во однос на прашањето колку содржините на предметот Етика во религиите им биле интересни.

На прашањето бр. 1. 1 од вкупно 59 испитани ученици кои го изучувале предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните или изразено во проценти 88.1% се изјасниле дека содржините на предметот Етика во религиите им биле интересни, 10.2% од вкупниот број на испитаници одговориле дека делумно содржините на предметот Етика во религиите им биле интересни, а само 1.7% одговориле дека содржините на предметот Етика во религиите не им биле интересни. Според добиените податоци може

да заклучиме дека предметот Етика во религиите со своите содржини побудува интерес кај учениците. Содржините во предметот се тесно поврзани со секојдневниот живот на поединецот, тие му помагаат на младиот човек да се подготви за живот, да научи да комуницира со другите луѓе, да изгради однос кон должноста, кон семејната заедница и сл. Содржините на предметот Етика во религиите овозможуваат интерактивен приод и остваруваат корелација со другите наставни содржини и предмети.

1.2. Имавме голема корист од изучувањето на овој предмет.

Прашање 1. 2	F	%
Да, во потполност	54	91.5
Делумно	3	5.1
Воопшто не е така	2	3.4

Графикон бр. 14. Ставови на учениците во однос на прашањето колкава корист имале од изучувањето на овој предмет.

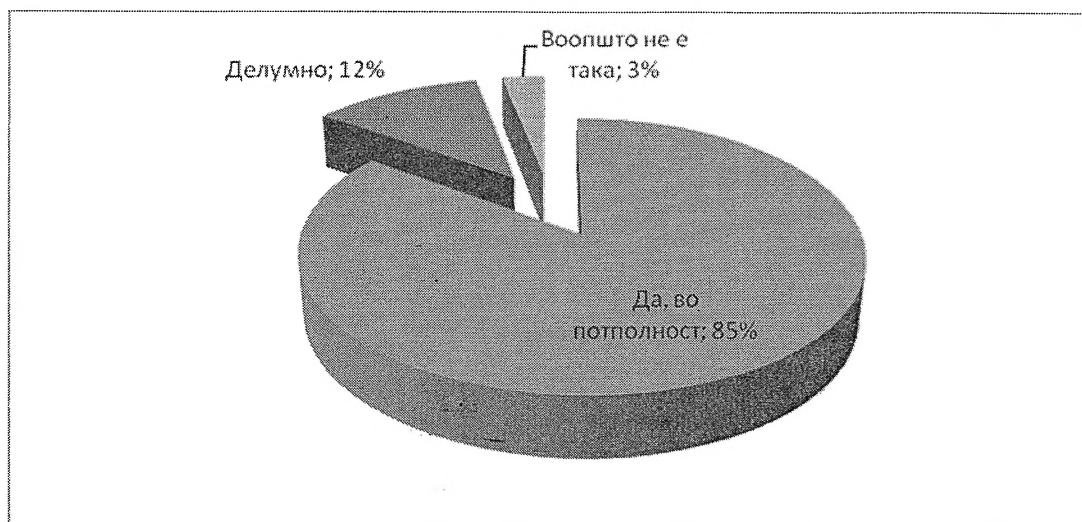

На прашањето бр. 1. 2 од вкупно 59 испитани ученици кои го изучуваат предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните или изразено во проценти 91.5% се изјасниле дека имале голема корист од изучувањето на овој предмет, 5.1% од вкупниот број на испитаници одговориле дека делумно имале корист од изучувањето на овој предмет, а само 3.4% одговориле дека воопшто немале корист од изучување на предметот Етика во религиите. Според добиените податоци може да заклучиме дека предметот Етика во религиите ја исполнува својата цел, и преку своите содржини им помага на учениците во решавањето на секојдневните предизвици. Етичкото образование му помага на човекот да се изгради во слободна, зрела и одговорна личност, која е способна самостојно да носи етички решенија и да креира правилни морални норми. Преку етичкото образование човекот го пронаоѓа патот до себе, и го согледува своето место и својата улога во светот.

1. 3. Часовите беа добро осмислени.

Прашање 1. 3	F	%
Да, во потполност	50	84.7
Делумно	7	11.9
Воопшто не е така	2	3.4

Графикон бр. 15. Ставови на учениците во однос на прашањето дали часовите по предметот Етика во религиите биле добро осмислени.

На прашањето бр. 1. 3 од вкупно 59 испитани ученици кои го изучуваат предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните ученици или изразено во проценти 84.7% се изјасниле дека часовите беа добро осмислени, додека 11.9% од вкупниот број на испитаници одговориле дека делумно часовите беа добро осмислени, и 3.4% се изјасниле дека часовите не беа добро осмислени. Од добиените резултати може да се заклучи дека учениците се задоволни од текот на часовите, за чија организација и реализација е одговорен наставникот. Тој при планирањето на наставата по предметот Етика во религиите, треба да осмислува флексибилен тек на наставните часови со групна и индивидуална работа. Во обработката на секоја наставна тема треба да се поаѓа од искуството на учениците со цел содржините и активностите на часовите да бидат интересни и разбирливи за нив, да се поттикнуваат да размислуваат и да изнесуваат свои мислења.

1. 4. Изучувањето на овој предмет позитивно влијаеше на нашиот морален развој.

Прашање 1. 4	F	%
Да, во потполност	50	84.7
Делумно	8	13.6
Воопшто не е така	1	1.7

Графикон бр. 16. Ставови на учениците во однос на прашањето дали изучувањето на предметот Етика во религиите позитивно влијаел на нивниот морален развој.

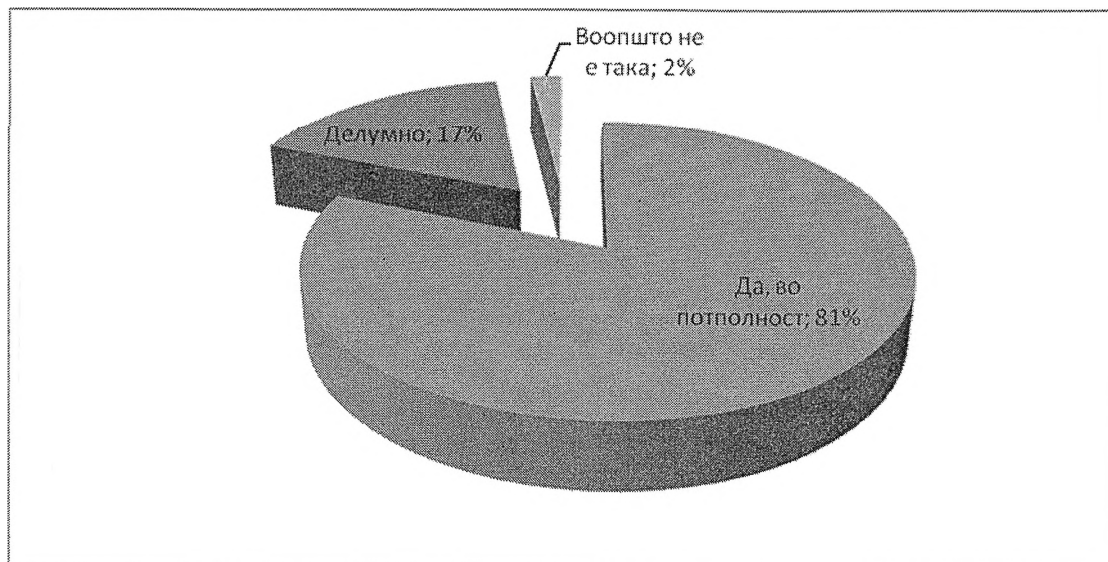

На 1. 4 прашање 84.7% одговориле со потврдно (да, во потполност) што укажува на тоа дека предметот Етика во религиите позитивно влијаел на моралениот развој на учениците, 13.6% од анкетираниите одговориле со Делумно, а само 1.7% одговориле дека предметот немал никакво позитивно влијание врз нивниот морален развој. Од ова заклучуваме дека предметот Етика во религиите имал големо влијание врз формирањето на моралните карактеристики на личноста. Суштината на моралното воспитување и на етичкото образование лежи во тоа младиот човек да се вклучи во животот на заедницата без конфликти, да се обликува правилно за да може да биде прифатен од општеството и самиот да може творечки да придонесува за неговото развивање и усоврашување.

1. 5. Постоеше размена на идеи за другите религии.

Прашање 1. 5	F	%
Да, во потполност	48	81.4
Делумно	10	16.9
Воопшто не е така	1	1.7

Графикон бр. 17. Ставови на учениците во однос на прашањето дали постоело размена на идеи за други религии.

На прашањето бр 1. 5, односно: Постоеше ли размена на идеи за другите религии, од 59 испитани ученици, 81.4% одговориле со Да, во потполност, 16.9% одговориле Делумно, а само 1.7% воопшто не е така. Од добиените резултати може да се констатира дека предметот Етика во религиите кој има за цел учениците да се поттикнуваат на одговорно однесување во училиштето, за време наставата, семејството и во животот и да развиваат дух на толеранција и почитување на различноста меѓу луѓето, а посебно верата успешно си ја завршува својата задача.

1. 6. Бевме задоволни од начинот на организација на наставата.

Прашање 1. 6	F	%
Да, во потполност	54	91.5
Делумно	3	5.1
Воопшто не е така	2	3.4

Графикон бр. 18. Ставови на учениците во однос на прашањето колку биле задоволни од начинот на организација на наставата.

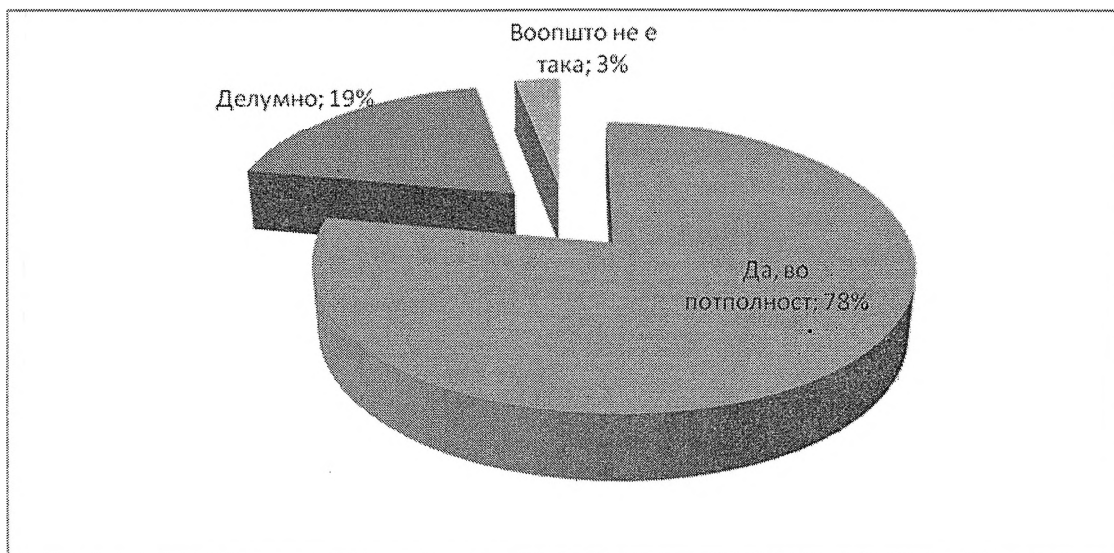

На прашањето бр.1. 6, (Бевме задоволни од начинот на организација на наставата), од 59 испитаните ученици, 91.5% одговориле со Да, во потполност, 5.1% одговориле Делумно, а само 3.4% воопшто не е така. Од дадените резултати може да се заклучи дека учениците се задоволни од начинот на организација на наставата по предметот Етика во религиите. Со овој наставен предмет како и во другите предмети се нагласува поврзувањето на учењето со искуството на учениците, флексибилен тек на часовите, поттикнувањето на индивидуалните активности и групната работа на учениците со што сè постигнува подобра комплементарност со другите предмети и коопративност во процесот на наставата и учењето.

1. 7. Предавањата на наставникот беа разбирливи.

Прашање 1. 7	F	%
Да, во потполност	46	77.9
Делумно	11	18.7
Воопшто не е така	2	3.4

Графикон бр. 19. Ставови на учениците во однос на прашањето колку предавањата на наставникот биле разбирливи.

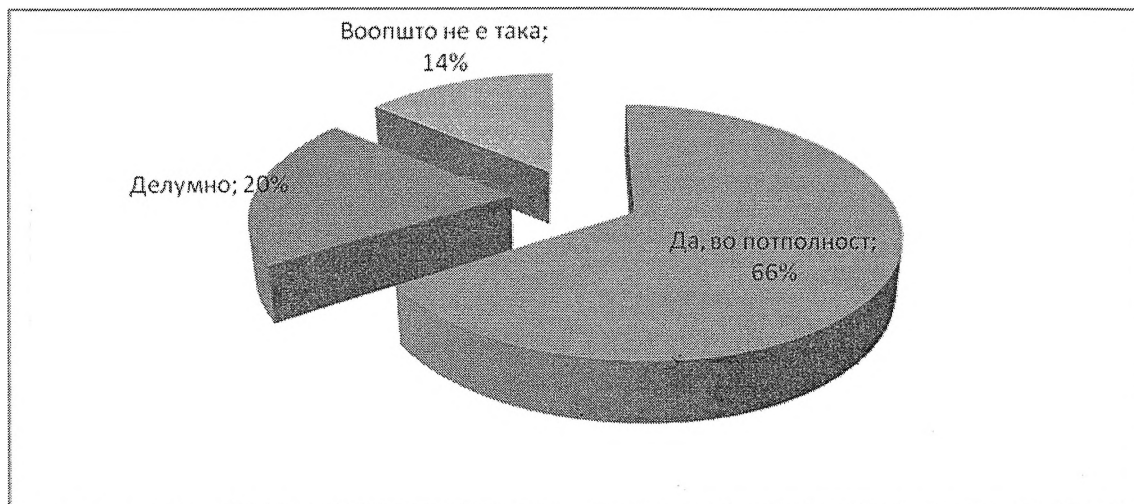

На прашањето бр. 1. 7 од вкупно 59 испитани ученици кои го изучувале предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните ученици или изразено во проценти 77.9% се изјасниле дека предавањата на наставникот биле разбирливи, додека 18.7% од вкупниот број на испитаници одговориле делумно, и 3.4% се изјасниле дека не биле разбирливи предавањата на наставникот. Од добиените резултати може да се заклучи дека учениците се задоволни од начинот на кој наставникот ја реализирал наставата по предметот Етика во религиите. Улогата на наставникот не е само да биде пренесувач на знаења, туку и воспитувач во доброто, тој треба да поттикнува кај учениците заедничко меѓусебно комуницирање со пораките од светите книги, а тоа помага личноста на ученикот да се развива во целосен телесен, духовен, верски, општествен и културен идентитет.

1. 8. Предметот ми беше меѓу најомилените.

Прашање 1. 8	F	%
Да, во потполност	39	66.1
Делумно	12	20.3
Воопшто не е така	8	13.6

Графикон бр. 19. Ставови на учениците во однос на прашањето дали предметот Етика во религиите им бил меѓу најомилените.

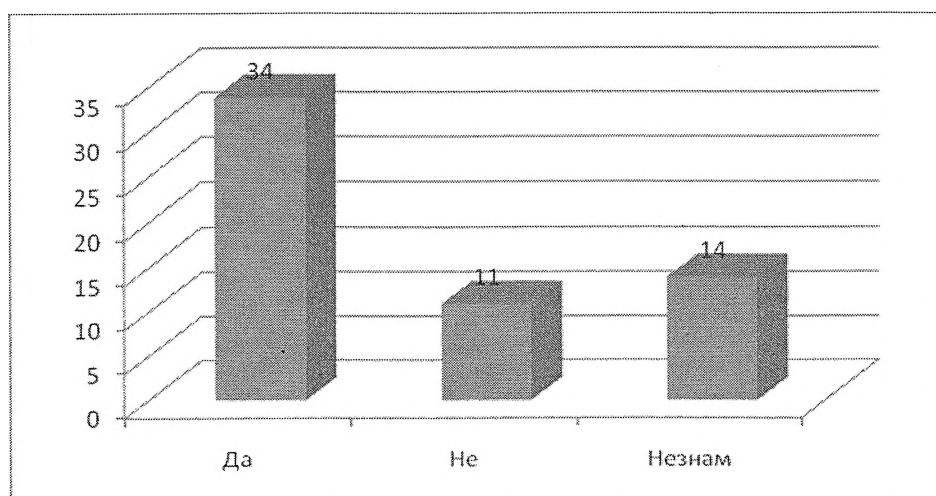
На прашањето 1. 8, односно: Предметот ми беше меѓу најомилените, од 59 испитани ученици, 66.1% одговориле со Да, во потполност, 20.3% одговориле Делумно, а само 13.6% воопшто не е така. Од добиените резултати може да се констатира дека овој предмет со наставната содржина која ја нуди, успеал да стане еден од омилените предмети на учениците. Заинтересираноста на учениците по некој наставен предмет може да зависи од повеќе фактори, како на пример: содржините во учебникот и неговиот технички изглед, личноста на наставникот и неговата компетентност, примената на современи форми и методи на работа, употребата на наставни средства и многу други фактори.

Прашање бр. 2

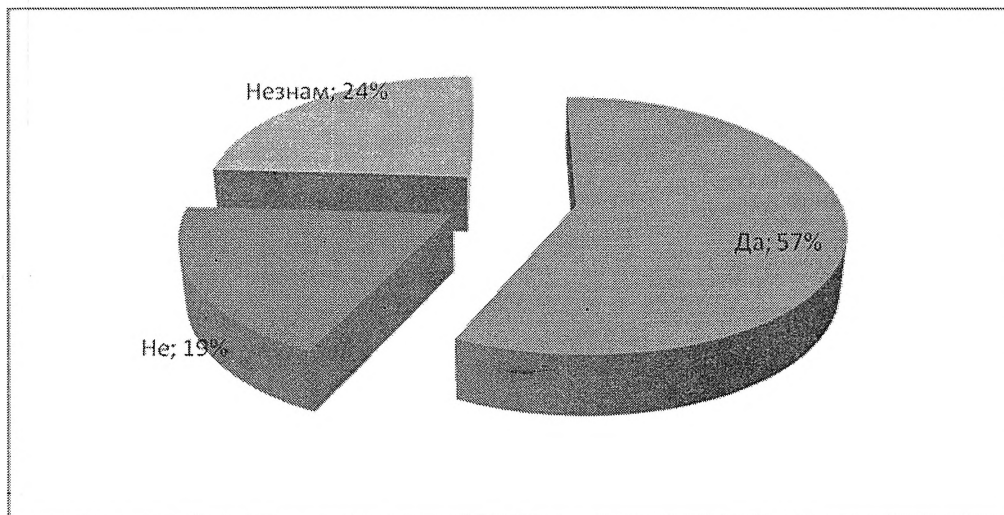
Дали сметате дека 2 часа неделно ви беа доволни за изучување на предметот Етика во религиите?

Прашање 2	F	%
Да	34	57.6
Не	11	18.7
Не знам	14	23.7

Табела бр. 9. Ставови на учениците во однос на прашањето дали два часа неделно им беа доволни за изучување на предметот Етика во религиите.

Графикон бр. 20. Ставови на учениците во однос на прашањето дали два часа неделно им беа доволни за изучување на предметот Етика во религиите.

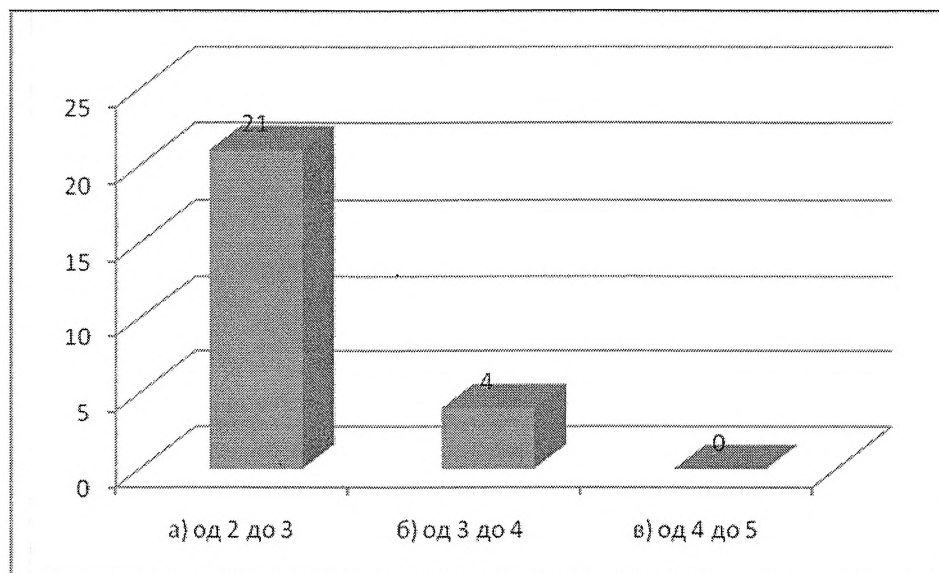
На прашањето бр. 2, т.е. дали сметате дека 2 часа неделно ви беа доволни за изучување на овој предмет, од вкупно 59 испитани ученици, 57.6% одговориле потврдно, 23.7% ученици одговориле неутрално (не знам), а останатите 18.7% одговориле дека не се доволни два часа неделно (види прашање бр. 3). Од понудените ставови на учениците, поголемиот дел од нив дале потврден одговор, што значи дека според нив два часа неделно е сосема доволно за изучување на предметот Етика во религиите. Наставната програма по предметот Етика во религиите успешно се реализира во предвидениот фонд на часови (72), што е утврдено со наставниот план.

Прашање бр. 3

Колку часа неделно сметате дека е потребно за целосно усвојување на наставните содржини по овој предмет?

Прашање	F	%
а) од 2 до 3	21	84.0
б) од 3 до 4	4	16.0
в) од 4 до 5	0	0

Табела бр. 10. Ставови на учениците во однос на прашањето колку часа неделно сметаат дека им е потребно за целосно усвојување на наставните содржини по овој предмет.

Според добиените резултати, каде што своето мислење го дадоа само 42.4% од учениците или 25, за а) од 2 до 3 часа неделно се изјасниле 84.0%, за б) од 3 до 4 вкупно 16.0%, и за опцијата по в) од 4 до 5 часа не се изјаснал ниту еден од испитаниците. Од добиените резултати може да се констатира дека многу мал дел од учениците се изјасниле дека сакаат предметот Етика во религиите да биде почесто застапен или до 3 часа неделно, што јасно покажува дека два часа неделно се сосема доволни, да се пренесат потребните знаења на учениците. Треба да се има во предвид и тоа дека овој предмет е избран, и не е возможно да биде застапен со поголем неделен фонд на часови, и затоа сметаме дека е поважно овој предмет да стане задолжителен, отколку да се зголемува бројот на неделниот фонд на часови.

Прашање бр. 4

Наброј неколку морални постапки кои сте ги научиле од часовите по предметот Етика во религиите: (оценете од 1 до 5, при што 1 значи најмалку, а 5 најмногу корисни)

Ранг 1. Да помагам

Ранг 2. Да не навредувам, туку да почитувам

Ранг 3. Да не љубоморам и исмејувам

Ранг 4. Никогаш да не се служам со лага

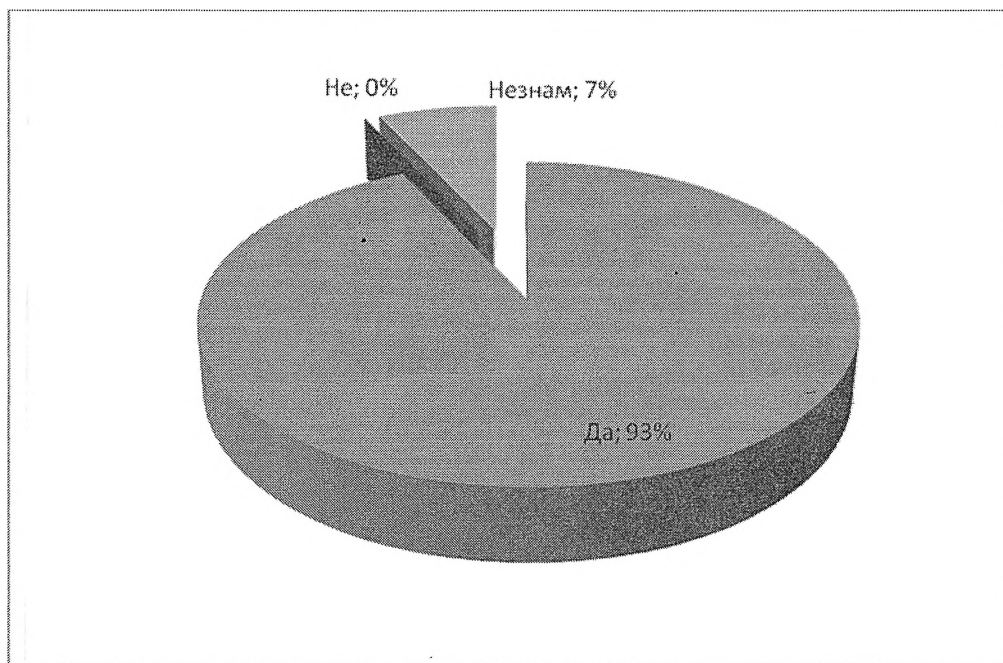
На прашањето бр. 4 (Наброј неколку морални постапки кои сте ги научиле од часовите по предметот Етика во религиите) учениците имаа слобода да го формулираат својот одговор, т.е. прашањето беше од отворен тип. Затоа одговорите ги класифициравме во ранг листа на најмногу застапени одговори. Од 59 ученици, најзастапован одговор или морална постапка е „ Да помагам” и затоа ја рангираме на место бр.1, истата од сите ученици или 100 % беше оценета со 5. На второ место е одговорот “ Да не навредувам, туку да почитувам” како морална постапка која е од голема корист за учениците, истата во 91.5% од дадените одговори беше оценета со висока оцена 5, а само 8.5% со оцена 4. На трето место е моралната постапка „ Да не љубоморам и исмејувам“ која помага во однесувањето кон другарчињата и истата 88.1% ја оцениле со висока оцена 5, со оцена 4 ја оцениле 8.5%, а 3.4% ја оцениле со 3. И на четврто место се наоѓа одговорот „Никогаш да не се служам со лага“ во која се истакнуваат вредностите на вистинољубувоста како една од најдоблесните навики на човекот, оваа морална постапка 79.7% од учениците ја оцениле со висока оцена 5, со 4 ја оцениле 16.9%, а само 3.4% од учениците ја оцениле со 3. Од наведените одговори видовме кои морални постапки оставиле најголем впечаток врз моралниот и етички развој на учениците.

Прашање бр. 5

Дали она што го изучувавте по наставниот предметот Етика во религиите можете да го примените во пракса т.е. во секојдневието?

Прашање бр. 5	f.	%
Да	55	93.2
Не	0	0
Не знам	4	6.8

Графикон бр. 21. Ставови на учениците во однос на прашањето дали она што го изучувале по наставниот предметот Етика во религиите можеле да го применуваат во пракса т.е. во секојдневието.

На прашањето бр. 5 (Дали она што го изучувавте по наставниот предметот Етика во религиите можете да го примените во пракса т.е. во секојдневието) , од вкупно 59 испитаници, најголем број од учениците или 93.2% одговориле потврдно, додека останатите 6.8% одговориле со Не знам. Од ова може да се заклучи дека етичкото

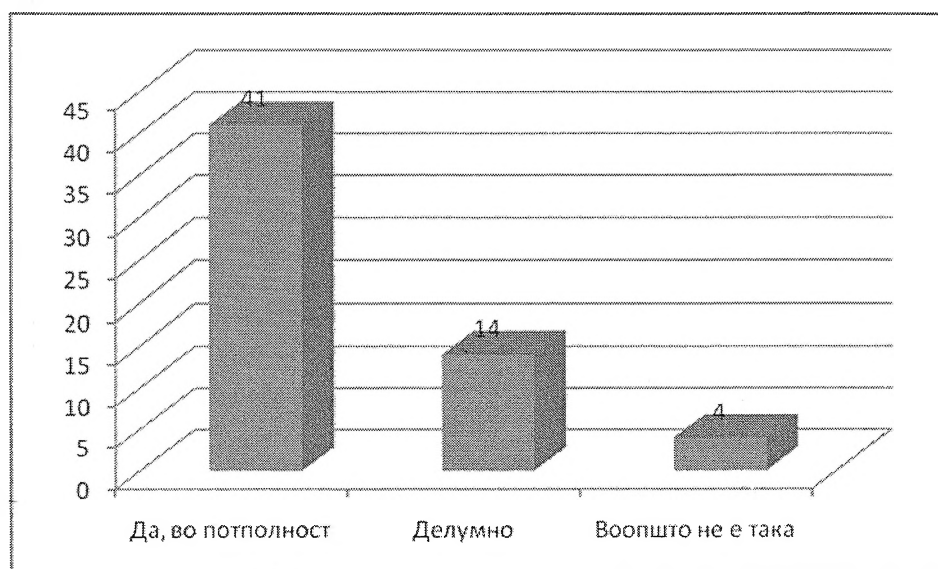
образование и моралното воспитување кое го стекнуваат учениците преку изучувањето на предметот Етика во религиите има голема улога и влијание врз формирањето на одлуките и начинот на однесување на учениците. Етичкото образование има за цел да го упати ученикот во суштината на религиозната етиката и да го оспособи за моралните должности и моралните обврски, кои се основа за добро однесување и правилно дејствување.

Прашање бр. 6

Ви помага ли предметот Етика во религиите во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници?

Прашање 6	F	%
Да, во потполност	41	69.5
Делумно	14	23.7
Воопшто не е така	4	6.8

Табела бр. 11. Ставови на учениците во однос на прашањето колку предметот Етика во религиите им помага во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници.

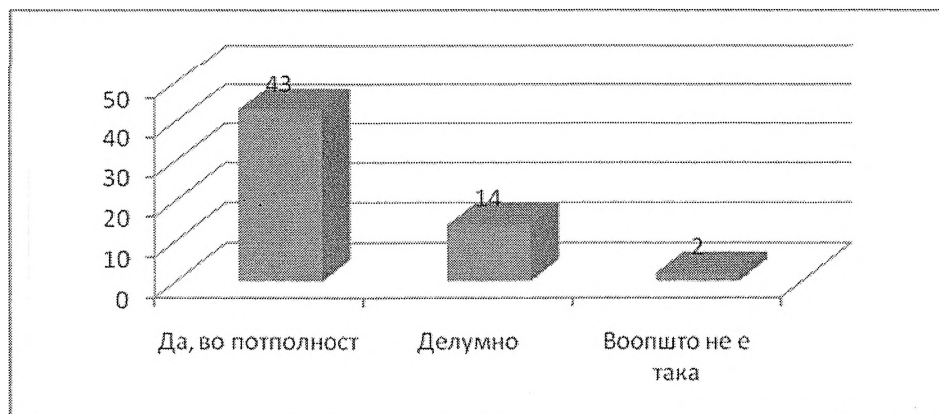
На прашањето бр. 6 од вкупно 59 испитани ученици кои го изучуваат предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните или изразено во проценти 69.5% се изјасниле дека им помага во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници, 23.7% од вкупниот број на испитаници одговориле делумно, а само 6.8% одговориле дека воопшто не им помага во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници. Според добиените податоци може да заклучиме дека предметот Етика во религиите преку своите содржини им помага на учениците во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници. Преку изучувањето на овој предмет учениците развиваат дух на толеранција и почитување на различноста меѓу луѓето, а посебно во верата. Со разработка на содржини за другите верски заедници на учениците им се нуди повеќе можност да создаваат дека верата е таа која нè поврзува сите и дека сме упатени едни кон други.

Прашање бр. 7

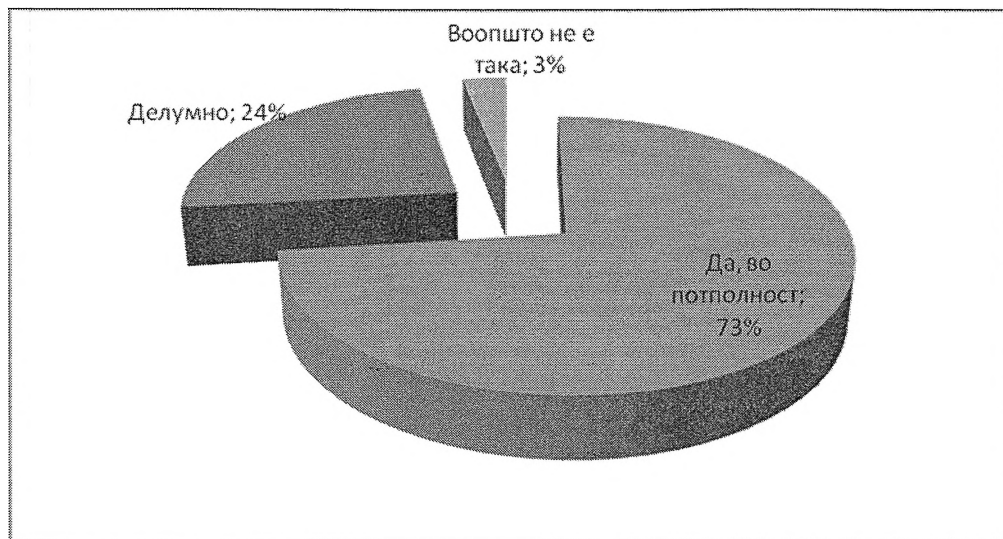
Колку често наставникот користеше современи форми на работа при реализацијата на овој предмет?

Прашање 7	F	%
Да, во потполност	43	72.9
Делумно	14	23.7
Воопшто не	2	3.4

Табела бр. 12. Ставови на учениците во однос на прашањето колку често наставникот користел современи форми на работа при реализацијата на овој предмет.

Графикон бр. 22. Ставови на учениците во однос на прашањето колку често наставникот користел современи форми на работа при реализацијата на овој предмет.

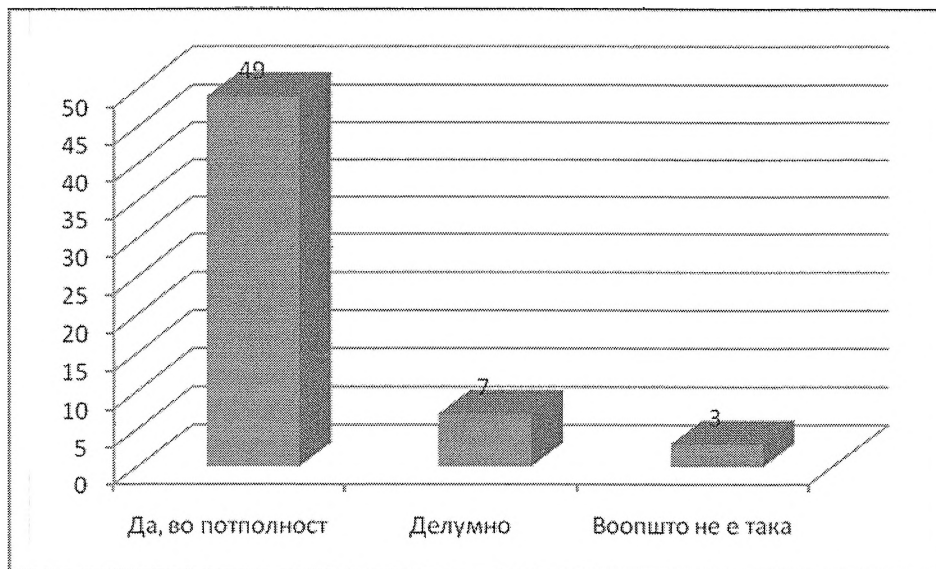
На прашањето бр. 7 од вкупно 59 испитани ученици кои го изучувале предметот Етика во религиите, најголем број од испитаните или изразено во проценти 72.9% се изјасниле дека наставникот редовно користел современи форми на работа при реализација на овој наставен предмет, додека 23.7% од вкупниот број на испитаници одговориле делумно, а само 3.4% одговориле дека наставникот никогаш не користел современи форми на работа. Според добиените податоци можеме да констатираме, дека при реализација на предметот Етика во религиите наставникот користел современи форми на работа. Со ова наставникот успеал да им го направи поразбирлив и поинтересен предметниот материјал, а истовремено да ја развива креативноста и критичкото размислување кај учениците.

Прашање бр. 8

Дали мислите дека преку изучувањето на предметот кој ви ги покажа вистинските морални вредности, полесно ги одбегнувате пороците?

Прашање 8	F	%
Да, во потполност	49	83.0
Делумно	7	11.9
Воопшто не	3	5.1

Табела бр. 13. Ставови на учениците во однос на прашањето дали преку изучувањето на предметот кој им ги покажа вистинските морални вредности, полесно ги одбегнуваат пороците.

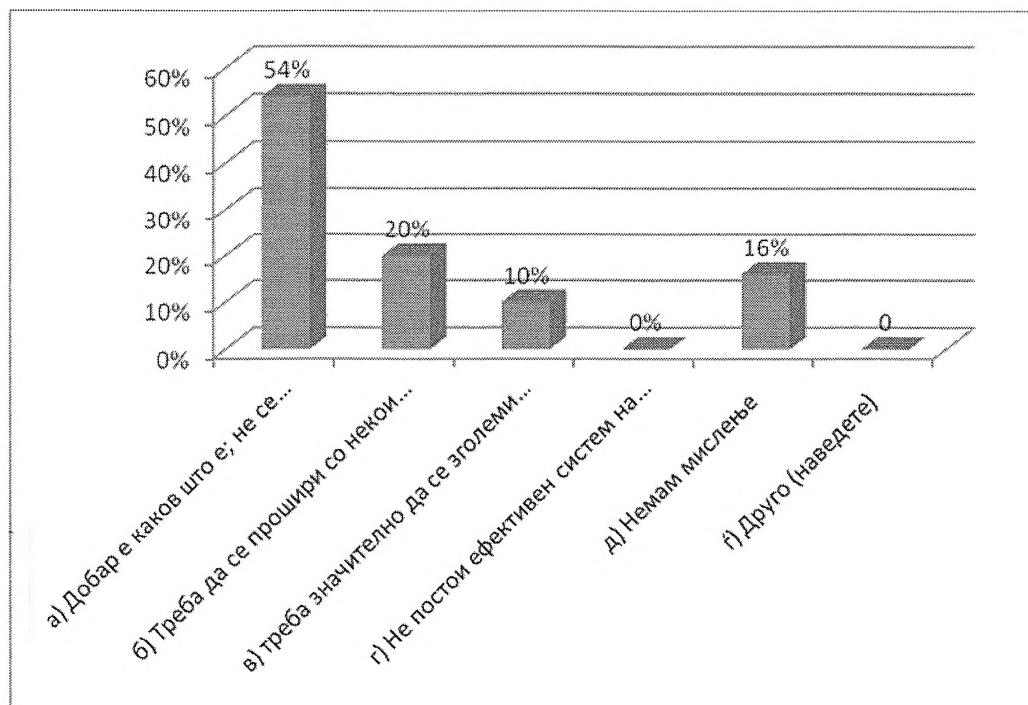
На прашањето бр. 8, односно: Дали мислите дека преку изучувањето на предметот кој ви ги покажа вистинските морални вредности, полесно ги одбегнувате пороците, од 59 испитани ученици, 83.0% одговориле со Да, во потполност, 11.9% одговориле Делумно, а само 5.1% воопшто не е така. Од добиените резултати може да се констатира дека овој предмет со наставната содржина која ја нуди, успеал да им помогне на учениците во одбегнувањето на современите пороците, и им помогнал во нивното пронаоѓање на вистинскиот пат. Етиката како наука му помага на младиот човек, кој е исправен пред многу животни предизвици и искушенија, во неговите правилни одлуки и избори. Преку неа младите ќе се оспособат за сериозен и доблесен живот, што ќе биде од полза за нив самите, а со тоа тие ќе придонесат за прогресот и во својата заедница и во целиот свет.

Прашање бр. 9

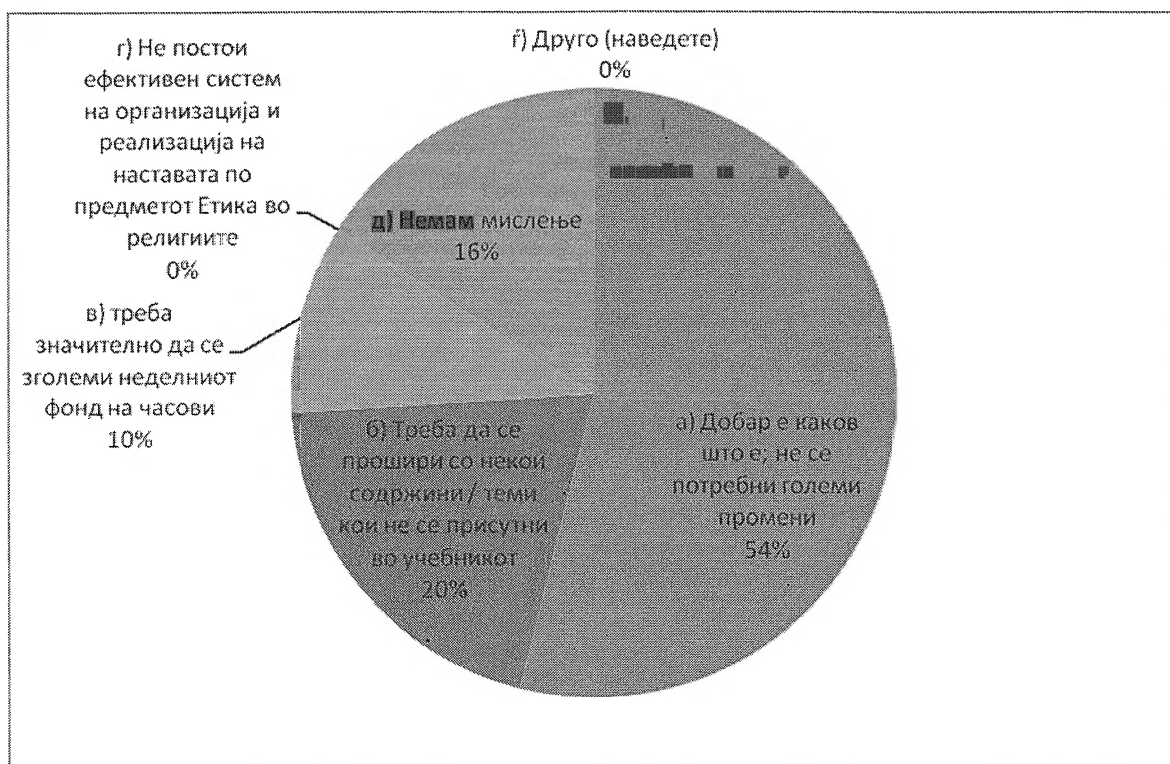
Кое е вашето мислење за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја?

Прашање бр. 9	f	%
а) Добар е каков што е; не се потребни големи промени	32	54.2
б) Треба да се прошири со некои содржини / теми кои не се присутни во учебникот	12	20.3
в) треба значително да се зголеми неделниот фонд на часови	6	10.2
г) Не постои ефективен систем на организација и реализација на наставата по предметот Етика во религиите	0	0
д) Немам мислење	9	15.3
ѓ) Друго (наведете)	0	0

Табела бр. 14. Ставови и мислења на учениците во однос на прашањето за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја.

Графикон бр. 23. Ставови и мислења на учениците во однос на прашањето за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја.

На прашањето бр.9 (Кое е вашето мислење за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја?) на учениците им беа понудени 6 одговори, од вкупно 59 испитаници, најголем број ученици или 54.2% одговориле дека начинот на организација и реализација е добар каков што е, не се потребни големи промени, 20.3% одговориле дека треба да се прошири со некои наставни содржини, 10.2% мислат дека треба да се зголеми неделниот фонд на часови, 15.3% немаат мислење. Од ова можеме да заклучиме дека начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја е добар, и не се потребни големи промени.

Прашање бр. 10

Ве молиме за сугестии и предлози со кои би придонеле за подобрување на квалитетот на организацијата и реализацијата на наставата по предметот Етика во религиите.

Ова прашање е од отворен тип и на учениците им овозможува слобода во креирањето на нивните одговори. Добиените одговори исто така ги класифициравме според сличноста, и така на тој начин добивме мислења кои можеме да ги класифицираме во ранг листа. Во прилог еве како изгледаат најзастапуваните нивни одговори:

Ранг 1. Немам никакви забелешки во врска со организацијата и реализацијата на наставата по предметот Етика во религиите.

Ранг 2. Предметот да се изучува и во погорните одделенија.

Ранг 3. Почесто да реализираме заеднички проекти со учениците од другите вери.

Според прикажаната ранг листа гледаме дека како најзастапен е предлог Немам никакви забелешки во врска со организацијата и реализацијата на наставата по предметот Етика во религиите, по што можеме да заклучиме дека наставата по овој предмет е добро организирана и успешно се реализира. Понатаму на 2-то место се наоѓа прадлогот, предметот да се изучува и во понатамошното образование. И на крај како последен е предлог за потребата да се реализираат заеднички проекти со учениците од другите вери, кое што може да се организира во договор со наставниците од другите верски заедници, и преку тоа да се дојде до подобро запознавање на истите .

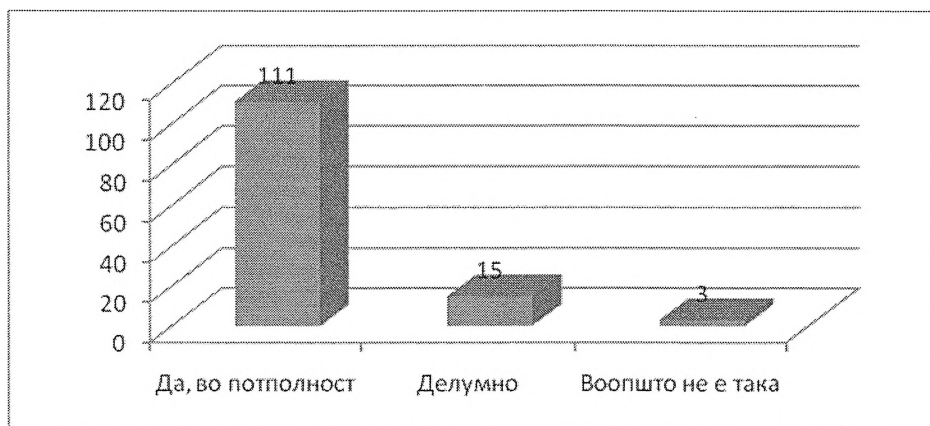
10. 3. Анализа и интерпретација на споредни резултатите од испитаните ставови и мислења на учениците кои го изучуваат и го изучувале предметот Етика во религиите

Прашање бр. 1

Содржините на предметот Етика во религиите ви се/беа интересни?

Прашање бр. 1	Кои го изучуваат		Кои го изучувале	
	f	%	f	%
Да, во потполност	59	84.3	52	88.1
Делумно	9	12.8	6	10.2
Воопшто не е така	2	2.9	1	1.7

Табела бр. 15. Ставови на учениците во однос на прашањето колку содржините на предметот Етика во религиите им се/биле интересни.

На прашањето бр. 1 (Содржините на предметот Етика во религиите ви се/беа интересни) испитаниците кои го изучуваат предметот во најголем број 59 или 84.3% изјасниле дека Да во потполност, содржините од предметот Етика во религиите се интересни, а, и учениците кои го изучувале предметот во поголем број 52 или 88.1% изјасниле дека содржините на предметот Етика во религиите им биле интересни. Од овие резултати можеме да констатираме дека на двете групи анкетирани ученици, содржините на предметот Етика во религиите им се/биле интересни, а додека и кај

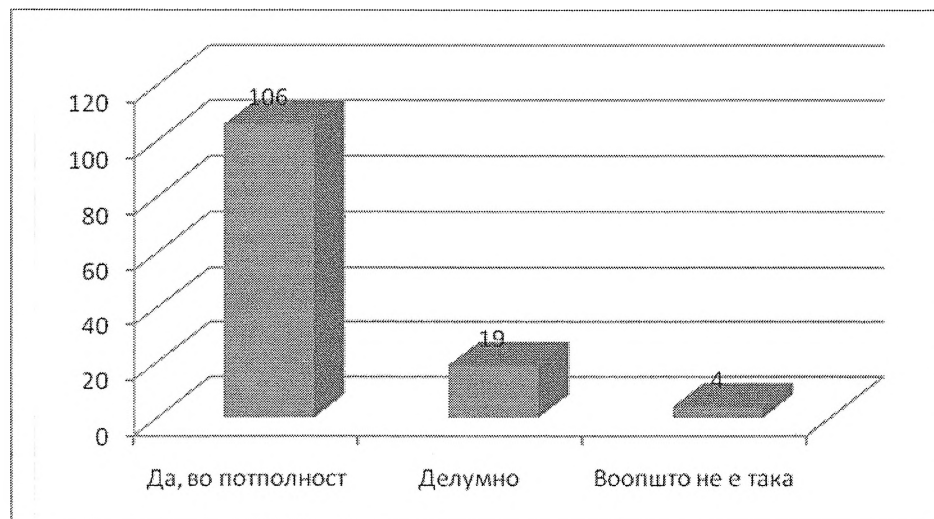
двете групи испитани ученици, не се јавува одговор кој би покажал негативен став кон содржините на предметот. Причината за побудување на интересот кај учениците се должи на содржините во предметот кои се тесно поврзани со секојдневниот живот на ученикот, тие му помагаат на младиот човек да се подготви за живот, да научи да комуницира со другите луѓе, да изгради однос кон должноста, кон семејната заедница и сл.

Прашање бр. 2

Часовите се/беа добро осмислени.

Прашање бр. 2	Кои го изучуваат		Кои го изучувале	
	f	%	f	%
Да, во потполност	56	80.0	50	88.1
Делумно	12	17.1	7	10.2
Воопшто не е така	2	2.9	2	3.4

Табела бр. 16. Ставови на учениците во однос на прашањето колку часовите по предметот Етика во религиите им се/биле добро осмислени.

На оваа прашање, во најголем број од сите испитани ученици кои го изучуваат предметот одговориле потврдно- да, во потполност 56 или 80.0%, а исто и кај испитаните ученици кои го изучувале предметот во најголем број 50 или 84.7%

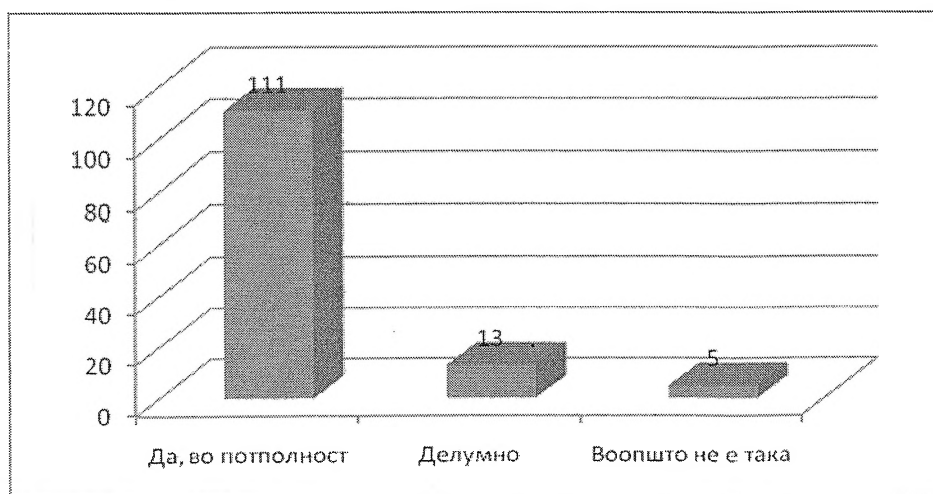
одговориле потврдно. Од добиените резултати можеме да констатираме дека часовите по предметот Етика во религиите се добро осмислени, затоа учениците се задоволни од текот на истите. Претходно констатиравме дека за организацијата и реализацијата на часот е одговорен наставникот, кој е во постојана улога на организатор, координатор, инструктор и водач на часот. Во обработката на секоја наставна тема наставникот треба да поаѓа од искуството на учениците со цел содржините и активностите на часовите да бидат интересни и разбирливи за учениците, да ги поттикнува да размислуваат и да изнесуваат свои мислења. Преку неговата посветеност, креативност, трпеливост и љубов, секој час на учениците им е посебен. Од прикажаните резултати можеме да констатираме дека во одговорите на оваа прешања кај двете групи испитеници не се забележува значајна разлика.

Прашање бр. 3

Сум/ бев задоволен од начинот на организација на наставата.

Прашање бр. 3	Кои го изучуваат		Кои го изучувале	
	f	%	f	%
Да, во потполност	57	81.4	54	91.5
Делумно	10	14.3	3	5.1
Воопшто не е така	3	4.3	2	3.4

Табела бр. 17. Ставови на учениците во однос на прашањето колку се/биле задоволни од начинот на организација на наставата.

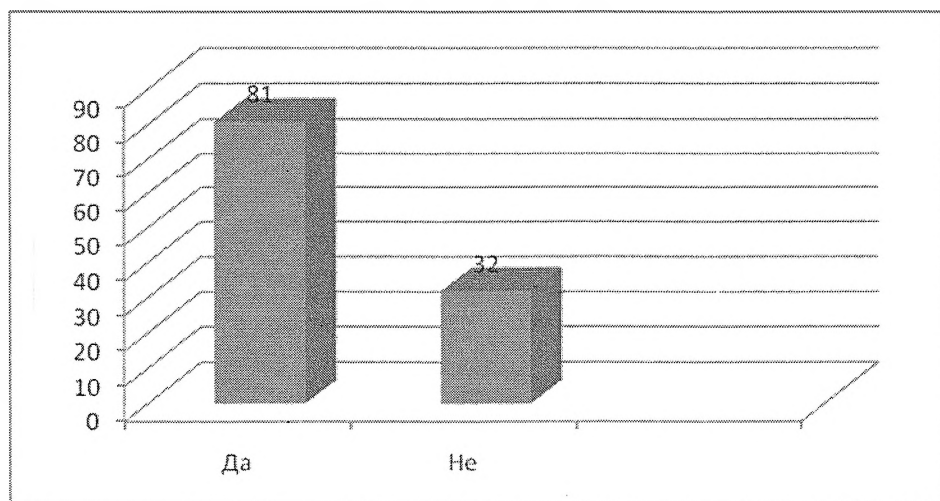
На оваа прашање испитаните ученици кои го изучуваат предметот, во најголем број 57 или 81.4%, одговориле дека се задоволени од начинот на организација на наставата, а истиот одговор е најзастапен и кај 51 од испитените ученици кои го изучувале предметот или 91.5%. Од овие резултати се заклучива дека начинот на организација на наставата по предметот Етика во религиите е задоволителен. При организацијата на наставата по предметот Етика во религиите особено внимание се обраќа на планирањето и подготовката на наставата, како и во изборот на соодветната дидактичко-методска апаратура при реализација на настава. Добро организираната и успешно реализираната настава придонесуваат до полесно совладување на материјалот од страна на учениците. Од прикажаните резултати можеме да констатираме дека во одговорите и на оваа прашање кај двете групи испитеници не постои значајна разлика.

Прашање бр. 4

Дали сметате дека 2 часа неделно ви се/беа доволни за изучување на предметот Етика во религиите?

Прашање бр. 4	Кои го изучуваат		Кои го изучувале	
	f	%	f	%
Да	47	67.1	34	57.6
Не	21	30.0	11	18.7

Табела бр. 18. Ставови на учениците во однос на прашањето дали два часа неделно им се/беа доволни за изучување на предметот Етика во религиите.

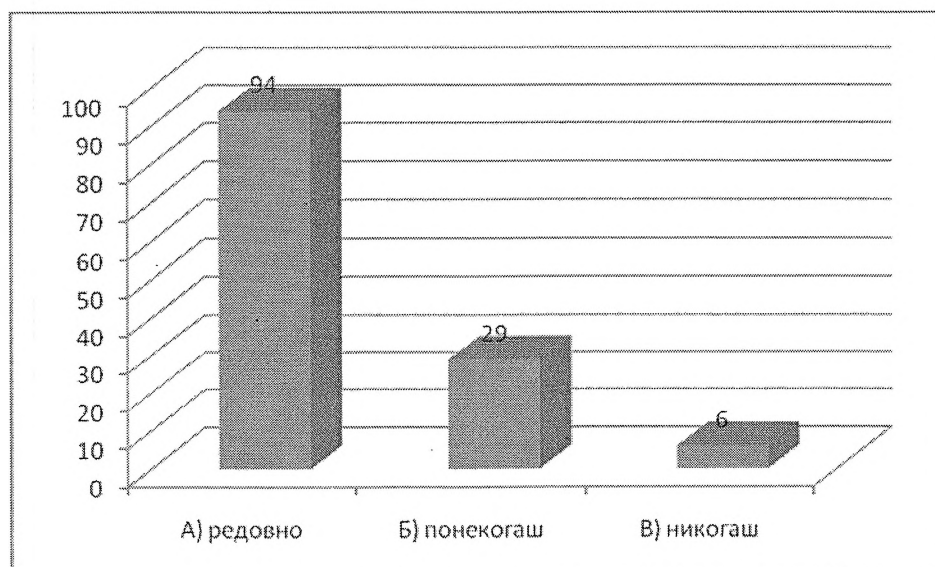
И на оваа прашање, во одговорите и кај двете групи испитаници можеме да констатираме дека не постои значајна разлика во ставовите. И во двете групи најголем дел од учениците одговориле дека два часа неделно се доволни за изучување на предметот Етика во религиите. Досега веќе истакнавме дека два часа се сосема доволни за реализација на предметот. Успешно реализирани два часа неделно е сосема доволно да се постигнат посакуваните резултати.

Прашање бр. 5

Колку често наставникот користи/ше современи форми на работа при реализација на овој наставен предмет?

Прашање бр. 5	Кои го изучуваат		Кои го изучувале	
	f	%	F	%
А) редовно	51	72.9	43	72.9
Б) понекогаш	15	21.4	14	23.7
В) никогаш	4	5.7	.2	3.4

Табела бр. 19. Ставови на учениците во однос на прашањето колку често наставникот користел современи форми на работа при реализација на овој наставен предмет.

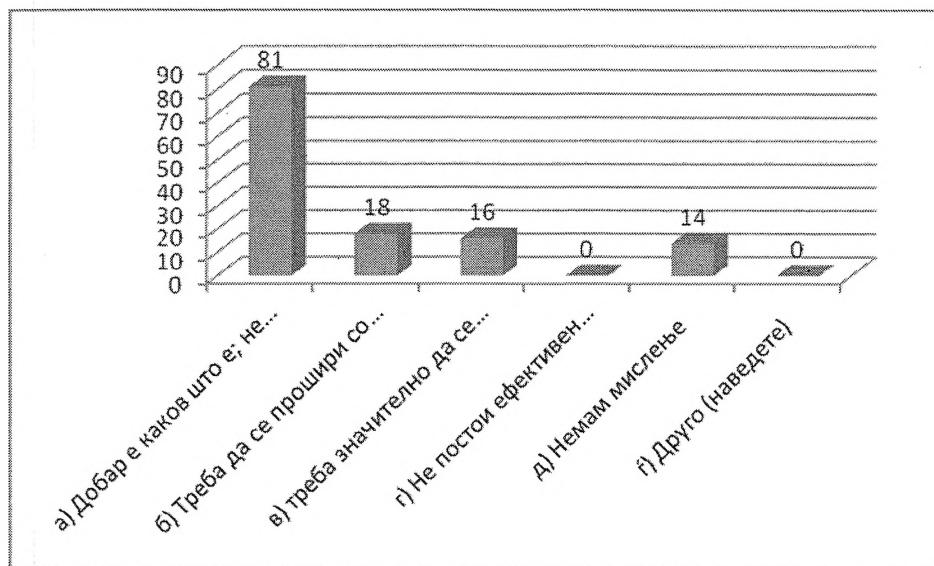
На прашањето бр. 5 (Колку често наставникот користи/ше современи форми на работа при реализација на овој наставен предмет) испитаниците кои го изучуваат предметот во најголем број 51 или 72.9% се изјасниле дека редовно, наставникот користи современи форми на работа при реализација, а, и учениците кои го изучувале предметот во поголем број 43 или 72.9% се изјасниле дека често наставникот користеше современи форми на работа при реализација на наставениот предмет. Од овие резултати може да се увиди дека при реализација на предметот Етика во религиите наставникот користи современи форми на работа. Од самото тоа какви методи на работа користи наставникот за време на реализацијата на часовите, зависи и успехот кај учениците.

Прашање бр. 6

Кое е вашето мислење за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја?

Прашање бр. 6	Кои го изучуваат		Кои го изучувале	
	f	%	f	%
а) Добар е каков што е; не се потребни големи промени	49	70.0	32	54.2
б) Треба да се прошири со некои содржини / теми кои денес не се присутни	6	8.6	12	20.3
в) треба значително да се зголеми неделниот фонд на часови	10	14.3	6	10.2
г) Не постои ефективен систем на организација и реализација на наставата по предметот Етика во религиите	0	0	0	0
д) Немам мислење	5	7.1	9	15.3
ѓ) Друго (наведете)	0	0	0	0

Табела бр. 20. Ставови и мислења на учениците во однос на прашањето за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја.

На оваа прашање на испитаните учениците им беа понудени 6 одговори, од учениците кои го изучуваат предметот во најголем број 49 или 70.0% одговориле дека начинот на организација и реализација е добар каков што е, и не се потребни големи промени, а истиот одговор е најзастапен и кај 39 од учениците кои го изучувале предметот или 54.2%. Од добиените податоци може да се заклучи дека, организацијата и реализацијата на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја е на задоволителен степен, и истата треба да продолжи во континуитет да ги следи современите методи на работа, и само така успешно ќе ја реализира својата цел.

10. 4. Анализа и интерпретација на резултатите од испитувањето на ставовите и мислењата на родителите чии деца го изучуваат предметот Етика во религиите

Беа интервјуирани вкупно 20 родители чии деца го изучуваат предметот Етика во религиите, и истото се одвиваше во периодот на месец април и мај 2012 год. во Радовиш.

Прашање бр. 1

Сметате ли дека е добро/оправдано што во училиштето се воведо наставниот предмет Етика во религиите?

Сите испитаници одговорија потврдно (да), што укажува дека испитаните родители сметаат дека е оправдано воведувањето на овој предмет во образованието. Родителите знаат дека овој предмет може многу да им користи на нивните деца, посебно во нивниот морален развој.

Прашање бр. 2

Кое е вашето мислење за предметот и неговото евентуално влијание врз моралниот развој на детската личност?

На прашањето бр. 2- (Кое е вашето мислење за предметот и неговото евентуално влијание врз моралниот развој на детската личност), поголемиот број на родители одговориле дека предметот влијае позитивно врз моралниот развој на детската личност, и дека е добро тоа што уште од мала возраст децата се среќаваат со вистините на верата, и со етичкото учење кое се содржи во христијанското предание.

Прашање бр. 3

Дали сте забележале промени во однесувањето на вашето дете откако го изучува овој предмет?

На 3-то прашање, поголемиот број родители одговориле позитивно, дека кај нивните деца се забележуваат промени, посебно во однесувањето. И дека стекнувајќи сè со

знаења од областа на религиозната етика, тие стануваат по одговорни и размислуваат за своите постапки.

Прашање бр. 4

Со изучувањето на овој предмет, ученикот се запознава со сопствената вера, како тоа би влијаело врз неговиот понатамошен развој?

На прашањето бр. 4, поголемиот број испитаници, т.е. родители одговориле дека преку запознавањето на сопствената вера, учениците се среќаваат со основните закони, правила и должности на секој христијанин, кои му помогат на ученикот да се изгради во комплетна личност. А исто така дел од родителите напоменале дека преку своите деца и тие учат по нешто за сопствената вера.

Прашање бр. 5

За подобрување на соживотот во општеството мислите ли дека ќе е од корист ако вашето дете се запознае со верата и обичаите на другите религии?

Поголемиот број на испитни родители на прашањето бр. 5 (За подобрување на соживотот во општеството мислите ли дека ќе е од корист ако вашето дете се запознае со верата и обичаите на другите религии) одговориле потврдно (да). Од што може да се констатира, дека преку проучување на верата, традицијата и обичаите на религиите кои се застапени во нашето општество, родителите сметаат дека може да дојде до подобрување на соживотот.

Прашање бр. 6

Вашето размислување за тоа, дали би било потребно изучување на предметот Етика во религиите и во погорните одделенија?

И на последното 6-то прашање поголемиот број од испитаните родители, одговориле потврдно (да), дека е потребно овој предмет да се изучува и во погорните одделенија. Ова мислење на родителите кореспондира и со личниот став и со практиката на повеќе европски држави овој предмет да се изучува и во погорните одделенија.

Заклучок

Од добиените резултати од спроведеното истражување, како позначајни ги издвојуваме следните заклучоци кои се однесуваат на предходно поставените хипотези на истражувањето:

- Постојат оптимални дидактички услови за планирање и организација на Етика во религиите како наставен предмет во основното образование.
- Учениците имаат позитивни ставови во однос на реализацијата на предметот Етика во религиите во основното образование.
- Постои изразен интерес кај учениците за изучување на предметот Етика во религиите.
- Учениците сметаат дека изучувањето на предметот Етика во религиите позитивно влијае на нивниот морален развој.
- Учениците се задоволни од начинот на оценување по предметот Етика во религиите.
- Учениците сметаат дека изучувањето на предметот Етика во религиите позитивно влијае врз соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници.
- Предвидениот фонд на часови соодветствува на целите и содржините на предметот Етика во религиите.

Во современото општество продолжуваат да се случуваат реформи во големи размери, истите влијаат на сите сфери во животот: политичкото, социјалното, економското, образовното, како и моралното живеење. Незначителните позитивни резултати на овие иновации и промените кои настанале се во сенка поради големиот број деструктивни тенденции и тоталитетот кој можеме да се опише како криза на моралот и духовно осиромашување на семејството, младината и општеството во кое живееме. Сето ова се изразува првенствено во експлицитна и безрезервна доминација на материјалните вредности пред духовните. Како природна последица на ова е крајно изопачен поглед на децата, младите и возрасните за доблестите како што се љубовта, верата, побожноста, чистотата, преданоста, сочувството, хуманоста, правдата, чесноста, совесноста и одговорноста. Изучувањето на овој или слични вакви

предмети може да придонесе во градењето на здрави морални личности во современото општество.

Библиографија:

1. Allport, G. W. (1950). *The individual and his religion*. New York: Macmillan.
2. Амфилохије, М. (1993), *Основи православнок васпитања*, Београд: Братство „св. Симеон Мироточиви“ Врњачка Бања.
3. Анђелковић, М. С. (1931). *Морална или етика православне цркве*, други део - о хришћанским дужностима, Београд.
4. Вукасовиќ, А. (1993), *Етика, морал, особност*, Загреб:Школска книга-Филозофско- теолошки институт.
5. Вукасовиќ, А. (1974), *Морални одгој*, Загреб: Либер.
6. Вучић, Р. (1960): *Методика религијске наставе*, Београд: Свети архијерејски синод Српске православне цркве.
7. Гајиќ, О., Зукловиќ, С. (2007): *Sadržaji veronauke i književnosti u korelacijskointegracijskom metodičkom sistemu*, Zbornik Odseka za pedagogiju, Vol. 20/21, 162–179, Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za pedagogiju.
8. Грозданоски, Р. (2008), *Православна христијанска веронаука*, Скопје: Тримакс.
9. Гулевска, В. (2000) *Образовна етика*, Битола.
10. Дабић С. (2000): *Приручник за вероучитеље, катихезе за ученике веронауке при парохијским храмовима*. Београд: издавачки фонд Архиепископије београдско-карловачке.
11. Dušanić S. (2007). *Predictori religioznosti mladih во Psihološka istraživanja religioznosti*, Banja Luka: Laktasi-Grafomark.
12. Ѓорѓиева, Петрова, Е.(2005) *Современото училиште и моралноато воспитание* , Штип: Педагошки факултет „Гоце Делчев”.
13. Заревска-Пешевска, О. (2003), *”Младите и етичкото образование”*, Скопје: Старт.
14. Златески, П. (2008), *Православна христијанска веронаука*, Скопје: Македонска искра.
15. Златески, П. (2010), *Етика во религиите*, Скопје: Софија-Богданци.
16. Зубанов, В.(1998) *Етика и религија*, Белград: Просвета.

17. Zuković, S. (2005), *Svrha i ciljevi verske nastave*, Novi Sad: Savez pedagoskih drustava Vojvodine.
18. Ивановић, С. (1998), *Савремено образовање и религија*, Ниш: Универзитет у Нишу-Филозофски факултет.
19. Илиќ П. Ј., Драшкович Ч.(1981): *Религиска педагогија*, Скопје: Православен богословски факултет „св. Климент Охридски“.
20. Илиќ, Ј. (1981), *Методика на религиска настава и воспитување*, Скопје: Православен богословски факултет „св. Климент Охридски“.
21. Јовковска А. (2011), *Дидактички аспекти на православнохристијанско воспитување*, специјалистички труд (ментор проф. д-р Снежана Мирасчиева), Педагошки факултет, Штип
22. Јорданов, П. (1992) *Православна христијанска етика*, Македонска православна богословија Св. Климент Охридски, Скопје.
23. Johnstone, R.L. (1988). *Religion in society: A sociology of religion* (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall.
24. Кончаревић, К. (2005), *Припремање наставника за наставу православног катихизиса и планирање наставног процеса*, Београд: Митрополије београдско-карловачке.
25. Кубрић З., Зуковић С. (2010), *Верска настава у школи*, Нови Сад: Филозофски факултет.
26. Лозановски, Ј. (1999), *Етичкото образование во средните училишта во Р. Македонија*, магистерски труд (ментор д-р К. Темков), Скопје, Филозофски факултет
27. Лозановски, Ј. (2003), *Нова методика за учење етика*, „Старт“, бр.219, стр.36-37 Скопје.
28. Мандзаридис, Г. (2011), *Християнска етика*, т. I, Софија: Девичаски манастир.
29. Милин Л.(1977) *Научно оправдање религије*,Београд: манастир Ѓелије.
30. Милокиновиќ, Љ. (1988), *Когнитивни и афективни чиници у моралном развоју*, Београд: Просвета.

31. Мирасчиева, С. (2010)“Прирачник за наставата по изборниот предмет *Етика во религиите*” – Скопје: Киро Дандаро.
32. Павиќевиќ, В. (1974), *Основи етике*, Београд: БИГЗ.
33. Pavićević, V. (1988), *Sociologija religij*, Beograd: BIGZ.
34. Панчовски, Г. И. (1973). *Етика хришћанске љубави*, Ниш: Просвета.
35. Петровски, В. (2009), *Социјологија*, Штип: У. Г. Д.
36. Сандо, Д. (2005), *Вероучител у савременој настав*, Белград: Митрополија београдско-карловачка.
37. *Свето писмо на Стариот и Новиот завет*. (1991). Скопје: библиско здружение на Р. Македонија.
38. Свечаник, К. (1953), *Хришћанска етика*, Минхен.
39. Сељски, Т. (2001). *Православна аскетика за младе (и почетнике)*, Цетиње.
40. Спекторски, Е. (1999), *Хришћанска етика*, Врњачка Бања: Интерклима
41. Ташева, С. (2011), *Организација и реализација на Етиката како наставен предмет во воспитно-образовниот процес*, магистерски труд (ментор д-р. Марија Тофовиќ- Камилова), Филозовски факултет, Скопје.
42. Тимовски В. (2005), *Образованието и религијата*, Скопје: книгоиздателство Феникс.
43. Топузоска, Љ. (2004), *Видови и методи на етичко образование во одделенската настава*, докторска дисертација (ментор д-р. Кирил Темков), Филозофски факултет, Скопје.
44. Темков, К. (2001) *Етика за младите*, Скопје: Епоха.
45. Темков, К. (2001) *Етички речник за младите*, Скопје: Епоха.
46. Тубић, Д. (2004), *Атрибуције особина наставника и активност ученика у настави*, Нови Сад: R&S.
47. Hilger G., Leimgruber S., Ziebertz H.G. (2009): *Vjeronaučna didaktika, Priručnik za studij, obrazovanje i posao*, Zagreb: Salesiana.
48. Šušnjić, Đ. (1995), *Znati i verovati*, Beograd: Cigoja štampa.
49. <http://www.makdenes.org/content/article/1908019.html>
50. <http://www.premportal.com.mk>

ПРИЛОЗИ:

ПРОТОКОЛ ЗА ИНТЕРВЈУ СО РОДИТЕЛИ

Датум на водење на интервјуто: _____

Место: _____

Целта на интервјуто е да се испитаат мислењата и ставовите на родителите за предметот Етика во религиите и неговото влијание врз моралниот развој на детската личност .

Интервјуто се состои од 6 прашања од отворен и затворен тип .

ИНФОРМАЦИИ ЗА ВАС

Пол	Степен на обрзаование	Социјална структура
а) женски	а)основно образование	а) вработен
	б)ССС	б) невработен
б) машки	в) ВСС	в)самохран родител
	г) М-р	

Тип на прашање	Категорија на можни одговори	Забелешка
Сметате ли дека е добро /оправдано што во училиштето се вовеле наставниот предмет Етика во религиите ?	Да Не	
Кое е вашето мислење за предметот и неговото евентуално влијание врз моралниот развој на детската личност ?		
Дали сте забележеле промени во однесувањето на вашето дете откако го изучува овој предмет?		
Со изучувањето на овој предмет , ученикот се запознава со сопствената вера. Како тоа би влијаело врз неговиот понатамошен развој?		
За подобрување на соживотот во општеството мислите ли дека ќе е од корист ако вашето дете ја запознае верата и обичаите на другите религии ?	Да Не	
Вашето размислување за тоа , дали би било потребно изучување на предметот Етика во религиите и во погорните одделенија?	Да Не	

Ви благодарам на соработката!

AA.1 _____

ИНФОРМАЦИИ ЗА УЧЕНИКОТ
Основно училиште _____

Пол
а) женски
б) машки

Почитувани ученици !

*Целта на оваа анкета е да се испитаат
Вашиите мислења и ставови во врска со
предметот Етика во религиите. Анкетниот
лист е составен од разновидни прашања кои
бараат прецизни одговори и коментари. Ве
молиме, искрено да одговорите на поставените
прашања. Анкетирањето е анонимно, а
изборот Вие да бидете анкетирани е случаен.*

Во табелата ви се дадени неколку алтернативи, Ваша задача е да дадете лична проценка на дадените алтернативи.	Да, во потполност	Делумно	Воопшто не е така
Содржините на предметот Етика во религиите се интересни	1	2	3
Имаме голема корист од изучувањето на овој предмет	1	2	3
Часовите се добро осмислени	1	2	3
Изучувањето на овој предмет позитивно влијае на нашиот морален развој	1	2	3
Постои размена на идеи за другите религии	1	2	3
Задоволен сум од начинот на организација на наставата	1	2	3
Задоволен сум од начинот на оценување	1	2	3
Предметот Етика во религиите ми помага во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници.	1	2	3

2. Дали сметате дека 2 часа неделно се доволни за изучување на предметот Етика во религиите :

а) да б) не в) неznam

забелешка : доколку одговорот е не одговорете на третото прашање , доколку е да преминете на 4 –то

3. Колку часа неделно сметате дека е потребно за целосно усвојување на наставните содржини по предметот Етика во религиите

а) до 2		
	б) од 3 до 4	
		в) од 4 до 5

4. Наведете неколку наставни содржини кои сметате дека се најкорисни за вашиот морален и етички развој : (оценете од 1 до 5 при што 1 значи најмалку, а 5 најмногу корисни)

Наставни содржини	Категории на проценка				
	1	2	3	4	5

5. Наброј неколку морални постапки кои си ги научил од часовите по предметот Етика во религиите:

Морални постапки	колку истите ми се корисни за понатаму				
	1	2	3	4	5

6. Кој од религиозно етичките учења ти е најинтересен ? Зошто ?

7. За кои работи најчесто зборувате на часовите по предметот Етика во религиите и во која мера истите теми ви се интересни?

Теми на разговор	Степен на интерес				
	1	2	3	4	5

8. Дали освен матријалот од лекциите, наставникот користи и други наставни средства (илустрирани книги, Библија, географски карти, компјутер и сл.). Доколку одговорот е Да, наведете конкретно што користи?

А) ДА б) Не

Доколку одговорот е Да , наведете конкретно што користи ?

9. Колку често наставникот користи современи форми на работа при реализацијата на овој предмет

а) редовно	б) понекогаш	в) никогаш
------------	--------------	------------

10. Дали наставата по предметот Етика во религиите ви помага во донесување на некои одлуки во секојдневниот живот?

а) да б) не в) неznam

1. Колку сте задоволни од реализацијата на часовите по предметот Етика во религиите од предметниот наставник

а) многу	б) задоволително	в) незадоволително
----------	------------------	--------------------

2. Дали мислиш дека преку изучување на предметот кој ќе ти ги покаже вистинските морални вредности, полесно ќе ги одбегнеш пороците?

а) да б) не в) неznam

3. За мојот иден развој сметам дека најкорисни би ми биле следниве теми и истите е потребно да бидат застапени со повеќе часови : (3 најбитно, следните со 2, 1)

Содржини/ теми	1	2	3

--	--	--	--

14. Кое е вашето мислење за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја? (Забелешка: *само еден избор*)

а) Добар е каков што е; не се потребни големи промени	г) Не постои ефективен систем на организација и реализација на наставата по предметот Етика во религиите
б) Треба да се прошири со некои содржини / теми кои денес не се присутни	д) Немам мислење
в) треба значително да се зголеми неделниот фонд на часови	ѓ) Друго (наведете)

15. Ве молиме за сугестии и предлози со кои би допринеле за подобрување на квалитетот на организацијата на наставата по предметот Етика во религиите :

AA.2 _____

ИНФОРМАЦИИ ЗА УЧЕНИКОТ
Основно училиште _____

Пол

а) женски

б) машки

Почитувани ученици !

Целта на оваа анкета е да се испитаат Вашите мислења и ставови во врска со предметот Етика во религиите. Анкетниот лист е составен од разновидни прашања кои бараат прецизни одговори и коментари. Ве молиме, искрено да одговорите на поставените прашања. Анкетирањето е анонимно, а изборот Вие да бидете анкетирани е случаен.

И. Повторно прашање се
составено од неколку

подпрашања

Во табелата ви се дадени неколку алтернативи, Ваша задача е да дадете лична проценка на дадените алтернативи со заокружување на еден од понудените одговори	воопшто не е така	Делумно	да, во потполно
1.1. Содржините на Предметот Етика во религиите ви беа интересни	1	2	3
1.2. Имавме голема корист од изучувањето на овој предмет	1	2	3
1.3. Часовите беа добро осмислени	1	2	3
1.4. Изучувањето на овој предмет позитивно влијае на нашиот морален развој	1	2	3
1.5. Постоеше размена на идеи за другите религии	1	2	3
1.6. Бевме задоволени сме од начинот на организација на наставата	1	2	3
1.7. Предавањата на наставникот беа разбирливи	1	2	3
1.8. Предметот ми беше меѓу најомилените	1	2	3

2. Дали сметате дека 2 часа неделно ви беа доволни за изучување на овој предмет :

а) да б) не

забелешка : доколку одговорот е не одговорете на третото прашање , доколку е да преминете на 4 –то

3. Колку часа неделно сметате дека е потребно за целосно усвојување на наставните содржини по предметот Етика во религиите:

А) до 2		
	б) од 3 до 4	
		в) од 4 до 5

4. Набројте неколку морални постапки кои сте ги научиле од часовите по предметот Етика во религиите: (оценете од 1 до 5 при што 1 значи најмалку а 5 најмногу корисни)

Морални постапки	колку истите ви се корисни за понатаму				
	1	2	3	4	5

5. Дали она што го изучувавте по наставниот предмет Етика во религите можете да го примените во пракса т.е во секојдневието ? (заокружи)

ДА	Причина: _____ _____
НЕ	_____ _____

Ред. бр.	Прашање	ДА во потполност	Делумно	Воопшто
6.	Ви помогна ли предметот Етика во религиите во соживотот и другарувањето со децата од другите верски заедници?			
7.	Колку често наставникот користеше современи форми на работа при реализацијата на овој предмет?			

8.	Дали мислите дека преку изучување на предмет кој ви ги покажа вистинските морални вредности, полесно ќе ги одбегнувате пороците?			

9. Кое е вашето мислење за начинот на организација и реализација на наставниот предмет Етика во религиите во нашата земја? (Забелешка: *само еден избор*)

а) Добар е каков што е; не се потребни големи промени	г) Не постои ефективен систем на организација и реализација на наставата по предметот Етика во религиите
б) Треба да се прошири со некои содржини, теми кои не се присутни во учебникот	д) Немам мислење
в) треба повеќе да се изучува сопствената вера	ѓ) Друго (наведете)

10. Ве молиме за сугестии и предлози со кои би допринеле за подобрување на квалитетот на организацијата на наставата по предметот Етика во религиите :

Ви благодарам на соработката